88ste Vergadering

Dinsdag 10 juni 1980
Aanvang 14.00 uur

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 135 leden, te weten: Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Borm-Luijkx, Braams, Bremen, Brinkhorst, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Duinker, Engwirda, Epema-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Joekes, Kappeyne van de Coppello, Keja, Keuning, Knol, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, De Kwaadsteniet, Lambers-Hacquebard, Lansink, Lauxtermann, Van Leijenhorst, Van der Linden, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Ploeg, Poppe, Portheine, Pronk, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roels, Roethof, Van Rooijen, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Scherpenhuizen, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerdink, Van der Stoel, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Toussaint, Tripels, Den Uyl, Veerman, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, De Voogd, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Waltmans, Weijers, Wessel-Tuinstra, Wisselink, Wolff, Wöltgens, Worrell, Van Zeil en Zijlstra.

en de heren Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Van der Stee, Minister van Financiën, Albeda, Minister van Sociale Zaken, Brokx, Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, en De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Geurtsen, wegens verblijf buitenslands:

Van Kemenade en Dankert, de hele week, wegens verblijf buitenslands;

Wuthrich-Van der Vlist, Veldhoen en Voogd wegens ziekte, de hele week.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Omdat op het wetsontwerp Uitbreiding van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (14 818) eerst gisteravond laat een nota van wijzigingen is ingediend en omdat, naar ik heb begrepen, naar aanleiding daarvan nadere amendementen in voorbereiding zijn, stel ik voor, de stemming over beide milieuwetsontwerpen (14 818 en 15 937) één week uit te stellen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor bij de aanvang van de vergadering van dinsdag 17 juni a.s. na de al voor die dag geagendeerde stemmingen te stemmen over de tijdens de openbare vergadering van de vaste Commissie voor Milieuhygiëne over het indicatief meerjarenplan geluid (15 860) ingediende gewijzigde motie-Hartmeijer over grensoverschrijdende geluidshinder van militaire vliegvelden (15 860, nr. 8).

Omdat de Minister van Onderwijs en Wetenschappen in het buitenland is stel ik verder voor, het wetsontwerp Verlenging van de Machtigingswet inschrijving studenten (16 209) van de agenda van deze week af te voeren.

Overeenkomstig de voorstellen van de Voorzitter wordt besloten.

De **Voorzitter**: Op de agenda is apart vermeld het nemen van een beslissing over het voorstel van het lid Scholten, de eventuele stemmingen met betrekking tot een eventueel olie-embargo tegen Zuid-Afrika te doen houden op woensdag 18 juni, onmiddellijk na de middagpauze. Ik merk op dat wordt voorgesteld, de eventuele stemmingen te doen houden op woensdag 18 juni en niet op woensdag 11 juni, zoals op de agenda van de Kamer staat vermeld.

De heer **Portheine** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft vandaag wederom het ordevoorstel van de heer Scholten besproken. Wij zijn van mening, dat het erg belangrijk is dat niet of slechts bij hoge uitzondering wordt afgeweken van het stemmen op dinsdag. Wij zijn bovendien van mening dat voor een eventueel afwijken van deze regel zeer duidelijke redenen moeten worden genoemd. Deze redenen zijn onzes inziens door de heer Scholten niet duidelijk naar voren gebracht. Daarom blijven wij bij ons afwijzend standpunt.

Het ordevoorstel van het lid Scholten wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV en DS'70 tegen het ordevoorstel hebben gestemd en dat de fractie van de BP afwezig is.

Ik geef het woord aan de heer Wöltgens, die het heeft gevraagd.

De heer **Wöltgens** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Een drietal weken geleden heb ik bij u aangevraagd, het urgentieprogramma Twente nog vóór het reces op de agenda te zetten. Tot mijn spijt zie ik het echter nog steeds niet op de agenda staan. Om die reden dring ik erop aan, met de behandeling

Voorzitter

van dit programma de nodige urgentie te betrachten. Naar mijn gevoel kan de behandeling van het programma tamelijk kort zijn. Men heeft in Twente in ieder geval recht op enige uitspraak van de Kamer.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Epema-Brugman, die het heeft gevraagd.

Mevrouw **Epema-Brugman** (PvdA): Namens de vaste Commissie voor Economische Zaken zou ik u willen vragen, nog voor het zomerreces het prijs-inkomensbeleid voor vrije beroepsbeoefenaren op de agenda te zetten.

De **Voorzitter**: Ik zal beide verzoeken in overweging nemen en hierover eventueel donderdag aanstaande een voorstel doen.

Ik wil alle fracties vragen, zich niet alleen te bezinnen op nieuwe onderwerpen, maar ook op het afvoeren van onderwerpen die op de agenda staan of die voor behandeling in het vooruitzicht zijn gesteld, want de tijd wordt zeer krap. Als ik geen voorstellen hiertoe krijg, zal ik zelf voorstellen in die richting bedenken.

Aan de orde is de **stemming over de in het kader van de behandeling van de Nota universitair onderzoek ingediende gewijzigde motie-Mertens c.s. over taakuitbreiding van ZWO (15 825, nr. 16).**

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, daartoe gelegenheid te geven.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Mertens** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou willen vragen, de stemming over de motie aan te houden tot de aangekondigde wijziging van de wet inzake ZWO daar is. Ik vraag dit met name omdat de situatie, mede in verband met de aangekondigde ombuigingen, rond de precieze getallen in het algemeen financiële schema nog volslagen onduidelijk is.

De **Voorzitter**: Op verzoek van de heer Mertens stel ik voor, zijn motie (15 825, nr. 16) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De beraadslaging wordt gesloten.

Ik stel voor, de Nota universitair onderzoek (15 825) voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de **stemming over de bij het debat over de herinvoering van de Woonruimtewet 1947 in Almere voorgestelde motie-Duinker c.s. over de herinvoering van de woonruimtewet 1947 in Almere (16 219, nr. 3).**

Deze motie wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van het CDA, de SGP, het GPV en D'66 tegen de motie hebben gestemd.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Duinker, die het heeft gevraagd.

□

De heer **Duinker** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de Staatssecretaris willen vragen of hij bereid is – hij heeft gezegd, dat bij aanvaarding van de motie hierover diepgaand beraad in het kabinet nodig zou zijn – de Kamer direct na het overleg op de hoogte te stellen van de wijze waarop de motie zal worden uitgevoerd, bij voorkeur nog vóór het komende zomerreces.

□

Staatssecretaris **Brokx**: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard zal ik de Kamer na het overleg waarop de geachte afgevaardigde doelt informeren.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van een mondeling overleg over de herinvoering van de Woonruimtewet 1947 in Almere voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De heer Duinker (PvdA)

Aan de orde zijn de **stemmingen over de bij de interpellatie Van den Anker over de hangende kwestie van de ambtelijke en politieke topsalarissen ingediende moties,**
te weten:
de motie-Van den Anker c.s. over de herstructurering van de ambtelijke en politieke topsalarissen (16 232, nr. 1);
de motie-Nijhof c.s. over matiging van het inkomen van de leden van de Tweede Kamer (16 232, nr. 2).

De **Voorzitter**: Mij is gevraagd om heropening van de beraadslaging. Ik stel voor, daartoe gelegenheid te geven.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van mijn motie op stuk nr. 2 inzake een eventuele extra matiging van de inkomens van de leden van de Tweede Kamer hebben mij van enkele kanten vragen

Nijhof

bereikt met betrekking tot de procedurele aspecten die inherent zijn aan de uitvoering van deze motie. Voorts is mij uit een mededeling van de voorzitter van de vaste kamercommissie voor ambtenarenzaken en pensioen gebleken, dat zij zich wellicht ook nog over de in de motie aan de orde gestelde materie zal beraden. Het spreekt vanzelf dat ik wil voorkomen, dat de motie niet om inhoudelijke, maar om procedurele redenen het gevaar zou kunnen lopen, te worden verworpen. Daarom verzoek ik u, de motie thans niet in stemming te brengen.

De **Voorzitter**: *Op verzoek van de heer* Nijhof stel ik voor, zijn motie (16 232, nr. 2) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Weijers tot het afleggen van een stemverklaring.

□

De heer **Weijers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie zal tegen de motie-Van den Anker c.s. stemmen, niet omdat wij tegen de gehele inhoud van de motie bezwaren hebben – ten hoogste op onderdelen ervan – maar omdat wij een procedureel bezwaar hebben. Wij hebben de aangelegenheid waarom het gaat namelijk bij de ombuigingsbrief aan de orde gesteld en zijn hierover dus nog in debat met de Regering. Een en ander zal ertoe leiden, dat wij in tweede termijn bij die gedachtenwisseling op deze aangelegenheid zullen terugkomen.

De motie-Van den Anker c.s. (16 232, stuk nr. 1) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen in verband met het wetsontwerp. Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering (15 685)**.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen** over de onderwerpen, waarover zojuist gestemd is.

□

De heer **Nypels** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Bij het uitbrengen van onze stem tegen de motie van de heer Duinker over de herinvoering van de Woonruimtewet 1947 in Almere (16 219, stuk nr. 3) heeft bij onze fractie het standpunt van de vertegenwoordigers van D'66 in de adviesraad van Almere zwaar gewogen. Beslissend voor ons om tegen deze motie te stemmen *is geweest de overweging van deze* vertegenwoordigers, dat er een verschil in positie is tussen de adviesraad enerzijds en de gemeenteraden anderzijds, waardoor de adviesraad minder mogelijkheden heeft dan een gemeenteraad om een beslissende invloed uit te oefenen bij de toepassing van de woonruimtewet op de woningverdeling. Verder bestond er twijfel over wat er zou gaan gebeuren ten aanzien van de woningtoewijzing wanneer de Woonruimtewet 1947 zonder meer zou worden toegepast, met name waar het gaat om de vraag of de landdrost de bevoegdheid zou hebben om de afspraken die zijn gemaakt in het kader van de regeling van de stuurgroep noordelijk deel randstad op te zeggen. Ook werd overwogen dat het minder gewenst was, dat een deel van de woningen uit het distributiebestand gelicht zou kunnen worden, doordat huur- en koopprijsgrenzen zouden worden ingevoerd.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **herziening van het wettelijk minimumloon, enige sociale verzekeringsuitkeringen en een aantal andere uitkeringen en pensioenen per 1 juli 1980 en 1 januari 1981 (16 212)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Bij de voorbereiding van dit debat heb ik me afgevraagd, hoe iemand zich voelt, die behoort toe de miljoenen mensen die in Nederland leven van een uitkering op het sociaal minimum of van het minimumloon, die de maatregelen van de laatste twee jaar heeft beleefd en de onzekerheid heeft overleefd, en dan nu uit kranten en TV moet opmaken, dat er weer onheil boven het hoofd hangt, onzekerheid dreigt en het leefniveau van de laagstbetaalden in Nederland *speelbal wordt van gekrakeel en* getwist binnen het regeringskamp.

Je zult tweemaal hebben mee gedemonstreerd tegen de plannen van dit kabinet en hebben bemerkt dat de overheid gewoon doorging en zich

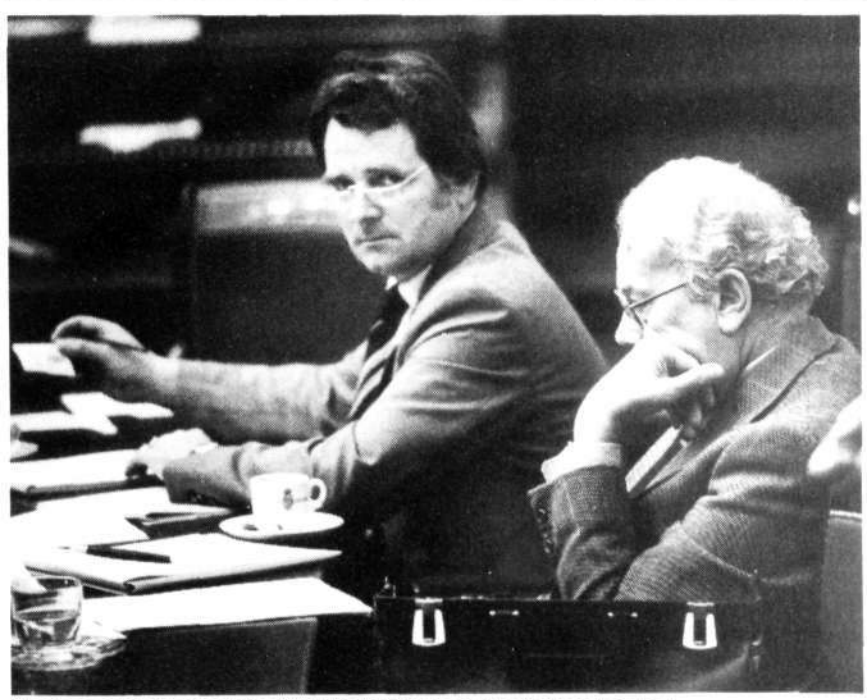

Staatssecretaris De Graaf (Sociale Zaken) en Minister Albeda (Sociale Zaken)

Van der Doef

niets aantrok van demonstraties en acties. Je zult nog geloof hebben gehad in de politiek, mogelijk zelfs in een van de beide regeringspartijen, en misschien, heel misschien zelfs in de Minister-President, en dan tot je schrik vaststellen dat heilige beloften, gewekte verwachtingen van vertrouwde politici niet meer tellen.

Die mensen, over wie ik het nu heb, komen niet in actie; zeker niet meer na eerdere ervaringen. Zij zijn al geweest. Zij zijn aangewezen op de politiek, op de keuzen van politieke partijen, op de hardheid van toezeggingen, of op de zachtheid van politieke gewetens. Misschien volgen zij dit debat nog, maar met hoeveel verwachting? Er staat formeel deze week niet eens zo veel op het spel: niet meer dan een kleine wijziging in bestaande wetgeving, ten gevolge waarvan niet meer dan 0,9% een half jaartje opschuift.

Het kan natuurlijk ook weer worden uitgedrukt in pakjes sigaretten, dan zijn het er slechts enkele minder per maand. Wat is nu negen gulden of daaromtrent netto per maand? Formeel een kleinigheid: materieel nog geen tientje per maand. Waar praten we over! Strikt genomen is in dit debat de koopkrachtgarantie voor de minima niet eens aan de orde, want de koopkracht over 1980 kan immers ook nog over een paar maanden worden beoordeeld.

Helemaal buiten de orde is natuurlijk de onzekerheid, die door uitspraken van de Minister-President voor volgende jaren is gezaaid. Dat zijn toch alleen maar schoten voor de boeg of praatjes voor de vaak. Of zal toch de gehele Kamer inzien, dat er in dit debat heel wat op het spel staat? Belangen van miljoenen mensen en politieke betrouwbaarheid bij voorbeeld.

Is het wijzigen van een wet, zoals door de Regering wordt beoogd, toch al iets om uitvoerig bij stil te staan in verband met de onzekerheid die het aanvaarden ervan zou oproepen, tegen de achtergrond van de koopkrachtdiscussie en de laatste politieke uitspraken over de sociale minima is dit debat beslissend voor de vraag of de politiek aan de miljoenen mensen met het minimumloon of een uitkering zekerheid kan bieden. Ik acht het onaanvaardbaar dat dit debat in formaliteiten zou stranden en geen antwoord zou geven op de hoofdvragen: wordt de bestaande aanpassingsmethodiek voor minimumloon en sociale uitkeringen voortgezet en blijven de laagste uitkeringen gekoppeld aan het netto minimumloon. Ik zal op deze punten straks een uitspraak van de Kamer vragen.

Het wetsontwerp volgend, stel ik vast dat de argumentatie van de Regering uitsluitend is de onevenwichtigheid in ontwikkeling op enig moment tussen enerzijds de lonen en anderzijds de minima en sociale uitkeringen. Deze onevenwichtigheid bestaat erin, dat op bij voorbeeld 1 juli geheel verschillende percentages of bedragen worden toegepast op deze beide categorieën. Dat vloeit echter zo evident voort uit de systematiek van het volgen van de loonontwikkeling – die is per definitie eerst na enige maanden vast te stellen – dat wijziging daarin aanbrengen altijd in het nadeel is van de mensen met een minimumloon of een sociale uitkering en alleen is te corrigeren met aanvullend belastingbeleid. Het lijkt namelijk niet erg waarschijnlijk dat de Regering de lonen iets zal opduwen ten einde de ontwikkeling daarvan meer in de pas te laten lopen met de uitkeringen.

Dit zogenaamde na-ijlen moet voor lief worden genomen als ten minste de bedoeling van de aanpassingsmechanismen nog wordt gedeeld: het wettelijk zekerheid bieden, dat de sociale uitkeringen en het minimumloon de ontwikkeling van de lonen zullen volgen. Ik ga nu niet meer in op de verschillende technieken die daarbij kunnen worden gehanteerd en ik vergeet ook maar even, dat de Regering eind vorig jaar de techniek heeft gekozen met materieel de minste doorwerking.

Ook de Regering beoogde wettelijke zekerheid te bieden. De Minister van Sociale Zaken heeft al eens doen blijken er trots op te zijn, de zaak van de koppelingen wettelijk te hebben geregeld; die trots zal zonder enige twijfel ook eigendom zijn van de Staatssecretaris. Welnu, voor die trots zou geen reden meer zijn als bij de eerste de beste toepassing van deze nieuwe wetgeving inbreuk zou worden gemaakt op de uit die wet voortvloeiende verhogingen.

Wat betekent een zekerheid die in de wet vastligt nog als zij direct daarna kan worden teniet gedaan op grond van een overweging die bij het behandelen van de wet uitdrukkelijk is bezien en in haar gevolgen aanvaard. Na-ijlen alleen kàn geen argument opleveren om in de wettelijke verhoging enige benedenwaartse correctie aan te brengen. Ook degenen die niet blind zijn voor de effecten van deze na-ijling, en tot hen reken ik mijzelf, behoeven niet noodzakelijk door de pomp te gaan als zo'n effect zich voordoet.

De correctie die de Regering voorstelt aan te brengen wordt per 1 januari weer te niet gedaan. Het is dus voor een half jaar, dat deze gerechtigden iets af zouden moeten staan. Zij moeten echter wel zes maanden een deel van de hen toekomende verhoging afstaan, terwijl het hier een groep betreft, die nu juist in het geheel niét in aanmerking komt om iets af te staan, ook niet als het 'slechts' om een tientje per maand gaat. Rechten zijn rechten, en aan gesjoemel daarmee kan de PvdA-fractie niet meedoen. Mocht in de toekomst nadere studie nog eens stuiten op een systeem, dat minder nadelige gevolgen heeft, zonder de uitkeringsgerechtigden tekort te doen, dan zullen wij dat graag bezien.

Op voorhand sluit ik echter al uit, dat een bijstelling zou kunnen leiden tot het per saldo minder uitkeren dan de wet op grond van het aanpassingsmechanisme voorschrijft. Zo hebben wij bij de schriftelijke voorbereiding gevraagd of het bedrag dat in 1980 te weinig zou worden ontvangen dan in 1981 zou worden bijbetaald. Nee, zegt de Regering, dat is niet de bedoeling. Welnu, dat versterkt ónze bedoeling te voorkomen, dat dit wetsontwerp wordt aangenomen.

Uiteraard zijn wij niet blind voor het koopkrachteffect van de belastingverlaging per 1 juli, ook voor de minima. Niet vergeten mag worden, dat desondanks de koopkracht van de minima wordt aangetast en toepassing van het voorliggende wetsontwerp versterkt dat nog. Wij achten de extreme omstandigheden, waaronder een wet niet de wet kan zijn nu niet aanwezig. Wij menen dat de wettelijke verhoging onverkort moet worden toegepast. Ik kom aan het tweede aspect dat in dit kader aan de orde moet komen: de koopkrachtontwikkeling en de koopkrachtgaranties voor 1980.

Vanuit de eigen alternatieve plannen heeft de PvdA-fractie vorige week geprobeerd via de belastingwetgeving de koopkrachtdoelstelling die wij voor 1980 wensen te hanteren, namelijk tot modaal, vorm te geven. Dat moest via een extra belastingverlaging per 1 oktober, omdat het technisch niet meer mogelijk was per 1 juli nog een extra maatregel te treffen. Onze voorstellen zijn afgewezen door Regering en kamermeerderheid.

Minister van der Stee heeft bij die gelegenheid ook op duidelijke wijze medegedeeld dat voor 1980 geen echte zekerheid aan de minima kan worden gegeven, dat de koopkdracht zal worden gehandhaafd. Minister Albeda had tevoren die opening klein gehouden door alleen te verklaren, dat in het verleden nimmer een absolute garantie was gegeven. Minister Van der Stee

Van der Doef

heeft de schuur wagenwijd opengezet: een hogere prijsstijging dan was verwacht, namelijk in elk geval 0,5 tot 0,75% hoger, en geen zekerheid dat die ontwikkeling niet ook voor de sociale minima kan leiden tot aantasting van de koopkracht.

In het belastingdebat vorige week is van Regeringszijde betoogd dat op een later tijdstip nog kan worden vastgesteld of de koopkracht wel of niet is gehandhaafd over het jaar 1980. Dit jaar is nog niet halverwege, en strikt genomen kan natuurlijk nog per 1 oktober iets gebeuren dat voldoende effect op jaarbasis heeft om over het jaar tot koopkrachtzekerheid te leiden.

Een operatie als nu voorgesteld is echter onzinnig als we zeker weten dat *er rond dat tijdstip – later dan nu – iets* moet gebeuren. Waarom nu 0,9% rechtens toekomende verhoging van de sociale uitkeringen en het minimumloon aftrekken, en overwegen om per 1 oktober iets te doen in de sfeer van de belastingen of anderszins om de koopkracht weer te handhaven? Om die redenering te volgen moet al vertrouwen aanwezig zijn dat de Regering bereid zal zijn verwachtingen die dan nu weer worden gewekt, of die door de CDA-fractie worden gewekt en door de Regering niet echt worden bestreden, ook inderdaad waar te maken. Dat vertrouwen is aan het wankelen gebracht, ook bij hen die dit kabinet enige goodwill hebben gegeven. De soorten uitleg die vorige week door de Minister van Financiën maar ook eerder door Minister Albeda zijn gegeven aan eerdere toezeggingen over de koopkracht van de minima, maken het allemaal erg ongeloofwaardig, om het heel zachtjes uit te drukken.

Om heel duidelijk te zeggen wat ik voel en bedoel: Ik denk dat de Regering dit debat weer wil overleven zonder claims en zonder zekerheden voor de mensen met uitkeringen, en over een paar maanden wil zien hoe er dan *weer uit te komen. Dat vertrouwen kan* niet in dit parlement bestaan na hetgeen er is gezegd en verklaard van regeringszijde. Er mag geen blanco volmacht worden gegeven om de problematiek maar door te schuiven naar september, eenvoudig omdat de mensen recht hebben op zekerheid en de Regering het recht op zoveel vertrouwen heeft verspeeld. Er moet dus nu zekerheid komen dat de minima in 1980 niet in koopkracht zullen achteruitgaan. Om die reden zou dit wetsontwerp moeten worden ingetrokken. De uitschuifoperatie met 0,9% maakt het, gelet op de prijsverwachtingen die door de Regering zijn uitgesproken, wel heel onwaarschijnlijk dat de koopkracht gehandhaafd blijft zonder aanvullende maatregel.

Het CNV heeft uigerekend, dat een prijsstijging van 7,5% moet worden verwacht. Dit leidt tot 1% daling van het minimumloon, namelijk f 15 per maand; 1,4% voor de minima, f 22 per maand en 2% voor de modale inkomens: f 36 per maand. Die veronderstelling ter zake van de prijsstijging van het CNV is hoog, te hoog naar ik hoop. Maar 0,75% boven de raming lijkt zeker, zeker na de uitspraken van de Minister van Financiën. Er is dan wel sprake van een effect van f 12 per maand over het gehele jaar. Als geen korting van 0,9% plaatsvindt per 1 juli, zoals nu door het kabinet wordt voorgesteld, dan heeft dit een positief effect van 6 maal f 9 is: f 54. Bij de door de Minister van Financiën gehanteerde veronderstelling ontstaat voor 1980 voor de minima een tekort van rond f 88 ofwel 0,4 tot 0,5% van het minimumloon. Daarom moet deze ingreep achterwege blijven. Ik vind dat een betere garantie of welk woord men ook zou willen gebruiken, dan enige nieuwe verklaring van de kant van de Regering of regeringspartijen dat men toch echt de zaak te zijner tijd opnieuw zal willen bezien. Dit wetsontwerp intrekken of wegstemmen biedt een redelijke, geen absolute zekerheid dat in combinatie met de belastingverlaging van 1 juli in elk geval de minima in koopkracht gelijk zullen blijven. Dit wetsontwerp steunen en weer een vage toezegging doen voor de nabije toekomst is niet meer geloofwaardig, en moet begrepen worden als een signaal dat die koopkrachtzekerheid voor dit jaar niet meer kan worden gegeven.

De heer Van Houwelingen heeft op de laatste partijraad van zijn partij belangwekkende dingen gezegd. Hij heeft uitgesloten dat de Regering voorbij zou kunnen gaan aan de belofte van de CDA-fractie over handhaving van de koopkracht voor mensen met een minimuminkomen. Belangwekkende uitspraken zijn er echter van CDA-zijde op dit punt méér gedaan zonder dat op dit moment zekerheid bestaat over wat zij waard zijn. Die onzekerheid is opgeroepen door het kabinet en alleen door herkenbaar steungedrag kan de CDA-fractie de verwachtingen en beloften waar maken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de eer een motie in te dienen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Van der Doef, Nypels en Beckers-de Bruijn wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende , dat onzekerheid bestaat of de koopkracht van de sociale minima en van de mensen met het minimumloon in 1980 zal worden gehandhaafd;

voorts overwegende, dat de prijsontwikkeling een opwaartse lijn vertoont en de bestaanszekerheid van de laagstbetaalden het meest bedreigt;

overwegende, dat ook het achterwege laten van de correctie op het minimumloon en sociale uitkeringen krachtens dit wetsontwerp nog geen zekerheid biedt ten aanzien van de koopkrachthandhaving;

spreekt als haar oordeel uit, dat ten minste de koopkracht van mensen met het minimumloon en de sociale minima in 1980 gehandhaafd dient te blijven;

nodigt de Regering uit, tijdig met daartoe strekkende maatregelen te komen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 6 (16 212).

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu aan het toegevoegde hoofdstuk in dit debat, namelijk de uitspraken over koopkracht en sociale uitkeringen in 1981 en later. In het bijzonder de Minister-President komt de eer toe duidelijk te zijn geweest en te hebben bijgedragen aan inzicht in de keuzen die in de Nederlandse politiek aan de orde zijn en hoe daarin door hem wordt gekozen. Als ik het goed begrepen heb, want de heer Van Agt spreekt bij voorkeur daar, waar het parlement niet direct getuige is en kan reageren, vindt de Minister-President dat wij in Nederland van de koppelingsmechanismen alleen maar last hebben gehad en daar vanaf moeten. Dus: voortaan de sociale uitkeringen niét meer koppelen aan de ontwikkeling van de lonen; voortaan de laagste sociale uitkeringen niet meer koppelen aan het netto minimumloon; dat is de bedoeling. Dat loslaten zou, ik citeer De Volkskrant van 7 juni 'een geweldige verlichting zijn', aldus de heer Van Agt. De NRC van

diezelfde dag sprak over 'een vlaag van verstandsverbijstering' bij de Regering, en toen ging het nog alleen over de koopkracht van de sociale minima terwijl beleid met betrekking tot de ambtelijke top-inkomens uitblijft.

Welke kwalificatie past dan niet bij de uitspraken van de Minister-President over de sociale uitkeringen in de komende jaren? De reactie van Minister Albeda toont het aan, zijn uitspraken na de provocatie van de heer Van Agt liegen er niet om. De heer Van Agt was eenzijdig, ongenuanceerd, had de zaak van de sociale uitkeringen niet evenwichtig benaderd, en als we het moeten geloven ligt in die reactie van de Minister van Sociale Zaken een ernstige dreiging besloten.

Wat nu precies de opvatting van de Minister van Sociale Zaken is moet in dit debat blijken, en ik neem aan dat de heer Albeda bereid is het voor woensdag voorziene overleg met de Minister-President zo nodig te vervroegen zodat de Kamer ook kan vernemen tot welke conclusies de heren gezamenlijk zijn gekomen. Leden van dit kabinet tuimelend over straat is vanuit historisch oogpunt uiteraard aardig om te registreren, maar ik heb toch maar liever uitspraken namens het kabinet hiér in de Kamer. Ik hoop wel dat de Minister van Sociale Zaken zich dan niet zal aansluiten bij zijn Staatssecretaris, die namelijk vond dat de Minister-President met zijn uitspraken vooral 'te vroeg' was geweest. Die uitspraken waren niet te vroeg, mijnheer de Voorzitter, de opvattingen onder die uitspraken deugden gewoon niet. En als politici die opvattingen hebben, kunnen zij die nooit vroeg genoeg uitspreken. De Kamer moet in dit debat van de zijde van de Regering uitspraken verwachten, die een einde maken aan onzekerheid, die in elk geval moeten logenstraffen wat vorige week door de Minister-President is gezegd.

Daarmee kan echter niet worden volstaan. De Kamer heeft een geheel eigen verantwoordelijkheid, en juist omdat op zulke fundamentele zaken als de sociale zekerheid in de komende jaren uiterst omstreden maar politiek zeer relevante opmerkingen door de Minister-President zijn gemaakt, moet de Kamer met een eigen opvatting komen. Er kan geen twijfel aan bestaan dat enkele uitgangspunten voor beleid met betrekking tot de sociale uitkeringen recht overeind staan en zullen blijven staan. Dat is de zekerheid dat de ontwikkeling van de hoogte van sociale uitkeringen gekoppeld blijft aan die van de lonen, en vervolgens dat de sociale minimum-uitkeringen netto niet lager zullen zijn dan het netto minimumloon.

Dat zijn twee grondslagen die ook in combinatie nog niets zeggen over de koopkracht. De koopkrachtontwikkeling van de minima en van de mensen met sociale uitkeringen zal bij het handhaven van die koppelingen afhankelijk blijven van enerzijds de ontwikkeling van de lonen en anderzijds het specifieke beleid dat de overheid voert met betrekking tot de koopkracht van bepaalde groepen via belasting- en/of premie-beleid.

Als die twee grondslagen niet overeind blijven, en de Minister-President heeft deze beide onderuit gehaald, dan is de koopkrachtzekerheid van de laagstbetaalden in Nederland, van werkenden èn mensen met een sociale uitkering geheel van de baan. Het loslaten van deze twee grondslagen biedt combinatie nog niets zeggen over de heer Van Agt. Ik zou zeggen: het loslaten van die twee grondslagen maakt van de sociale uitkeringen en laagstbetaalden de groep op wie de lasten van een falend beleid kunnen worden afgewenteld. Het zal een rechtse Regering het alibi verschaffen geen inkomensbeleid te voeren, de topinkomens te ontzien, overheidsuitgaven die wel omlaag kunnen toch te handhaven en door te gaan met een falend werkgelegenheidsbeleid. Als immers de sociale uitkeringen en de minima gevonden zijn als groep die het meest kan bijdragen, dan behoeft geen werkgelegenheidsbeleid te worden ontwikkeld dat ook een beroep doet op de looninkomens en dat vraagt om te kiezen onder voorwaarden dat er inderdaad werk zal komen.

Een geweldige verlichting, zegt de heer Van Agt. Ik kan het me voorstellen. Die vreugde zal hem echter niet zijn gegund, want de fractie van de PvdA zal de Kamer uitnodigen zich nu uit te spreken over de grondslagen van de sociale zekerheid die door de Minister-President ter discussie zijn gesteld. Het is een politieke keuze. Kiezen voor het handhaven van voorrang voor de sociale minima; kiezen ook voor zekerheid hoe sociale uitkeringen zich zullen ontwikkelen, houdt in dat gekozen wordt voor een ander beleid ter zake van de hogere inkomens en van de aanpak van de werkloosheidsproblemen. Het houdt bij voorbeeld ook in dat gekozen wordt voor een volumebeleid, en eindelijk maatregelen worden genomen om de toestroom naar de sociale verzekering, met name de Ziektewet en de WAO, te stoppen zonder de rechten van verzekerden aan te tasten.

De inhoud van de motie, die ik, mijnheer de Voorzitter, nu aanbied, raakt de bodem onder het stelsel van sociale verzekeringswetten die wij kennen en beoogt deze bodem weer te herstellen, nu deze door de Regering ernstig is aangetast.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Van der Doef, Nypels en Beckers-de Bruijn wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, de onzekerheid die is ontstaan door de uitspraken van de Minister-President over de grondslagen van de sociale zekerheid;

van oordeel, dat de ontwikkeling van het niveau van de sociale uitkeringen gebaseerd zal blijven op de volgende uitgangspunten:
a. de sociale uitkeringen volgen de ontwikkeling van de lonen;
b. het sociaal minimum is netto gelijk aan het netto minimumloon;

verzoekt de Regering, het beleid voor 1981 op deze uitgangspunten te baseren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 7 (16 212).

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De terugval tot nul van onze economische groei vraagt extra matiging op alle fronten. Vorige week kwam de extra ombuiging van f 3 mld. met betrekking tot de Rijksbegroting reeds aan de orde. Hierbij gaat het om een tijdelijke bijstelling in neerwaartse zin van het minimumloon en de sociale uitkeringen. Daarvoor geldt terecht – in tegenstelling tot bijstelling in opwaartse zin door voorindexering – de zware procedure van een wettelijke voorziening. Al kort na het van kracht van de Wet aanpassingsmechanismen op 1 januari jl. blijkt zo'n neerwaartse bijstelling noodzakelijk.

Als wij een blik op de verdelingsproblemen van 1981 werpen zou dit de voorbode kunnen zijn van meer permanente bijstellingen, indien een extra matiging op andere fronten niet langer bereikbaar blijkt. Bij zulke ineengeperste inkomensverhoudingen als wij in dit land kennen (96 van de 100 inkomenstrekkers zitten binnen een netto-inkomensverhouding van 1

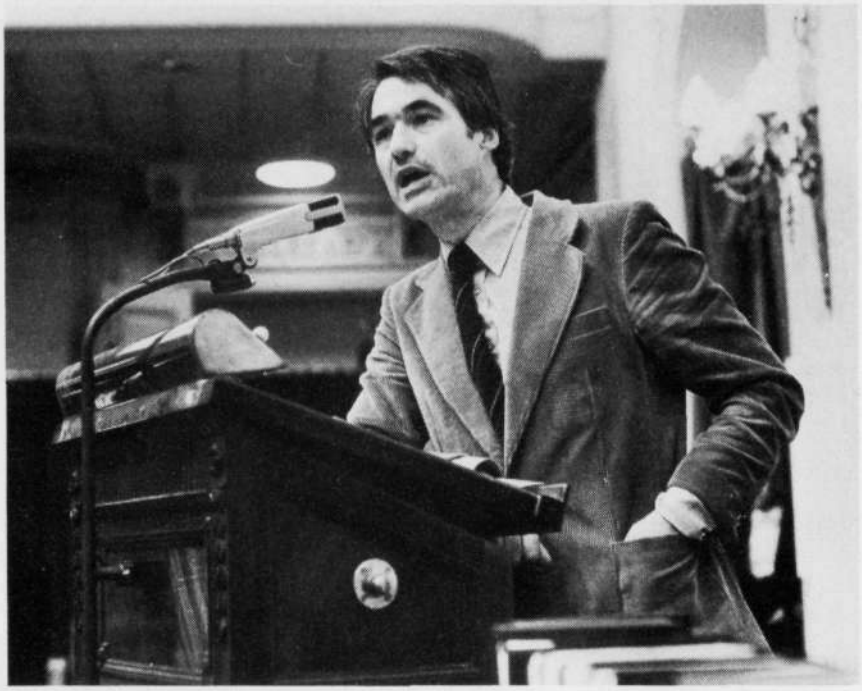

De heer De Korte (VVD)

op 2,3) mag de solidariteit van de actieven niet zodanig zwaar op de proef gesteld worden dat die geen stand meer houdt. Dan gaan wij van kwaad tot erger, en ontstaat er een openlijke breuk tussen actieven en niet-actieven. Voorwaar, geen aanlokkelijk vooruitzicht in een samenleving die nu reeds op de 10 actieve inkomenstrekkers 6 niet actieve uitkeringsgerechtigden telt.

De 'wetenschappelijke probleemstelling' van de premier jongstleden vrijdag heeft nogal wat verontwaardigde reacties losgewoeld. Daarmee is zijn probleemstelling nog niet onjuist: ook volgend jaar valt er niets meer te verdelen; integendeel, bij een volumegroei van het aantal uitkeringsgerechtigden met 2½% en een economische groei van 1% wordt het beslag op het nationale inkomen van de niet-actieven automatisch groter. Hier wreekt zich het gebrek aan volumebeleid met betrekking tot de terugdringing van het aantal uitkeringsgerechtigden. Daar heeft met name de VVD-fractie al vanaf de vorige kabinetsperiode bij voortduring op gehamerd, steeds vergezeld van concrete voorstellen.

Waar blijft de maatregel tot verplichte opname (met sancties), tot 5% door overheid en bedrijfsleven van mindervaliden? Ik verwijs naar de daartoe strekkende en aangenomen motie-De Korte op stuk nr. 12 bij wetsontwerp 15 650)? Waar blijft de maatregel tot het schrappen van de vermaledijde artikelen 21 van de WAO en 12 van de AAW, de zogenaamde verdiscontering van de werkloosheid in de mate van arbeidsongeschiktheid? Waar blijft de maatregel tot afschaffing van de restcapaciteit op meer medisch-arbeidskundige dan op andere gronden? Dit jaar vloeien per saldo weer zo'n 50.000 mensen naar WAO en AAW. Waar blijft de onzes inziens enige effectieve maatregel tot de bestrijding van het uitzonderlijk hoge ziekteverzuim – zo'n 400.000 mensen melden zich dagelijks ziek – namelijk: één onbetaalde, echte wachtdag – uitgezonderd natuurlijk voor chronisch en langdurig zieken – voor iedereen? Dat dwingt immers tot een afweging tussen verzuimnoodzaak en financiële verzuimlast. In alle omringende landen kent men dat. Het levert bovendien – maar dit is niet de eerste doelstelling – nog een ombuiging van 400 miljoen op. Als we het volume van het vermijdbaar verzuim door ziekte en arbeidsongeschiktheid niet snel en effectief terugdringen, dan wordt een ontkoppeling van de sociale uitkeringen resp. een koppeling op afstand inderdaad onvermijdelijk.

De waarheid met betrekking tot de te verdelen ruimte is bikkelhard. Het spreekwoord zegt: 'het is kiezen of delen.'. We zijn inmiddels uit-gedeeld. Het komt nu aan op kiezen. Ik citeer het hoofdartikel (Poen I en II) van de NRC van jongstleden zaterdag: 'Van Agt liet gisteren weinig reden over voor hoop op sociaal-economisch herstel volgend jaar. De oplossing is nog bemoeilijkt door het uitstel van fundamentele keuzes in het verleden. Het kabinet staat nu echt voor het blok. Echte keuzes zijn tenslotte onvermijdelijk geworden. Keuzes die betrekking hebben op de verdeling van de welvaart en die de solidariteit van de actieven ten opzichte van de niet-actieven raken.'. De bewindslieden, die de sleutel tot het kiezen in belangrijke mate vasthouden, zitten tegenover ons.

Wordt het een krachtig volumebeleid, ontkoppeling van de uitkeringen, extra matiging van de particuliere inkomens of van dit alles wat? De hoofdlijn van het kabinetsbeleid is de Bestek-lijn. Daarmee geeft het kabinet gestalte aan zijn eerste prioriteit, namelijk de samenhangende bestrijding van werkloosheid en inflatie. In het kader van de verdelingsproblematiek voor 1981 dient die lijn geïntensiveerd te worden. Dat heeft tot consequentie dat ⅔ van de ombuigingstaakstelling in de sfeer van de sociale zekerheid – volume en niveau –, de overheidssalarissen en de gezondheidszorg zal moeten liggen en ⅓ in de sfeer van de rijksbegroting, exclusief salarissen. Mijn collega Joekes wees daar vorige week bij het ombuigingsdebat reeds op. Voor de VVD-fractie is de Bestek-lijn een belangrijke ijk-lijn bij de oplossing van het zeer pijnlijke verdelingsvraagstuk voor 1981.

Ik wil voorts iets zeggen over de koopkracht en prijsindex. Dit wetsontwerp vormt een onlosmakelijk onderdeel van de kabinetsvoornemens om een loonsomstijging te realiseren in 1980 van 6 à 6,5 procent in plaats van 7,5 á 8 procent zoals voorzien in de MEV 1980. Dit wetsontwerp is nl. onlosmakelijk met de getroffen loonmaatregel verbonden. Belangrijke uitgangspunten van het matigingsbeleid, dat de loonmaatregel en dit wetsontwerp met betrekking tot de uitkeringen tot gevolg had, zijn: een parallelle inkomensontwikkeling van actieven en niet-actieven en koopkrachthandhaving van de minima. Ook de VVD-fractie hecht veel waarde aan deze uitgangspunten. Ze zijn een uitwerking van de filosofie dat bij de noodzakelijke matiging het sterkste gematigd wordt door degenen met de sterkste schouders. Of beter: door degenen met de minst zwakke schouders, want die zogenaamde sterke schouders beginnen steeds meer ontveld te raken.

De VVD-fractie wil de koopkracht van de minima handhaven zo dit maar enigszins in het licht van de stagnerende economische groei mogelijk is. Tot het onmogelijke kan natuurlijk nie-

mand gehouden worden. Ook de Regering niet. Het ziet er vooralsnog niet naar uit dat met de per 1 januari 1980 getroffen en voor 1 juli 1980 voorziene maatregelen de koopkracht niet gehandhaafd zou worden. Voor de minimumloners (zonder kinderen) is de ontwikkeling van het reëel beschikbaar inkomen: + 0,8 procent voor minimumloners (met kinderen): + 0,3 procent, en voor de sociale minima: + 0,3 procent. Of die cijfers standhouden zal afhangen van de verdere prijsontwikkeling. We zijn met het kabinet van mening dat op dit moment een bijstelling van de raming van de prijsontwikkeling voor 1980 nog niet opportuun is. De invloeden van de energieprijzen, de seizoensinvloeden en de loonmatiging met name laten zich nog niet met zekerheid voorspellen.

Ik vraag me zelfs af of de Minister van Financiën vorige week donderdag niet wat voorbarig was (of hebben hij en premier Van Agt andere informatie?) door zelf wel met een hogere prijsstijging van een half tot driekwart procent rekening te houden.

Hoezeer hebben we ons vorig jaar overigens niet op het inflatietempo verkeken. Een te hoge inschatting van dat tempo was toen aanleiding om voortijdig per 1 oktober 1979 een vóórindexering weg te geven van 1% ter handhaving van de koopkracht in 1979. Mijn fractie was de enige die dat toen een voortijdig verzoek vond. Wij kregen achteraf gelijk. De koopkrachtontwikkeling in 1979 (excl. de vóórindexering) bleek uiteindelijk: + 0,9% voor het minimumloon en + 0,5% voor de minima. De koopkracht werd ruim gehandhaafd. Een ezel stoot zich eenmaal aan dezelfde steen. Moeten wij dat nu tweemaal doen? Bemoedigend is in dit verband dat het teleurstellende prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie van 1,1% van half maart tot half april is gevolgd door het veel gematigder cijfer van 0,2% van half april tot half mei. Maar mocht het in de nazomer of het najaar toch fout gaan met meer den enkele tienden van procenten wat betreft de koopkracht van de minima, dan vindt de VVD-fractie dat het kabinet iets ter compensatie zal moeten doen, bij voorbeeld door vóórindexering. Door de politiek gewekte verwachtingen maken schuld! Maar uitdrukkelijk alleen voor 1980 als onderdeel van de loonmaatregel. De heer De Vries zal straks een motie in die zin indienen.

Dit wetsontwerp beoogt een uitschuif van een deel van de verhoging van het minimumloon en de uitkeringen van 2,9% (conform de maatgevende regelingsloonindex tussen 31 oktober 1979 en 30 april 1980) per 1 juli a.s. De uitschuifoperatie beperkt de feitelijke verhoging van het minimumloon en sociale minima tot 2% of f 36,40 per maand. Datzelfde vaste bedrag geldt ook voor de boven-minima. Het restant komt per 1 januari 1981 tot uitkering. Wat dus in het vat zit verzuurt niet. Dit vaste bedrag is overigens reeds f 10 per maand hoger dan het vaste bedrag van f 26 voor de werknemers boven het minimumloon als gevolg van de loonmaatregel.

Tegen degenen die deze uitschuifoperatie nu reeds ongedaan willen maken met een beroep op de aldus zeker te stellen koopkrachthandhaving zeggen we het volgende. Ik spreek nu met name tegen de heer Van der Doef.

Zou de volledige verhoging van ca. f 55 in plaats van de nu voorgestelde f 36,40 worden uitgekeerd dan wordt de discrepantie met het vaste bedrag van f 26 voor iedereen in de werknemerssfeer nog groter. Dat zou met name wringing geven met de lonen net boven het minimum. De loonmaatregel zou nog sterker onder druk worden gezet. De loontechnische dienst mag dan een hausse in overtredingen constateren terwijl het Ministerie van Sociale Zaken een lawine van dispensatieaanvragen te verwerken krijgt.

De minima zouden vervolgens per 1 januari 1981 flink achterblijven bij de contractlonen begin 1981, hetgeen allerlei problemen gaat geven. De doelstelling om waar mogelijk de koopkracht van de minima te realiseren wordt dan in ieder geval onhaalbaar in 1981.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kan de heer De Korte aangeven wat er in zijn opsomming nieuw is ten opzichte van datgene wat bekend was verleden jaar toen hier besluiten over die aanpassingsmechanismen werden genomen? Hij beweert nu dingen die zo voorspelbaar waren toen heel wezenlijk gekozen werd door het vastleggen in de wet voor een systematiek die altijd naijlingseffecten met zich brengt. Het is wel prettig voor de Kamer dat de heer De Korte nu eens precies voorrekent hoeveel gulden dat nu is, maar ik vraag mij af, wat hij nu toevoegt aan kennis die wij niet allang hebben. Is niet vanaf het begin het effect van dit soort wetgeving geweest dat er naijling kan ontstaan en dus enige discrepantie op momenten?

De heer **De Korte** (VVD): Ja en ik merk – ik spreek in dit geval met name uw fractie toe – dat u voorbij gaat aan dit soort wringingsverschijnselen dat zich kan voordoen en waar wij – ik heb het debat nog eens nagelezen – toen eigenlijk nauwelijks op zijn ingegaan. Dat kon toen ook niet, omdat wij toen nog niet over de loonmaatregel als zodanig spraken bij de Wet op de aanpassingsmechanismen. Trouwens er is al eens eerder zo'n uitschuifoperatie geweest.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Inderdaad, in 1976 en u zult zich ongetwijfeld het stemgedrag van de verschillende fracties daarbij herinneren.

De heer **De Korte** (VVD): Jawel. Mijn opsomming is dan ook zeker niet overbodig, want u hebt zelfs al een motie ingediend om niet uit te schuiven. Ik probeer duidelijk te maken dat de Regering juist wel hele goede redenen heeft om die uitschuifoperatie voor te stellen. Als bepaalde maatregelen tot koopkrachthandhaving uiteindelijk toch moeten worden genomen – u zult dat uit mijn verhaal naar ik hoop wel begrepen hebben – dan praten wij daar later met de Regering zeer nadrukkelijk over, maar niet nu.

De heer **Van der Doef** (PvdA): U verwaarloost naar mijn idee volstrekt, dat de minimale zekerheid die in de wet voor een paar miljoen mensen ligt, door u wordt ondermijnd als u bij de eerste gelegenheid waarop die aanpassingen op grond van die wet van toepassing zijn, zegt 'de effecten ervan komen mij nu toch wel heel erg slecht uit in het licht van de toepassing van de loonmaatregel en dus ga ik de wet nu maar niet uitvoeren', alsof de mensen die loonmaatregel hebben bedacht.

De heer **De Korte** (VVD): Wetten zijn buitengewoon belangrijk in onze rechtsstaat. Maar ze moeten ons niet zo de wet voorschrijven dat als er een stagnerende economische situatie is die iets anders van ons vraagt, nl. soepelheid, wij niet tijdelijk een bijstelling zouden kunnen plegen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik heb al begrepen dat u aardig gaat in de richting van hetgeen de Minister-President heeft gezegd. Die wet heeft in dat licht bezien dan geen enkele betekenis meer en dan moet u ook maar gewoon zeggen dat u bij nader inzien voor dit soort mechanismen niets voelt. Dat is wel betreurenswaardig, maar toch zeer helder.

De heer **De Korte** (VVD): Neen, want wij hebben zeer uitdrukkelijk onze medewerking aan de Wet op de aanpassingsmechanismen gegeven.

De Korte

De heer **Van der Doef** (PvdA): Als dat in de praktijk bij de toepassing niets voorstelt, wat hebben wij dan aan die wet?

De heer **De Korte** (VVD): Diezelfde wet geeft de mogelijkheid bij algemene maatregel van bestuur om voor-indexering toe te passen en ook de mogelijkheid om bij aparte wet een tijdelijke verandering in neerwaartse zin aan te brengen. Dat ligt in die wet besloten. Waarom zouden wij ons daarop dan niet bezinnen als de omstandigheden er om vragen?

De heer **Van der Doef** (PvdA): De wet voorziet daarin nu juist niet. Bij de behandeling ervan is door de Minister gezegd dat hij dat bewust niet in de wet heeft willen opnemen, zodat als hij desondanks wil afwijken, hij daarvoor een wetswijziging zou moeten indienen.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is ook heel verstandig van de Minister dat hij dat heeft gezegd. Het is geen geringe operatie waar het om gaat. Uit zorgvuldigheidsoverwegingen is het heel goed dat zo'n verandering, zo'n neerwaartse bijstelling, bij aparte wet moet gebeuren. Dat zult u toch wel met mij eens zijn?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Daarom is het ook ontzettend goed dat die wet wordt afgestemd door de mensen die vinden dat zich zo'n extreme omstandigheid niet op dit moment voordoet.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp het gewoon niet, want de uitschuifoperatie is identiek aan die welke is opgenomen in de wet van 23 juni 1976. Toen was weliswaar de Wet op de aanpassingsmechanismen er nog niet, maar toen heeft er ook een herziening plaatsgevonden van het wettelijk minimumloon en enige sociale uitkeringen per 1 juli 1976 en 1 januari 1977. Die herziening hield verband met de laatste van de drie loonmaatregelen die onder het kabinet-Den Uyl werden genomen. Alleen kreeg toen iedereen hetzelfde bedrag. Nu krijgen de minimumloners en uitkeringstrekkers, zoals u weet, nog iets meer.

De heer **Van der Doef** (PvdA): De situatie in 1976 is interessant. Ik roep in herinnering dat wij toen in een andere economische situatie verkeerden. Het ging daarbij namelijk, ondanks die uitschuifoperatie, nog om een welvaartstijging voor de minima van 2,8%. Desondanks heeft de fractie van de Partij van de Arbeid toen dat wetsontwerp

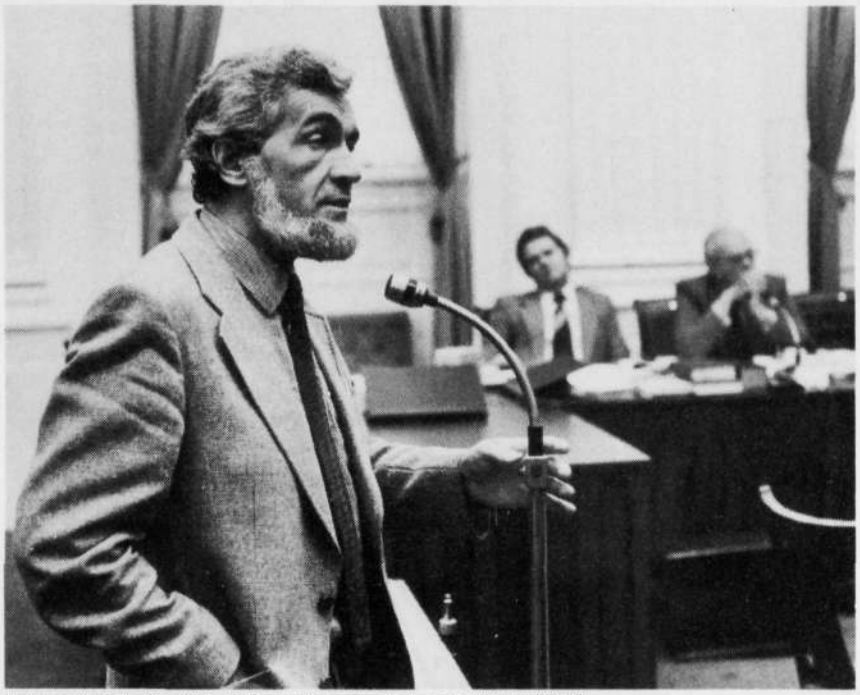

De heer Van der Doef (PvdA) interrumpeert de heer De Korte (VVD)

niet gesteund (en toen was de koopkracht bepaald niet in het geding) omdat wij het niet verantwoord vonden die categorie van mensen met de laagste inkomens en uitkeringen een extra bijdrage te laten geven aan wat toen werd gevraagd in het kader van de matiging. Dit is een volstrekt parallelle situatie, waarbij nu de koopkracht evident in gevaar is, terwijl dit in 1976 in het geheel niet het geval was.

De heer **De Korte** (VVD): In het halfjaar waarop dat toen betrekking had, ging de koopkracht zelfs dalen, weet u wel. Omdat de koopkracht over een geheel jaar wordt berekend, bleef zij toen toch op peil. Inderdaad, zo was dat toen. Wat wilde u daarmee zeggen?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Daarmee wil ik alleen maar zeggen dat er nu nog méér reden is om buitengewoon aarzelend te staan tegenover een dergelijke wijziging van de wet. Toen is dat overwogen in een situatie waarin er wat meer te verdelen viel en toen de minima nog redelijk in welvaart stegen. Het argument dat de koopkracht werd aangetast, zelfs niet over het tweede halfjaar, kon toen niet worden aangevoerd. Desondanks heeft een zeer groot deel van de Kamer, ook leden van regeringsfracties, 'neen' gezegd tegen dat wetsontwerp. Het is toch niet onlogisch dat nu, mede ten gevolge van dit wetsontwerp, de koopkracht voor de minima waarschijnlijk niet wordt gehandhaafd? Welke argumenten u ervoor ter tafel brengt, een dergelijke operatie moet men niet uitvoeren.

De heer **De Korte** (VVD): Wij verschillen van mening op het punt, dat de heer Van der Doef zijn conclusie reeds klaar heeft over de koopkracht, alsof het nu reeds 31 december 1980 is. Dat is het niet. Dat is het verschil. Verder bestaat er een volstrekt parallelle situatie met 1976. Ook in de eerste helft van dit jaar blijft de koopkracht gehandhaafd; daaraan twijfelt ook de heer Van der Doef niet. Dit is door het kabinet heel duidelijk cijfermatig onderbouwd. Wij spreken nu over de tweede helft van het jaar, waarin de koopkracht mogelijkerwijs zou kunnen verminderen. In 1976 hadden wij dezelfde situatie. In de eerste helft van het jaar zat het goed. In de tweede helft van het jaar zakte de koopkracht door de uitschuifoperatie. Dat was onder het kabinet-Den Uyl. Er is een volstrekte parallel. Alleen trekt de heer Van der Doef nu reeds de conclusie, dat het eindresultaat op 31 december 1980 wél anders zal zijn. Maar dat kan hij niet weten. Hij is geen profeet.

De heer **Van der Doef** (PvdA):
Wil de heer De Korte nu of in tweede termijn een poging doen mijn becijfering te weerleggen, die strikt is gebaseerd op de mededelingen van de Minister van Financiën, verleden week in deze Kamer gedaan?

De Korte

De heer **De Korte** (VVD): Daarover zal ik nog wel iets zeggen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): U zult het daar nog moeilijk mee hebben!

De heer **De Korte** (VVD): In de vierde plaats zal, wanneer de volledige 55 gld. aan de minima worden uitgekeerd, dit bedrag met het oog op de parallellie met de bovenminima ook daarop van toepassing moeten zijn. Anders ontstaat wringing tussen de diverse uitkeringsniveaus. Tegelijkertijd zou dan weer scheeftrekking ontstaan tussen de boven-minimumlonen enerzijds en de boven-minimumuitkeringen anderzijds. Daarmee zou wéér de loonmaatregel verder worden ondermijnd.

In de vijfde plaats: een belastingverlichting van 12 gld. per maand die in het kader van de loonmatiging aan alle inkomensminima wordt gegeven, leidt er zelfs toe (zo blijkt uit de memorie van antwoord) dat deze groepen er per 1 juli meer op vooruit gaan dan wanneer zij uitsluitend de wettelijke verhoging van 2,9% hadden gekregen. Het netto voordeel voor de minimumloners blijkt 3 gld. en voor de sociale minima zelfs 9 gld. per maand.

Ten slotte: het niet laten doorgaan van de uitschuiving leidt tot een verdere verslechtering van de positie, in 1980, van de sociale fondsen en de rijksbegroting. Als het niet nodig is, moeten wij dat zeker niet doen.

Kortom, zonder deze uitschuifoperatie zou het welslagen van het gehele loonmatigingsbeleid – vooral het onderdeel loonmaatregel – groot gevaar lopen.

Vervolgens zal ik wat zeggen over het tripartite overleg. De politiek dient zich uiteraard terughoudend op te stellen wanneer het om c.a.o.-onderhandelingen gaat. Die onderhandelingen zijn primair een zaak van het bedrijfsleven. In de huidige benarde economische situatie wordt de onbetaalde eindrekening van iedere te grote stap op het loonfront echter bij de overheid gedeponeerd. Over de nog niet geregelde prijscompensatie eind 1980/begin 1981 kan het kabinet nog geen uitspraak doen. Wij hebben daar best begrip voor. Er bestaat immers nog niet voldoende inzicht in de economische ontwikkeling in 1981. Verder beraadt het kabinet zich nog over de mogelijkheden van tripartite overleg over de arbeidsvoorwaarden in 1981, zo staat er in de memorie van antwoord.

Er doet zich evenwel iets geheel nieuws voor: de particuliere sector heeft het voortouw genomen bij het invullen van de nog onbekende krappe economische ruimte voor 1981. Werknemers- en werkgeversonderhandelaars zijn de huid aan het verkopen vóórdat de beer geschoten is! Ik doel hierbij speciaal op de onzes inziens dure afgesloten tweejarige c.a.o.'s bij Philips, Hoogovens en Vredestein. Daarin is sprake van een – deels selectieve – initiële verhoging en van volledige automatische prijscompensatie zodra de loonmaatregel eindigt. Dergelijke akkoorden die ongetwijfeld een voorbeeldwerking krijgen, plaatsen de zwakkere bedrijven voor onoplosbare problemen.

Uit het antwoord van de Minister op onze vragen valt af te leiden dat ook hij deze akkoorden te duur vindt: Als de ontwikkeling opnieuw blijkt tegen te vallen en daar zijn aanwijzingen voor, dan kunnen zelfs deze – op zich zelf niet excessieve – c.a.o.-resultaten nog te hoog zijn.

De Minister heeft ergens in het land eens gezegd dat bij 1% loonsverhoging de rijksbegroting met f 1 à f 1,5 miljard extra wordt belast. Dat was meer dan het bedrag dat de Minister van Financiën verleden week noemde. Ik hoop dat wij dit keer een precies antwoord krijgen. Het betekent in ieder geval dat de ombuigingsproblematiek voor 1981 dito wordt verzwaard. Tripartite overleg hierover in de tweede helft van dit jaar – na het gereedkomen van de rijksbegroting – komt dan volstrekt als mosterd na de maaltijd.

Een reeks nog duurdere principe-akkoorden tussen werkgevers en werknemers – Shell, Unilever, AKZO en FME – ligt reeds ter tafel. De werknemers in die sectoren spreken van 'poenpakketten' en van 'rammelen met de geldbuidel'. De betrokken vakbonden kiezen met deze poenpakketten onzes inziens ronduit voor de belangen van de actieven, terwijl wij het toch hebben over de solidariteit tussen actieven en niet-actieven. De tijd dringt voor het kabinet! Informeel heeft de Minister verleden week maandag vanuit Emmeloord – dus dicht bij huis – de sociale partners opgeroepen tot een gesprek dat zijns inziens een nieuwe loonmaatregel kan voorkomen. Naar onze mening moet het kabinet nog vóór het einde van deze week of aan het begin van de volgende week het overleg starten, want anders is het te laat. Dan dreigt een flop voor de werkgelegenheid en de inflatiebestrijding of dreigt een nieuwe looningreep. Graag hoor ik hierop een reactie van de bewindslieden.

Tot de agendapunten van het te voeren overleg zouden onzes inziens in ieder geval moeten behoren de solidariteit tussen actieven en niet-actieven – dus géén poenpakketten –, de volledige automatische prijscompensatie, de aanpak van de grote knelpunten op de arbeidsmarkt en het stimuleren van deeltijdarbeid. Bij dat laatste denken wij in dit verband vooral aan afspraken tot het bevorderen van deeltijdarbeid voor werknemers in 'mannenbanen'. De werkloosheid is het meest schrijnend onder de kansarme groepen, zoals gehuwde vrouwen, schoolverlaters en mindervaliden. Heel wat oudere mannelijke werknemers willen graag korter werken. Deeltijdarbeid kan hierop inspelen, als die bewust wordt georganiseerd. Het is ook een belangrijk alternatief voor de veel te duur wordende VUT, door als geleidelijke overgang te dienen naar het pensioen. Werkgevers moeten meer aangezet worden tot splitsing van hun intern werkbestand naar deeltijdarbeid. Wat heeft de Minister inmiddels gedaan aan de uitvoering van de kamerbreed aanvaarde motie-De Korte (15800, XV, nr. 15) om deeltijdarbeid in de vorm van wisselweken te bevorderen bij banen in de industrie en de dienstverlening?

De **Voorzitter**: Weet de heer De Korte zeker dat deze punten allemaal binnen de orde zijn?

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn mening hangt een en ander met elkaar samen.

De **Voorzitter**: Het lijkt mij, dat deze zaken eerder bij de ombuigingsnota aan de orde zijn. Het gaat nu echt alleen maar over één wetsontwerp.

De heer **De Korte** (VVD): Door de problemen die zich hebben voorgedaan, de afgelopen weken, met name op het loonfront – ik spreek over de problemen op het loonfront – welke problemen weer samenhangen met de loonmaatregel, welke op zijn beurt weer samenhangt met de uitschuifoperatie, is er wel degelijk een duidelijk verband. Ik meen dat hetgeen ik zeg duidelijk binnen de orde is.

De **Voorzitter**: Dat staat altijd ter beoordeling aan de Voorzitter. Ik heb alleen maar gevraagd, wat u er zelf van vindt. Ik zal nog eens kritisch luisteren.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het flankerend beleid omvat allerlei zaken waarmee wij het eens zijn. Er is echter veel meer nodig om de grote knelpunten op de arbeidsmarkt op te ruimen. Wat dit betreft, menen wij dat dit alles de medewerking van werknemers- en werkgeversorganisaties vraagt. De huidige im-

passe van drie standpunten (van de vakbeweging, de werkgevers en de overheid) is fnuikend voor een krachtige aanpak. Als eenderde van het huidige bestand van openstaande banen wordt gevuld door mensen die nu werkloos zijn, betekent dat een ombuiging van f 1 miljard. Wij hechten ook sterk aan het nog vóór het reces te voeren overleg met de Minister over het arbeidsmarktbeleid.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een enkele opmerking maken over de prijscompensatie, die wel degelijk heel sterk in verband staat met datgene, wat hier aan de orde is.

De afgesloten en ter tafel liggende twee-jaarsakkoorden houden allemaal een volledige prijscompensatie in, zodra de loonmaatregel eindigt. Het is een heilige koe bij de onderhandelingen. Schoning van de prijscompensatie van oneigenlijke elementen pleegt de gemoederen sterk te beroeren. Tot nu toe was de stellingname: als wij hieraan beginnen, is het eind zoek; halen wij de energie eruit, dan komt vervolgens de koffie. Toch vraagt de volledige prijscompensatie om een herbezinning, nu een langdurige periode van verslechtering van de ruilvoet is aangebroken. De ruilvoet verslechtert door twee oorzaken. In de eerste plaats door de sterk stijgende prijzen voor ingevoerde olie en grondstoffen, hetgeen het buitenland ons oplegt, en in de tweede plaats doordat wij bewust genoegen nemen met relatief lage exportprijzen, om zo het volume van ons geslonken exportaandeel weer op peil te brengen, want dit brengt weer extra werk in de winkel en betekent meer arbeidsplaatsen.

De nadelen hiervan – van het feit, dat het ruilvoetverlies geheel ten laste van de marktsector komt – worden uiteindelijk door de bedrijfsrendementen gedragen, want de invoerprijzen stijgen en de consument moet meer betalen. Via de ongeschoonde prijscompensatie krijgen de loontrekkers dat weer volledig gecompenseerd. De bedrijven krijgen het echter niet gecompenseerd vanwege de relatief lagere prijzen voor hun export. Het ruilvoetverlies is voor hun rekening. Zo bijt het beleid – het bewust vergroten van het exportvolume en van de werkgelegenheid – zich zelf bij een volledige prijscompensatie in de staart, hetgeen het beleid op middellange termijn uitholt.

Onzes inziens is de prijscompensatie in de ingegane, langdurige periode van verslechtering van de ruilvoet alleen maar te handhaven wanneer de schoning ervan voor het ruilvoetverlies bespreekbaar wordt gemaakt. Het zou goed zijn, dit tijdens het tripartite overleg aan de orde te stellen. Is de Minister hiertoe bereid?

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil ten slotte een prangende vraag stellen welke met de loonmaatregel samenhangt. Wij hebben begrepen, dat een honderdtal vakbondsleden bij de tapijtfabriek Heuga-Bonaparte, als uitvloeisel van het sociaal plan, f 750 per man extra krijgen. Heuga verkeert, zoals vele andere bedrijven in ons land, in moeilijkheden.

De **Voorzitter**: Dit is beslist buiten de orde. Ik verwacht ook niet, dat de Regering hierop en op vorige vragen antwoord geeft. Ik verzoek u, u verder tot het wetsontwerp te bepalen.

De heer **De Korte** (VVD): Dan zal ik mijn betoog afsluiten met alleen nog te vragen, of deze informatie juist is en of het extraatje voor alle vakbondsleden geldt, dus ook voor degenen die werken.

De **Voorzitter**: Ik heb al gezegd, dat u van de Regering geen antwoord hierop krijgt.

De heer **De Korte** (VVD): Ik hoop dat antwoord dan nog eens bij een andere gelegenheid te krijgen!

□

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Zoals ik al verwacht had lijkt de hamvraag van dit debat te worden, of de Regering handhaving van de koopkracht van de laagste gezinsinkomens nog steeds beschouwt als één van de belangrijkste doelstellingen voor het beleid in 1980. Voor ik daarvan het mijne zeg, wil ik deze uitschuif-operatie plaatsen tegen een wat bredere achtergrond.

Sinds de oliecrisis van 1973 bedraagt de economische groei in dit land gemiddeld niet meer dan 1,5%. Daarvan was een groot deel nodig om de enorme groei van het aantal uitkeringstrekkers op te vangen. Om met de rest uit te komen, moesten alle andere gegadigden zich sterk matigen. Uit het feit dat dit jaar voor de derde of vierde keer sedert 1973 een loonmaatregel werd getroffen blijkt dat die matigheid er niet steeds bij iedereen in voldoende mate was. Juist uit een oogpunt van werkgelegenheidsontwikkeling is dat ernstig te betreuren. Eindelijk is nu ook de PvdA blijkens haar nieuwe verkiezingsprogram tot het inzicht gekomen dat herstel van de werkgelegenheid grotendeels van de marktsector moet komen. Wij achten dat winst. Het zou uitzicht kunnen bieden op een brede concensus in dit huis over een strak matigingsbeleid dat substantieel bijdraagt tot versterking van de uiterst kwetsbare financiële positie van grote delen van ons bedrijfsleven. Ik vrees echter dat dat er niet van komt omdat de PvdA de zaken opnieuw vrolijker voorstelt dan ze zijn. Evenals in 1977 rekent ze zich rijk door uit te gaan van een onrealistisch hoog groeicijfer en door te anticiperen op inverdieneffekten die uiterst speculatief zijn.

Op basis van dergelijke optimistische uitgangspunten is het niet zo moeilijk nog een redelijk koopkrachtplaatje voor inkomens tot f 50.000, in de komende jaren te presenteren. Kennelijk is de PvdA wat dit betreft nog niet veel verder dan het regeerakkoord, waarvan de huidige coalitie door de nood gedwongen allang is afgestapt.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Spreekt de heer De Vries nu evenzeer namens zijn fractie als de heer De Boer, die zich vanmorgen voor de radio in zeer lovende bewoordingen over hetzelfde programma uitliet? Ik weet nu niet meer precies, wie ik uit de kring van de CDA-fractie moet geloven.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik spreek hier niet over het gehele programma van de Partij van de Arbeid. Ik heb er een paar elementen uitgelicht maar ik heb nog geen gelegenheid gehad het programma uitvoerig te bestuderen. Ik kan mij heel goed voorstellen dat er uiterst lovende dingen over te zeggen zijn. Wat dat betreft, zal de heer Van der Doef echter tot een volgende gelegenheid moeten wachten.

Uit wat ik tot dusver gezegd heb, mijnheer de Voorzitter, kunt u opmaken dat ik me wat de matigingsnoodzaak voor de komende jaren betreft op het eerste gezicht nog wat meer verwant voel met de uitspraken die de Minister-President daar afgelopen vrijdag over heeft gedaan dan met het nieuwe verkiezingsprogram van de PvdA. In die uitspraken beluisterde ik in ieder geval een duidelijk besef dat we in de komende jaren nog sterker zullen moeten matigen dan in de afgelopen jaren. Dat komt mij zeer realistisch voor. Ik heb echter niet begrepen op welke basis de Minister-President tot deze uitspraken kwam. Beschikte hij soms over nieuwe ramingen? Zo ja, mag de Kamer die dan ook zien? Ik heb ook niet begrepen waarom de Minister-President de indruk wekte alsof de

bezuinigingen eenzijdig gezocht zouden moeten worden bij de sociale uitkeringen.

De Regering heeft toch niet vorig jaar de Wet Aanpassingsmechanismen ingediend om er een jaar later weer een streep door te halen? Wij hebben van onze kant vorig najaar niet zonder trots gesteld dat de uitkeringstrekkers gerust konden zijn nu de koppelingsmechannismen in de wet zijn vastgelegd. Wij verwachten dan ook vandaag een duidelijke uitspraak van de Regering, dat er ook volgend jaar aan die mechanismen niet zal worden getornd. Als er al meer gematigd moet worden dan in de thans afgesloten c.a.o.'s gebeurt, dan zijn er wel andere mogelijkheden om dat te realiseren dan door in te grijpen in de koppelingsmechanismen. Uiteraard neemt dit niet weg dat in de komende jaren alles zal moeten worden gedaan om een verdere groei van het aantal uitkeringstrekkers te beperken. Heel belangrijk achten wij in dat verband het wegnemen van knelpunten op de arbeidsmarkt. De notitie die de Regering daarover op korte termijn heeft toegezegd zien wij met grote belangstelling tegemoet.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot een aantal opmerkingen over de uitschuif-operatie als zodanig. Evenals de Regering zien wij deze operatie als een duidelijke consequentie van de loonmaatregel. Dat betekent tevens dat wij erkennen dat het bij de toepassing van de koppelingsmechanismen niet kan gaan om een blind automatisme. Onze fractie heeft daar ook nooit een geheim van gemaakt. Dat blijkt wel uit de uitspraken die wij hebben gedaan over de parallelliteit en de koopkrachthandhaving voor de minimumgezinsinkomens in 1980. Dat zijn zaken die niet automatisch onder alle omstandigheden door de wet worden verzekerd. Na-ijling kan soms resulteren in het doorbreken van de parallelliteit en de koppelingsmechanismen als zodanig leiden niet automatisch altijd tot koopkrachthandhaving. Zij garanderen slechts een vertraagd volgen van de ontwikkeling van de contractlonen. In heel bijzondere situaties kan het daarom wenselijk zijn af te wijken van de normale systematiek. Zo'n bijzondere situatie deed zich voor op 1 juli 1976 en doet zich nu opnieuw voor. In beide gevallen is de oorzaak gelegen in een forse verstoring van de parallelliteit als gevolg van een loonmaatregel. Voor alle werknemers, met uitzondering van de minimumloners, leidt de loonmaatregel tot een verhoging per 1 juli van bruto f 26. Zonder uitschuif-operatie zouden het minimumloon en de sociale uitkeringen worden verhoogd met 2,9%. Op het niveau van het minimumloon betekent dat al f 55.

Het gevolg daarvan zou zijn dat een geweldige spanning onder in het loongebouw ontstaat, een spanning die door de Regering ook terecht wordt aangevoerd als een belangrijk argument voor de hele operatie. Om die reden ook hebben wij er begrip voor dat de verhoging van het minimumloon en de uitkeringen bruto niet teveel naar boven afwijkt van de f 26. De f 36,40 voldoet aan die voorwaarde.

Het CDA vindt echter dat het gevolg van een dergelijke operatie niet mag zijn, dat de minima en de uitkeringen eraan tekort komen. Dat kon reeds duidelijk opgemaakt worden uit de vragen die wij in het verslag hebben gesteld. Wij zijn de Regering erkentelijk voor de uitvoerige wijze waarop zij in de nota naar aanleiding van het verslag op deze problematiek is ingegaan.

Kort gezegd kwam onze vrees hierop neer: wij hadden er uit een oogpunt van parallelliteit begrip voor dat het verschil tussen de f 36,40 en de 2,9% op de lat werd geschreven en werd toegevoegd aan de verhoging van 1 januari a.s. Wij hadden er echter moeite mee als dit ertoe zou leiden dat men dit bedrag over de tweede helft van 1980 zou missen. Met name daarom wilden wij weten in welke mate dit nadeel gecompenseerd werd door de overige elementen uit het 1 juli-pakket. Wij dachten daarbij met name aan twee elementen n.l.: de belastingverlichting van f 12 per maand voor de laagstbetaalden en het uitstel van de afbouw van de toeslag van f 6 die volgens het tijdschema van de WAM op 1 juli had moeten plaatsvinden.

Uit de antwoorden die wij van de Regering hebben ontvangen, blijkt dat beide elementen samen ertoe leiden dat het netto-minimumloon en de laagste uitkeringen per 1 juli zelfs op een hoger niveau komen te liggen dan bij ongewijzigd beleid. De minima en de uitkeringstrekkers tot modaal hebben dus in het tweede halfjaar van 1980 geen nadeel, maar juist voordeel van de getroffen maatregelen.

De oorzaak daarvan is niet moeilijk te achterhalen. De belastingmaatregel per 1 juli was uitdrukkelijk gericht op het ondersteunen van de koopkracht van die werknemers, van wie de prijscompensatie was beperkt tot f 26. Aangezien echter de prijscompensatie wel vertraagd doorwerkt in de koppelingsmechanismen maar de belastingverlichting niet, was het niet mogelijk de minima en de uitkeringstrekkers pas een half jaar later te laten profiteren van de belastingverlichting. Materieel kon dat effect alleen worden bereikt door een deel van de verhoging die voortvloeide uit het koppelingsmechanisme, door te schuiven naar 1 januari.

Wij vinden dat aanvaardbaar, maar fraai is het niet. Het is echter niet te voorkomen zolang er geen goede oplossing is gevonden voor de na-ijlingsproblematiek. Het uitzicht dat de Regering in de nota naar aanleiding van het verslag biedt op de oplossing van deze na-ijlingsproblematiek was voor mij nog niet erg helder. Ik zou er in het antwoord van de Regering nog graag iets meer over horen.

Voor ik dit onderdeel van mijn betoog afrond, heb ik nog een enkele opmerking over de samenhang tussen deze operatie en het totale inkomensbeleid. Als wij deze operatie bekijken in zijn samenhang met de loonmaatregel dan kunnen wij er ja tegen zeggen. Ook als we kijken naar de inkomensontwikkeling van vele zelfstandigen in de land- en tuinbouw en in het midden- en kleinbedrijf hebben we er geen moeite mee. Zelfs als ik kijk naar het beleid dat de Regering dit jaar voert ten aanzien van de vrije beroepen kom ik tot een positief oordeel. Dat beleid is bepaald voortvarend te noemen en het is dit jaar in vergelijking tot vorig jaar opnieuw duidelijk aangescherpt. Een afbouw van de positieve restposten in twee jaar kan gerust een rigoureuze maatregel worden genoemd.

Moeilijker hebben wij het, zoals ook vorige week bij het debat over de Ombuigingsbrief reeds bleek, met de vorderingen bij het nemen van maatregelen ter beperking van de topsalarissen in de sfeer van de overheid. Mijn collega Van Rooijen zal daar in het verdere debat over de Ombuigingsbrief nog op terugkomen. Ik kan daarom volstaan met te zeggen dat wij het er niet bij zullen laten zitten.

De heer **Van der Doef** (PvdA): De heer Van Rooijen heeft de vorige week ook iets gezegd over de koopkracht van de mensen met een minimuminkomen. Hij heeft de Regering in overweging gegeven dit wetsontwerp geen doorgang te laten vinden. Die opmerkingen en de suggestie die daarvan uitging tellen niet meer?

De heer **De Vries** (CDA): Ik wilde juist over de koopkrachthandhaving gaan spreken, dat heeft de heer Van der Doef goed aangevoeld. De CDA-fractie hecht een zeer hoge prioriteit aan handhaving van de koopkracht van de

minimum gezinsinkomens in 1980. Wij hebben dat één en andermaal en ook vorige week duidelijk gemaakt. Naar onze overtuiging werd die prioriteit gedeeld door de Regering. In de afgelopen dagen is echter twijfel ontstaan aan de vastberadenheid waarmee de Regering deze doelstelling nastreeft. Tijdens de interpellatie over de prijsstijging naar aanleiding van het prijsindexcijfer over april heeft de Minister van Sociale Zaken gesproken over het niet onder alle omstandigheden kunnen handhaven van de koopkracht. De Minister van Financiën sprak de vorige week in termen van 'tot het onmogelijke is niemand gehouden'. Als twee bewindslieden dat zeggen kan het vermoeden ontstaan dat er sprake is van meer dan het intrappen van een open deur!

Ik constateer dus in ieder geval dat de Regering zelf twijfel heeft doen ontstaan aan haar vastberadenheid om de koopkracht voor de minimum gezinsinkomens te handhaven. Het verwondert mij daarom ook niet dat er de afgelopen weken van verschillende kanten verhalen zijn verschenen die stellen dat er van handhaving van koopkracht in 1980 niets terecht komt. Wie twijfelt zaait mag erop rekenen zulke verhalen te oogsten! Dat zegt overigens nog niets over het waarheidsgehalte van de verhalen zelf. Eén van die verhalen, nl. het artikel van de heer Bakker in Vrij Nederland, is in de nota naar aanleiding van het verslag door de Regering afdoende weerlegd.

Blijft over de twijfel die samenhangt met de onzekerheid van de prijsraming waarop het koopkrachtplaatje van de Regering is gebaseerd. Het CNV heeft gisteren duidelijk gemaakt aan die prijsraming geen geloof meer te hechten. Op zichzelf is dat geen wonder, nadat de Minister van Financiën afgelopen donderdagavond uit de losse pols ook al het een en ander had *losgemaakt*!

De heer **Van der Doef** (PvdA): Had de heer De Vries de indruk dat de Minister van Financiën niet in volle verantwoordelijkheid en bij zijn volle verstand hier cijfers heeft geproduceerd, die ook in hun politieke betekenis konden worden opgevat? Het is toch niet een soort borrelpraat geweest van de heer Van der Stee?

De heer **De Vries** (CDA): Er ligt mogelijk het een en ander tussen. Ik heb erbij gezeten toen de Minister van Financiën zei dat het zijn persoonlijke indruk was en dat hij niet uitsloot dat het wel eens die kant uit zou kunnen gaan. Ik heb ook gemerkt dat de heer Kombrink toen probeerde de Minister daarop onmiddellijk vast te leggen. Dat is echter iets anders dan dat wij geconfronteerd zouden zijn met een nieuwe prijsraming van het kabinet.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik neem de heer Van der Stee echt serieus. Denkt de heer De Vries dat de Minister van Financiën bereid is in zo'n debat een dergelijk percentage mee te delen, als hij daarvoor niet voldoende basis heeft?

De **Voorzitter**: Ik verzoek de leden *hierover niet door te discussiëren* als de Minister van Financiën er zelf niet bij is. Dat lijkt mij minder correct.

De heer **Van der Doef** (PvdA): De Regering is hier toch vertegenwoordigd?

De **Voorzitter**: Ja zeker, de heer De Vries stelt dan ook vragen over dat onderwerp aan de Regering.

De heer **Kombrink** (PvdA): Wij kennen wel het stenogram van wat de Minister gezegd heeft. Ik heb dat in het weekend nog eens nagelezen. Hij heeft gezegd: 'op grond van gegevens die op mijn departement beschikbaar zijn.'. Dat is wat anders dan uit de losse pols.

De heer **De Vries** (CDA): Men zal zich herinneren, dat zich de vorige week donderdag een discussie heeft afgespeeld over het prijsindexcijfer voor mei en de sombere verwachtingen daaromtrent. De Minister van Financiën heeft toen gezegd, dat hij het cijfer nog niet kende; hij verwachtte, dat het er pas op 12 juni zou zijn. In het weekend is dat bekend geworden. Ik sluit niet uit, dat dit weer enige invloed heeft gehad op de raming, die op het departement is gemaakt.

In de nota naar aanleiding van het verslag verzekert de Regering dat zij voorlopig geen aanleiding ziet de prijsraming voor 1980 te herzien. Wat moet een gewoon mens daarmee? Eén Minister zegt, dat niet uitgesloten kan worden, dat de prijsraming overschreden zal worden, terwijl op hetzelfde moment wordt meegedeeld, dat de Regering geen aanleiding ziet de prijsraming te herzien.

De CDA-fractie kiest op dit moment nog voor een terughoudende opstelling. Wij hebben vorig jaar enig leergeld betaald. Ook toen ontstond er rond het midden van het jaar grote bezorgdheid over de koopkrachtontwikkeling. Dat heeft er toen toe geleid om op 1 oktober over te gaan tot een stuk voorindexering. Achteraf bleek dat volstrekt overbodig. Ook zonder voorindexering bleek de doelstelling van koopkrachthandhaving ruimschoots te zijn gehaald. Het gevolg was echter wel dat we dit jaar met een vergelijkingsniveau startten dat een kwart procent hoger was dan zonder die voorindexering het geval was geweest.

Wij vinden het terecht dat de Regering in de nota naar aanleiding van het verslag daar duidelijk de aandacht op heeft gevestigd. Wij zijn ook bereid de cijfers, exclusief die voorindexering als uitgangspunt voor de beoordeling van de cijfers over 1980 te kiezen. Dan blijkt dat er op basis van de prijsraming van de Regering nog een marge van 0,3% is voordat de minimuminkomens onder de koopkrachtgrens zakken!

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ten opzichte van welke prijsraming is dat het geval?

De heer **De Vries** (CDA): De prijsraming waarvan de Regering uitgaat.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dus 5,7%?

De heer **De Vries** (CDA): Ja.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dan is er gelet op de opmerkingen van Minister Van der Stee, sprake van een tekort van ten minste 0,2% en waarschijnlijk 0,45%.

De heer **De Vries** (CDA): Ik heb daarover vragen aan de Regering gesteld. In de nota naar aanleiding van het verslag zegt de Regering geen aanleiding te zien de prijsraming te herzien.

Wij concluderen, dat die 0,3% nog enige ruimte biedt voor het opvangen van tegenvallers in de prijsontwikkeling. Daarom pleiten wij thans nog niet voor aanvullende maatregelen. Wij willen wel duidelijkheid bieden aan de mensen, om wie het gaat. De fractie van het CDA blijft vasthouden aan haar prioriteit voor de handhaving van de koopkracht voor de minimumgezinsinkomens. Van de Regering verwachten wij een duidelijke uitspraak dat ook zij al het mogelijke zal doen om als de prijsontwikkeling tegenvalt, alsnog met aanvullende maatregelen te komen.

Mijnheer de Voorzitter! Mede namens de heer De Korte heb ik de eer een motie in te dienen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden B. de Vries en De Korte wordt de volgende motie voorgesteld:

Voorzitter

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de Regering in de afgelopen dagen onzekerheid heeft doen ontstaan met betrekking tot haar voornemen, de koopkracht van de minimumgezinsinkomens in 1980 te handhaven;

van oordeel, dat het maximaal mogelijke moet worden gedaan, deze doelstelling te verwezenlijken;

verzoekt de Regering, zodanige beleidsmaatregelen voor te bereiden, dat, indien de prijsontwikkeling onverhoopt tegenvalt, de koopkracht van de minimum gezinsinkomens in 1980 op peil blijft,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 8 (16 212).

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! .....

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik mis in de motie een termijn, waarbinnen de Regering een beslissing dient te nemen. De heer Van Rooijen heeft verleden week gezegd, dat de Regering uiterlijk eind augustus een wetsontwerp ter behandeling aan de Kamer moet aanbieden. De Regering moet derhalve uiterlijk begin augustus een beslissing nemen. Wil de heer De Vries zich daarover uitspreken?

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wij vinden het niet verstandig, op dit moment een termijn te noemen. Wij menen dat de datum, waarop een en ander moet gebeuren, afhankelijk is van het moment, waarop een nieuwe prijsraming, door de Regering verstrekt, beschikbaar komt en waarover eventueel door de Kamer gediscussieerd kan worden.

De heer **Kombrink** (PvdA): Maar u spreekt zich ook niet uit over de aard van de maatregel, die eventueel moet worden genomen. Als dat een belastingmaatregel zou moeten zijn – dat heeft de heer Van Rooijen, uw fractiegenoot gesuggereerd – dan....

De heer **De Vries** (CDA): De heer Van Rooijen heeft verschillende suggesties gedaan, zoals u zich zult herinneren.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ja, een suggestie die u nu niet waarmaakt, namelijk om bij gelegenheid van dit wetsontwerp niet 1% prijscompensatietoeslag door te schuiven naar 1 januari. Hij heeft één andere suggestie gedaan, namelijk een belastingverlaging, waarover uiterlijk eind augustus zou moeten worden beslist. Als voor die techniek wordt gekozen, moet u wel een termijn uitspreken, anders kan het niet meer voor dit jaar.

De heer **De Vries** (CDA): De heer Van Rooijen heeft donderdag jl. niets anders gedaan dan het aan de Regering in overweging geven van een aantal suggesties.

De heer **Kombrink** (PvdA): Heel vrijblijvend.

De heer **De Vries** (CDA): Vrijblijvend, inderdaad. De strekking van de motie is volstrekt duidelijk.

Wat de invulling van de maatregelen betreft, willen wij op dit moment geen concretisering aanbrengen. Aan die concretisering hebben wij geen behoefte.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Moet ik nu begrijpen dat de suggesties van de heer Van Rooijen, vorige week namens uw fractie gedaan, alternatieven waren? De indruk is namelijk gewekt dat zij in combinatie ter beoordeling stonden.

De heer **De Vries** (CDA): Dat moet u straks maar aan de heer Van Rooijen vragen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het stelt dus weer niks voor!

□

De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! De problemen, waarmee ons land in het algemeen en het kabinet in het bijzonder te kampen hebben, worden schier met de dag talrijker. Olieboycot, koopkrachthandhaving, financieringstekort, economische groei of niet en ombuigingsperikelen bij de opstelling van de begroting voor 1981 zijn zaken, waarvan de pers ons dagelijks op de hoogte houdt. Met name de randvoorwaarde van de omvang van het financieringstekort en de noodzaak, de marktsector ruimte te verschaffen voor het beter kunnen vervullen van haar taak, zijn bepalend voor het beleid, waarbij aan het lonen- en prijzenfront sterke matiging moet worden betracht. Het strakke prijsbeleid en de per 1 juli 1980 in werking tredende loonmaatregel pogen daaraan gestalte te geven. Ook dit wetsontwerp is daar een gevolg van.

Mijn fractie – het is bekend – vindt het zeer te betreuren dat de vele pogingen om met de sociale partners in goed overleg het beleid uit te stippelen geen resultaat hebben gehad, zodat een ingreep van bovenaf moest plaatsvinden. In dat kader zou echter uit verlies winst kunnen voortkomen, als de sociale partners maar leergeld zouden hebben betaald en als de door de Minister uitgestoken hand tot gezamenlijk overleg door hen zou worden aangegrepen. Ik doel niet alleen op het verzoek dat onlangs door de Minister aan werkgevers en werknemers is gedaan ter zake van de besprekingen over 1981. Daaronder valt ook het feit dat de loonmaatregel per 31 december 1980 al afloopt. Is overigens niet meer haast geboden bij het starten van het overleg?

Mijnheer de Voorzitter! Wij vragen ter zake een verstandig beleid, waarbij echter de nuchtere werkelijkheid van de uiterst benarde financiële positie en de schier tot nul naderende groei van het nationaal inkomen met alle consequenties, daaraan verbonden, ongemaskeerd ter tafel zullen komen. In dit verband vragen wij ons af of het niet beter is, de mensen vroegtijdig te confronteren met de realiteit dan eerst het resultaat van gesprekken af te wachten en daarna toch gedwongen te zijn tot het nemen van harde maatregelen. Hoe ziet de Minister van Sociale Zaken daar tegenaan?

Wij willen erop wijzen dat de exponentiële groei van de collectieve sector zich voor een groot gedeelte heeft voorgedaan in de sector van de overdrachtsuitgaven en in wat mindere mate in de zogenaamde welzijnssector. Kunnen wij met de huidige economische ontwikkelingen het gebouw van de sociale voorzieningen nog wel dragen? Bij het debat van vorige week heb ik vragenderwijs gesteld, of het mogelijk zou zijn om de bestaande minima in koopkracht wel te handhaven. Vooropgesteld moet worden dat ook onze fractie van oordeel is dat daarnaar moet worden gestreefd. Immers, in vergelijking met hen die beter bedeeld zijn, hebben de minimuminkomenstrekkers het het minst gemakkelijk. Daarom spreekt het draagkrachtprincipe ons aan. Aan de andere kant mag ook algemene solidariteit worden gevraagd. Als het land in financiële moeilijkheden zit, is het de roeping van iedere burger, zijn steentje bij te dragen, uiteraard naar draagkracht. Ook moet rekening worden gehouden met de benedengrens van de noodzakelijke kosten van levensonderhoud, waarbeneden niet gegaan kan en mag worden.

Het is de Minister ook bekend dat onze fractie regelmatig in deze Kamer heeft gepleit voor een strikt eenmalige en vrijwillige korting van enkele procenten. De Minister-President noemde

in dit verband 3%. Is die gedachte zo in tegenspraak met de werkelijkheid, of moet het ontbreken van een enigszins brede maatschappelijke consensus ter zake als de oorzaak van het falen van goed overleg worden gezien, een fundamenteel gebrek aan wederzijds vertrouwen? Wij vinden dit een van de meer fundamentele feilen van onze samenleving en al het mogelijke moet worden gedaan om daarin verandering te krijgen. De wegen en middelen daartoe hebben wij steeds, als het te pas kwam, mogen aanwijzen. Waarom laat men dat dan na? Ook nu vragen wij het kabinet om voor zijn deel de weg te banen voor beter begrip. Wij zijn ervan overtuigd dat het besef dat wij door onze zonden, ook de nationale zonden, God hebben vertoornd en dat alleen Gods genade in Christus Jezus ons van de schuld der zonde en van de gevolgen daarvan kan bevrijden, ook de werkelijke basis schept voor een gezamenlijke aanpak van de problemen, waarvoor wij staan.

In het kader van het streven naar *goed overleg komt ook aan de orde de* vraag, naar wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn van de inmiddels nieuwe tweejarige c.a.o.'s voor 1981, die blijkens persberichten richtinggevend zullen zijn voor de loonontwikkeling in dat jaar. Onze fractie vond de reactie in de nota naar aanleiding van het verslag op vragen ter zake gesteld wat povertjes. Wel kon uit de pers worden afgeleid dat een te weinig gematigde loonontwikkeling onherroepelijk afroming via extra belasting en premieheffing zou oproepen. Mede gezien de toch al hoge druk van de collectieve sector en de belangrijke afwentelingsprocessen die daarvan het gevolg zijn komt deze oplossing ons als niet de meest geëigende voor. Hoe ziet de bewindsman daar tegengaan? Het is duidelijk dat alle dingen met alle dingen samenhangen. Dat maakt het vinden van deeloplossingen dan ook zo moeilijk. Ik wijs hierop omdat ook het thans aan de orde zijnde wetsontwerp tot herziening van de aanpassingsmechanismen ten aanzien van de minimumlonen en de sociale minima niet een probleem is dat op zich zelf staat.

Onze fractie heeft reeds bij de discussie van maart jongstleden er blijk van gegeven dat ook min of meer het complement van de loonmaatregel ter wille van een evenwichtige en matige ontwikkeling helaas niet kan worden gemist. Wie vindt het een aangename taak om te gaan veranderen in een regeling die nog zo kort geleden kracht van wet heeft gekregen? Helaas dus; het feit van de stijging van de werkloosheidscijfers van mei jongstleden bevestigt eigenlijk alleen maar de noodzaak tot het voortzetten van matiging. (Loopt de werkloosheidsontwikkeling overigens nog in de pas met de raming van het Centraal Economisch Plan 1980, of hebben wij met een incidentele uitschieter te doen? Mogen wij de mening van de bewindsman hierover horen?)

Uit wat ik tot nu toe heb gezegd kan blijken, dat onze fractie begrip opbrengt voor de voorgestelde gespreide verwerking van de 2,95% verhoging over I juli 1980 en 1 januari 1981.

Als wij een pleidooi voeren voor het verdelen van de pijn naar draagkracht over de gehele bevolking, dan willen wij niet onder stoelen of banken steken dat handhaving van de koopkracht, zeker voor de minima, een groot goed is. Het is echter de vraag of de prijsontwikkeling wel zodanig is dat het koopkrachtplaatje van de nota naar aanleiding van het verslag nog volledige geldigheid bezit. Het CNV verwacht een prijsstijging van 7,5% en dan zakt ook de minimumtrekker door de nullijn . Of is dat niet het geval? Wat zou het resultaat zijn wanneer het vermoeden van de Minister van Financiën werkelijkheid wordt? Hij noemde een stijging van ongeveer 6,5%.

Mogen wij het oordeel van de Minister van Sociale Zaken ter zake horen? Is het inderdaad redelijk uit te blijven gaan van het centraal economisch plan 1980 waarin een prijsstijging van 5,7% wordt geraamd? Hier ligt naar mijn mening het kernpunt met betrekking tot de koopkracht. Onze fractie is geneigd de Regering het voordeel van de twijfel te geven. Ook is zij bereid de Regering te volgen als de ontwikkelingen onverhoopt zouden dwingen tot het loslaten daarvan, maar dan wel in samenhang met maatregelen voor alle inkomens naar draagkracht. Wij vinden dat noodzakelijk en gaan ervan uit, dat dit dan ook metterdaad zal gebeuren.

Onze fractie heeft haar oordeel ook gegrond op de vraag of het voorschot van 1% per 1 oktober 1979 – achteraf is gebleken dat hier sprake was van een extra procent gedurende drie maanden – niet tevens in zekere zin een compensatie kan betekenen voor het feit dat over de periode 1 juli tot en met 31 december 1980 0,9% minder wordt genoten dan volgens de oude regeling. Zien wij dit goed? Op die manier is het verlies minder dan aanvankelijk is gedacht.

De na-ijlingsproblemen zullen inderdaad moeten worden opgelost. Verkleining van het tijdgat is verstandiger dan het ons inziens onbereikbare wegwerken van het effect. Hoe staat het met de voortgang van de verbetering?

Een ander punt betreft de vraag wat er per 1 januari 1981 gaat gebeuren. Immers, de doorwerking van de toeslag ad f 26 per 1 januari 1981 is te vertalen in 1,4%. Daartegenover staat dan de stijging van de contractlonen. Wij zijn het eens met de in de nota vermelde stelling dat het irreëel is te verwachten dat deze stijging niet meer dan 1,5% zal bedragen. Wij vragen ons echter af op welke wijze de als prijscompensatie bedoelde structurele *belastingverlaging per 1 juli 1980 op 1 ja*nuari 1981 zal worden verwerkt. Dit is toch ook extra koopkracht? Wordt dat wellicht als een extraatje gezien?

Onze fractie vindt het feit dat neerwaartse bijstelling alleen bij wet kan plaatsvinden een goede garantie dat er geen sprake zal zijn van overhaast en eenzijdig handelen. Het zal duidelijk zijn dat onze fractie dit wetsontwerp – zij het dat zij de noodzaak daarvan betreurt – onderschrijft en zal aanvaarden.

Wij willen graag meer specifiek worden ingelicht over de precieze redenen, die tot uitstel hebben genoopt. Is dat uitsluitend de vrees dat als gevolg van het achteruitgaan van de koopkracht per 1 januari 1981 ten opzichte van de loonontwikkelingen per die datum aanvullende maatregelen tot handhaving van de koopkracht moeten worden getroffen?

Wij vinden dit wetsontwerp slechts een deelproject, dat niet in de schaduw kan staan van de enorme problemen, die op ons afkomen. Daarbij behoort in ieder geval rekening te worden gehouden met de noodzakelijke kosten van levensonderhoud als werkelijke minima. Wij vinden in dat opzicht het kostwinnerschap van eminente betekenis.

Wij dringen erop aan dat met het verschil in draagkracht tussen niet-kostwinners en kostwinners rekening wordt gehouden. Dat kan er wellicht *aan meewerken, de koopkracht van de* minima zolang mogelijk in stand te houden.

Mijn laatste opmerking houdt verband met de eerste alinea van de nota naar aanleiding van het verslag. Onze fractie maakt helemaal geen staat op het predikaat van een zinvolle bijdrage aan de schriftelijke discussie. Niettemin was onze bijdrage ongeveer één bladzijde van de zes. Kennelijk vonden de bewindslieden die bijdrage toch niet zo belangwekkend. Immers, over de bijdragen van alle, aan het verslag

meegewerkt hebbende fracties, staat vermeld dat de Regering daarvan met belangstelling kennis heeft genomen, op één na. Welke? Precies, de SGP! Dat zal wel een vergissing zijn, of niet?

□

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! De Regering zet helder uiteen wat het doel van dit wetsontwerp is. De lonen zijn door de loonmaatregel aan de ketting gelegd. Daarbij zijn zoveel lage lonen, dat verhoging van het minimumloon volgens de regels de verhouding tussen dat minimumloon en een grote categorie die daar net boven ligt uit balans zou brengen. Uit de regeringsstukken moet men zelfs concluderen dat door dat tientje per maand extra waarschijnlijk het aantal minimumloners aanzienlijk zou toenemen. Aangezien de uitkeringen percentueel aan het minimumloon zijn gekoppeld, houdt dit in dat het gehele apparaat van minimumloon en sociale verzekeringssector niet aan zijn rechten mag komen. Daarvoor is deze wetswijziging ingediend.

Nu rekent de Regering ons voor, dat bij de belastingverlaging, zoals deze verleden week tot stand is gekomen, de koopkracht van de minima toch gehandhaafd wordt. Zoals de inleiding op het verslag uitvoerig aan de orde stelt, moeten wij oordelen op jaarbasis en niet op halfjaarbasis. De cijfers, die de Regering ons daarbij geeft, moeten bovendien aantonen, dat de laatste drie, vier jaar de minima in totaal in koopkracht nog een aantal percenten zijn gestegen.

Onzes inziens klopt de redenering van de Regering niet en wel in dubbele zin. Ten eerste is de stijging in de laatste drie, vier jaar van de koopkracht van de minimumlonen in feite een inloop op een achterstand, die daarvoor was ontstaan. Dat waren jaren van een oplopende prijsstijging. Het systeem van de na-ijling brengt mee dat bij een oplopende prijsstijging men per jaar steeds achter blijft lopen, niet alleen percentueel maar ook in opgetelde bedragen. Dat gaat over een reeks van jaren aanzienlijke sommen bedragen. Als er nadien dan een zekere inloop is doordat de prijzen dalen, wordt daarmee met terugwerkende kracht iets ingelopen van een achterstand, die is ontstaan. Van enige structurele verbetering is daardoor gezien over die jaren van dat verloop geen sprake. Het lijkt er nu op dat de golf weer de andere richting op gaat en dat wij te maken hebben met een tendens van oplopende prijzen, waardoor weer deze achterstand ontstaat.

In de tweede plaats is juist in de laatste periode de regeling van kracht geworden dat belastingverhogingen – met name verhogingen van kostprijsverhogende belastingen – niet meer in de compensatieregeling worden betrokken. Dat is enkele jaren geleden bij voorbeeld het geval geweest bij de grote b.t.w.-sprong van de aardgasprijs. Omdat de aardgasprijs een zeer aanzienlijk deel van de kosten van levensonderhoud uitmaakt, is ook die grote b.t.w.-sprong een zeer belangrijk bedrag geweest dat niet gecompenseerd is. Hetzelfde is het geval geweest met de belasting- en accijnsverhogingen – dagbladen, benzine, alcohol, enz. – zoals die rondom de jaarwisseling zijn doorgevoerd. Ook het hele onafzienbare en gevarieerde gebied van gemeentelijke heffingen, provinciale heffingen en milieuheffingen blijft door de complicatie daarvan voor een deel buiten de compensatie. Dus klopt het rooskleurige beeld van de Regering niet.

Wij hebben wel degelijk te maken met het feit dat in de afgelopen jaren de bestedingsmogelijkheden aanzienlijk verminderd zijn. Ik heb dat aan de Minister tijdens de interpellatie van 14 mei jl. voorgerekend en hij heeft die cijfers niet bestreden. Wat nu gebeurt, mede door de verschuiving, is dat de achterstand geconsolideerd dreigt te worden. Het percent waarop een wettelijk recht bestaat en dat een half jaar geleden nog eens is bevestigd, wordt niet gegeven en het moet nu ijs en weder dienende ingaan per 1 januari 1981 zonder terugwerkende kracht, dus met verlies van een bepaald bedrag. Hoe men het ook keert of wendt, dat wordt de mensen afhandig gemaakt, ondanks alle bezweringen die wij met name van de kant van het CDA hebben gehoord bij de behandeling van de wet in december – en de heer De Vries heeft het zojuist iets anders geformuleerd – dat hiermee de operatie voltooid was.

Voor de aardigheid wil ik een van onze grote literaire scheppers in deze Kamer, de heer Weijers, citeren die bij dat debat in december het volgende zei: 'Wanneer nu overeenkomstig onze benadering de vakantietoeslaggevolgen doorwerken naar de minimumuitkeringen, dan hebben wij het gevoel dat daarmee ook het koopkrachtvraagstuk voor 1980 wordt opgelost en kunnen al degenen die aangewezen zijn op een AOW-, AWW- en AAW-uitkering vaststellen dat de operatie Bestek '81 voor hen is volbracht.'. Welnu, dat is dus niet het geval geweest, want nauwelijks is de wet van kracht, of er komt een nieuwe wet, waarbij operatie-Bestek '81 verder wordt aangesnoerd.

Ik heb op enkele factoren gewezen die de geruststellende verklaring, zelfs bemoedigende verklaringen van de Regering logenstraffen en het is deze dagen al gebleken dat er nog meer zijn. Zo is nu duidelijk geworden dat ongehuwde bejaarden, AOW'ers dus, inclusief weduwnaars en weduwen, een vakantieuitkering blijken te ontvangen die aanzienlijk, dat wil zeggen meer dan 30 gulden, ligt beneden de uitkering die ze verleden jaar ontvingen als gevolg van de aanpassingswet van 1 januari waarbij op een andere berekeningswijze is overgegaan. Dit is een verandering die ons door de Regering bij de behandeling van dat wetsontwerp niet is medegedeeld, niet is voorgerekend, een verandering die ergens in de wetstekst verscholen heeft gezeten, maar die voor deze naar schatting 700.000 mensen alle rekensommetjes die wij hier krijgen over de handhaving van het bestaansniveau eenvoudig weg ondersteboven gooit. Immers, 30 gld. voor een minimumtrekker is nogal een achteruitgang. Zien wij het goed, dan zal het volgend jaar nog meer zijn en is maar af te wachten in hoeverre de verhoging van de vakantietoeslag van 7,5 tot 8%, als die doorgaat (want daarover is nog altijd een slag om de arm genomen) deze achteruitgang zal compenseren. Kan de Staatssecretaris hierover nadere, heldere informatie geven in deze vergadering? Kan hij garanderen dat volgend jaar, bij het doorzetten van de rest (twee derde) van deze verlaging, de verhoging van de vakantietoeslag van 7,5 tot 8% die in het vooruitzicht is gesteld, deze verlaging ongedaan zal maken? Kan hij ook zeggen of die verhoging wel doorgaat?

Mijnheer de Voorzitter! Dat de verhalen van de Regering zo lekken, is des te meer naar voren gekomen (er is hieraan al enkele malen herinnerd) in het verhaal van de Minister-President. Ik ga niet zijn uitspraken citeren; ze liggen te boek. De heer Van der Doef heeft ze letterlijk geciteerd. Wat hier het meest wringt, is dat de Minister-President heeft aangeduid dat datgene, waarover wij in december zo druk zijn bezig geweest en waarvan èn de Minister en de Staatssecretaris zo nadrukkelijk hebben gezegd dat dit nu de aanpassing was, volledig op de helling is gezet. Ik wil wel zeggen dat mijn grote bezwaar tegen het optreden van de heer Albeda niet is dat hij daartegen

mort, maar dat hij de indruk wekt te zeggen dat de Minister-President het onvolledig heeft gezegd, omdat het niet om hen alléén gaat. Als dat zou betekenen dat de heer Albeda niet ongevoelig is voor de plannetjes van de Minister-President, àls ze maar gekoppeld zijn aan een reeks andere inkomens, dan staat de heer Albeda natuurlijk volstrekt te verloochenen wat hij hier een half jaar geleden heeft staan doen toen hij de aanpassingswet stond te verdedigen.

De indruk die je nu krijgt, is dat het bij stukjes en beetjes gaat: eerst de loskoppeling van de bedragen van de minimumlonen en de minimumuitkeringen, dan ingebouwd in de wet de schoning van de regelingslonen, waardoor de mogelijkheid van grotere verschillen zal toenemen, dan de loonmaatregel die natuurlijk bij de volgende indexering op zichzelf zal doorwerken in de hoogte van het minimumloon en ten slotte deze wettelijke maatregel die de uitkeringshoogte als zodanig aantast en alleen via het middel van de belasting iets compenseert. Daar achteraan komt dan weer de Minister-President die een algemene verlaging aankondigt. Daarom zou men van de Minister en de Staatssecretaris (het is niet overbodig als zij zich beiden eens uitspraken) verlangen dat zij standhouden bij wat zij eerder hebben gezegd over hun doel met betrekking tot de koopkracht van de minimuminkomens, met hun opvatting dat die aanpassingswet een afronding was en dat men niet overschakelt op een vorm van kritiek op de Minister-President waarin alleen zijn eenzijdigheid wordt gekritiseerd.

Ik ben van mening dat de Minister dit met enige extra nadruk mag doen, want wij hebben nu gehoord dat hij 'passief' kandidaat is voor het sociale commissariaat van de EG. Wij weten dat je daar een potje kunt breken! De Minister doet er echter goed aan, de indruk weg te nemen dat hij deze passieve kandidatuur heeft gesteld nadat hij passief is gebleven tegenover datgene wat de Minister-President ons heeft voorgeschoteld.

□

De heer **Nypels** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van D'66 heeft begrip voor de indiening van het wetsontwerp, maar daarmee is geen eindoordeel gegeven. Zonder nadere wettelijke voorzieningen per 1 juli a.s. zou, evenals in 1976, de na-ijling van het aanpassingsmechanisme voor het minimumloon verstorend kunnen werken op de verhoudingen binnen de contractlonen. Op die grond willen wij best met de Regering denken over de uitschuifoperatie, maar in het voorlopig verslag hebben wij al duidelijk een tweetal voorwaarden gesteld voor de medewerking hieraan.

De eerste voorwaarde is de eis dat handhaving van de koopkracht voor de sociale minima in 1980 in ieder geval gegarandeerd behoort te worden. De tweede eis is dat het bedrag dat de betrokkenen door de uitschuifoperatie gedurende de tweede helft van 1980 minder zullen ontvangen, zal worden ingehaald in 1981. Over beide voorwaarden zal ik het verder in mijn bijdrage hebben.

Allereerst kom ik tot de eerste voorwaarde. De stukken die de Regering ons dit weekend heeft toegezonden naar aanleiding van het verslag bevatten op zich zelf geruststellende mededelingen. Het loopt zo'n vaart niet met de koopkracht; in 1980 zal zelfs per saldo nog een stijging van bijna één procent mogelijk zijn, zo staat er in de nota naar aanleiding van het verslag. Toch bestaan er bij ons zeer ernstige twijfels omtrent de vraag of deze voorstelling van zaken wel binnen de realiteit past.

Bij de nota over de ombuigingen is er al gediscussieerd in deze Kamer tussen de Regering en verschillende woordvoerders van de fracties – de heer Engwirda namens onze fractie – over de vraag wat wij nu als uitgangspunt moeten nemen voor de beoordeling van de situatie voor het komend jaar en welke ramingen ten aanzien van de prijsontwikkeling op hun plaats zijn. De Regering blijft uitgaan van de gegevens die tot nu toe in het Centraal Economisch Plan werden gehanteerd. Een bijstelling zou op dit moment – zo wordt herhaald in de nota naar aanleiding van het verslag – 'nog niet opportuun zijn'. Eén ding is zeker: wat de prijsontwikkeling betreft zijn de ramingen aan de te bescheiden kant. Wij moeten ernstig rekening houden met een sterke overschrijding van die ramingen. Daarbij komt nog – ook al zouden wij het eens worden over de grondslag, dus over de beoordeling van de situatie die in onze ogen ernstiger is dan de Regering doet voorkomen – dat er ernstige twijfel is ontstaan, zoals bijna alle voorgaande sprekers hebben gezegd, over hetgeen de Regering eigenlijk wil.

De mededelingen van de Minister van Financiën, verleden week tijdens het ombuigingsdebat gedaan, en de mededelingen – daar boven op – van de Minister-President, hebben bij ons zo'n ernstige twijfel doen ontstaan, dat wij het vertrouwen in de bedoelingen van de Regering op dit punt zijn gaan verliezen.

Hierbij komen dan ook nog de berekeningen die met name het CNV zeer kort geleden op tafel heeft gelegd.

Dit alles bij elkaar nemend gaan wij ervan uit, dat aan de eerste door ons gestelde voorwaarde niet zal worden voldaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot de tweede voorwaarde. Zij heeft betrekking op de compensering van het nadelig effect wanneer wij het indexeringsmechanisme tijdelijk op een andere wijze gaan toepassen dan in de wet is vastgelegd (het nadeel dat door de uitschuifoperatie zal ontstaan).

Gebeurt er niets en wordt het wetsontwerp aangenomen, dan betekent dat in onze ogen een dubbele matiging voor betrokkenen, een matiging in het algemeen, doordat hun inkomens via de normale loonindexering aan de algemene ontwikkeling zijn gekoppeld, en daarnaast de matiging via deze incidentele, tijdelijke extra aanpassing, overigens: in neerwaartse richting.

De heer **De Korte** (VVD): Dat begrijp ik niet. De uitkeringen zijn gekoppeld aan de regelings-loonindex. Deze registreert een bepaalde ontwikkeling. Op een gegeven moment wordt gezegd: De matiging die nu plaatsvindt, zal volgend jaar voor de uitkeringen plaatsvinden, maar omdat een zekere parallelliteit wordt beoogd, wordt op een gegeven moment een klein stapje ingehouden, dat wordt uitgesmeerd naar volgend jaar. Dat is toch niet twee keer matigen? Dat is gewoon een iets geleidelijker pad van matiging.

De heer **Nypels** (D'66): Ik spreek over een dubbele matiging. De ene matiging is – zoals u terecht zegt – gelijk aan de algemene matiging. Zij komt in de loonindex tot uitdrukking. Het gaat echter over de extra matiging die wordt gevraagd, via deze incidentele wet. Het is juist, dat per 1 januari aanstaande in principe structureel het peil weer wordt bereikt dat ook zonder de voorgestelde wet zou zijn ontstaan. Dit neemt echter niet weg, dat voor de tweede helft van dit jaar ongeveer 1% niet wordt uitbetaald. Dit betekent een achterstand die op geen enkele wijze – ook niet volgens de voorstellen van de Regering – zal worden ingehaald.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Is de heer Nypels niet van mening, dat het stuk dat de uitkeringstrekkers en minimumloners door de uitschuifoperatie missen niet juist wordt gecompenseerd door de belas-

tingmaatregel, die toch primair bestemd was voor de werknemers die als gevolg van de loonmaatregel de prijscompensatie beperkt zien tot f 26? Doordat dit automatisch doorwerkt naar de uitkeringstrekkers en naar de minimumloners, kan men hierin een duidelijk stuk compensatie zien. De belastingmaatregel zou niet zijn genomen als de loonmaatregel niet was genomen.

De heer **Nypels** (D'66): Neen, maar zij houdt verband met de algemene economische situatie.

De heer **De Vries** (CDA): De belastingmaatregel houdt niet verband met de algemene economische situatie, maar hij houdt nauw verband met de loonmaatregel (de beperking van de prijscompensatie tot f 26). Om op het minimumniveau toch nog een netto-stijging te realiseren die correspondeert met het bedrag dat men anders aan prijscompensatie had ontvangen, heeft de Regering de belastingmaatregel genomen. Het een hangt nauw met het ander samen. Het betekent ook – door de doorwerking naar de uitkeringstrekkers en de minimumloners – dat hierin automatisch een stuk compensatie zit.

De heer **Nypels** (D'66): Dat neemt niet weg dat u bezig bent het algemene indexeringsmechanisme aan te tasten, zij het tijdelijk, terwijl de compensatie die u noemt in feite ook voor de meeste andere burgers geldt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Is de consequentie van deze gedachtengang van de heer Nypels niet, dat elke verhoging op basis van een voorindexering achteraf moet worden verrekend? Dit is de tegenhanger daarvan.

De heer **Nypels** (D'66): Ik ben nu toe aan het punt van de voorindexering. Het probleem dat ik zojuist heb aangesneden, is niet nieuw. Het is in 1976 ook aan de orde gekomen. Het gaat om een probleem dat inherent is aan het indexeringssysteem, waarbij naijling in principe zal kunnen worden voorkomen. Die na-ijling werkt in het ene geval ten gunste van de betrokken groepen; in het andere geval, bij een omgekeerde ontwikkeling van lonen en prijzen, kan het ten nadele van hen werken.

Het wetsontwerp heeft ten doel, verstoring van de algemene loonverhoudingen weg te nemen. Wanneer het omgekeerde geval zich voordoet, wil de Regering nadelen voor het minimumloon trachten te verhelpen door het voorindexeringssysteem te hanteren. In feite is dat ook al een keer eerder door de Regering gedaan. Dat is op zich zelf een goede zaak. Mij is evenwel opgevallen dat in de stukken van de Regering, die nu in de nota naar aanleiding van het verslag zijn gepresenteerd, niet wordt aangegeven dat ervoor moet worden gezorgd, dat die voor- en nadelen voor de betrokkenen elkaar in evenwicht houden. Het mag niet gebeuren dat alleen zo'n afwijking van het algemeen systeem wordt toegepast, wanneer dat in hun nadeel is.

De intentie is misschien impliciet begrepen in de beantwoording van de vragen door de Regering, maar zij is als zodanig niet aangegeven. De Staatssecretaris vroeg bij interruptie of er niet naar gestreefd zou moeten worden, deze twee te verrekenen. Het lijkt mij een logisch uitgangspunt, dat er in ieder geval voor wordt gezorgd dat er wat dat betreft per saldo voor de betrokkene geen voor- of nadeel ontstaat. Ik begrijp echter dat dit bijzonder moeilijk is, omdat de tegengestelde ontwikkelingen waar het hier om gaat zich meestal niet vlak na elkaar zullen voordoen. Daar zullen in de praktijk verschillende jaren tussen zitten.

Overigens stel ik vast dat de Regering in het antwoord niet heeft aangegeven dat zij streeft naar een volledige compensatie, dus naar een situatie waarin de voor- en nadelen elkaar opheffen, met voorindexering en eigenlijk een vorm van na-indexering. Een en ander is in de praktijk moeilijk te realiseren, omdat de periodes met de omgekeerde ontwikkelingen vaak niet vlak bij elkaar liggen. Er kunnen vele jaren tussen zitten. Vandaar dat wij al in 1976 in een gezamenlijk amendement met de fractie van de PvdA hebben voorgesteld, het zekere voor het onzekere te nemen en, wanneer in een bepaald jaar door een uitschuifoperatie een besluit wordt opgenomen ten nadele van de betrokken groepen, te bepalen dat die achterstand in het jaar daarop – gespreid in de tijd – zal worden ingehaald. Dat amendement werd destijds verworpen. Daarna hebben beide fracties een verschillende eindconclusie getrokken. De PvdA heeft toen tegen het wetsvoorstel, dat door een bevriend kabinet was ingediend, gestemd.

Wij hebben met grote aarzeling uiteindelijk voor het wetsontwerp gestemd in de veronderstelling – die hebben wij ook duidelijk uitgesproken – dat zeer snel een oplossing zou worden gevonden voor dit algemene probleem wanneeer er uitzonderingen worden gemaakt op het algemene indexeringsmechanisme. De veronderstelling dat een spoedige oplossing gevonden zou worden, is niet uitgekomen. Wel stelt de Regering terecht dat studies op dit moment nog gaande zijn en zij hoopt nu dat binnen niet al te lange tijd resultaten bekend zullen zijn. Die resultaten zijn er nu niet en op die grond – omdat er dus geen garantie bestaat dat een bevredigende regeling op korte termijn ontstaat – moeten wij vaststellen dat in ieder geval op dit punt aan onze tweede voorwaarde niet is voldaan.

Wij overwegen dan ook zeer ernstig tegen dit wetsontwerp te stemmen.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Het debat over dit onderwerp en het debat over de ombuigingen lopen op een aantal punten sterk in elkaar over. De naam van de Minister van Financiën werd al enkele malen in dit debat genoemd. Ter gelegenheid van de ombuigingen en enkele belastingwijzigingen werd indringend gesproken over de sociale minima. Nu in dit debat met de bewindslieden van Sociale Zaken expliciet over de minima wordt gesproken, wil ik hierover graag nog een enkele opmerking maken.

Met de hoofdzaak van het voor ons liggende wetsontwerp – de gedeeltelijke opheffing van de na-ijling – heeft mijn fractie weinig moeite. Wel zou men in een algemeen geval ter wille van de symmetrie de na-ijling eveneens moeten opheffen als in de toekomst de koopkracht zou toenemen. Het is echter over de koopkrachtgarantie van de minima dat mijn fractie nog iets wil zeggen.

Het kabinet heeft zich als opvolger van een kabinet dat het begrip '1%-operatie' introduceerde, doen kennen als een ministersploeg die ook tegen protesten in, de stofkam door de sociale voorzieningen haalt. Daartegen hebben wij geen bezwaar. Het staat ook in het Regeerakkoord. Er staat echter ook bij dat met name de positie van de sociale minima niet zou worden aangetast. Ook op blz. 6 van de Besteknota staat dat de koopkracht van de minima niet wordt aangetast. Het is uiteraard waar dat er best omstandigheden kunnen zijn – een hoog financieringstekort, een sterk stijgend invoerprijspeil – die het moeilijk kunnen maken aan de zo gewekte verwachtingen te voldoen. De bewindslieden kunnen ook het bekende woord van Psalm 15: wie gezworen heeft tot zijn schade, hij veranderde het niet. Na het mijns inziens nogal onduidelijke gezegde van de Minister van Financiën de vorige week over de al dan niet wa-

Verbrugh

terdichte koopkrachtgaranties voor de minima, is het verrassend te lezen wat Calvijn over Psalm 15: 4 opmerkte. Hij schreef dat het geen blijk van goede trouw is, als ieder alleen beloften doet zover hij ziet dat het hem gemakkelijk is en dat niets zo vaak voorkomt als dat men een kleine schade als voorwendsel gebruikt om te verbreken wat men heeft beloofd. Daarom moeten de gelovigen – hier de Ministers – liever iets ten offer brengen dan van de trouw afwijken.

Minister **Albeda**: Het is niet het kabinet dat een offer moet brengen. Uw voorbeeld is er een van individuele ethiek. Het ligt bepaald iets anders wanneer u het zou betrekken op een macro-grootheid. De Regering kan niet uitdelen aan minimuminkomens wat er niet is.

De heer **Verbrugh** (GPV): Ik ben het wel eens met de Minister dat dit inderdaad individuele ethiek betrof. De Minister zal het echter met mij eens zijn dat individuele ethiek ook wel weer zijn afspiegeling vindt in de ethiek van de overheid. Die is wel anders, maar het zijn niet twee zaken die geheel los van elkaar staan. Als ik spreek over het individuele offer, zal dit bovendien ook het offer van het extra nadenken door de Minister zijn om inderdaad uit de moeilijkheden te komen. Het doet mij dan ook genoegen dat de motie-De Vries–De Korte is ingediend. Ik hoop dat die zal worden uitgevoerd.

Toch verbaast mij de opmerking van de Minister van Sociale Zaken wel even. Ik kan mij voorstellen dat hij bij het horen van Calvijn even denkt dat deze naam erbij gesleept is. Maar het is toch een vrij sociaal gericht commentaar dat hij gaf op de tekst. De algemene regel: een man een man, een woord een woord, geldt toch ook voor politici? Als die regel wordt overtreden, dan wordt dat toch zelden juist geacht. De politiek is wel eens meer in verband gebracht met psalm 15; dat zal de Minister wel weten.

Minister **Albeda**: Ik vind alleen dat de heer Verbrugh het probleem verkeerd stelt. De moeilijkheid is dat als een Regering iets belooft in financiële termen zij dat ook in financiële termen moet gaan uitbetalen. Dan rijst de vraag: wie betaalt het en wat zijn de gevolgen? In die zin is het toch iets ingewikkelder dan de heer Verbrugh nu doet voorkomen.

De heer **Verbrugh** (GPV): De overheid is hoofd van de openbare samenleving. Zij heeft een bepaald mandaat en moet een bepaalde zaak verdedigen. Dat regeerakkoord is ook door de verschillende fracties goedgekeurd; over het Bestek is gepraat. Als daarin een aantal zaken zijn opgenomen dan is het ook een verantwoordelijkheid voor de kamerleden die daarmee akkoord zijn gegaan. Ook zij moeten het afgesprokene zo goed mogelijk nakomen. Natuurlijk zijn calamiteiten en daaruit volgende prioriteiten mogelijk. Men kan ook achteraf tot de ontdekking komen dat men hele domme afspraken heeft gemaakt, maar alleen in uiterste gevallen mag men daar consequenties aan verbinden.

Wij mogen wel in zoverre tegemoet komen aan de bezuinigingswensen van het kabinet dat het de sociale minima in 1981 alleen voor het eerste halfjaar zwaar hoeft te verdedigen. In april en mei 1981 komen de partijen precies zeggen hoe het, volgens hen, in de komende periode moet gebeuren. Ik kan mij voorstellen dat in de toekomst een ander stelsel wordt geprobeerd, een stelsel dat misschien beter voldoet aan normen van rechtvaardigheid. Is ook de Minister niet van mening dat de Regering thans voor het eerste halfjaar 1981 een zwaardere garantie voor de sociale minima moet inbouwen dan voor het gehele jaar, dat ook de periode na 26 mei omvat, als de Regering demissionair wordt?

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter**: Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten te stellen in handen van:

a. de vaste Commissie voor Justitie:
de nota over de praktische gang van zaken rond adoptie en adoptievoorbereiding (16 194);

b. de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen:
– de notitie over de onderwijskundige voortgang van de proefprojecten Kort-MBO (16 220);
– Wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs (inschrijvingsgeld) (16 244);
–Wijziging van de Wet op het wetenschappelijke onderwijs (afschaffing vrijstelling na een bepaald aantal jaren van de betaling van collegegeld) (16 245);

c. de vaste Commissie voor Volksgezondheid:
de Notitie inzake kwaliteitsbewaking in de gezondheidszorg (16 224).

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de **nota De Ombuigingen op de begroting 1980 (Ombuigingen 1980)(16 193)** en van:
de motie-Kombrink c.s. over aanpassing van de exportprijs van aardgas (16 193, nr. 5);
de motie-Engwirda c.s. over wijzigingen in de voorgestelde bezuinigingen (16 193, nr. 6).

De beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Tijdens de eerste termijn van de behandeling van het wetsontwerp nr. 16 212 is al de nodige aandacht besteed aan de opmerkingen van de Minister-President. Die opmerkingen hebben ook te maken met het debat over de Ombuigingsnota. Donderdag zijn enkele opmerkingen over 1981 gemaakt. De Minister van Financiën wilde donderdag geen bezuinigingsbedrag noemen, wilde ook geen raming geven van de stijging van de sociale uitgaven en de premies, en wenste niet vooruit te lopen op het begrotingsberaad in het kabinet. De premier had al eerder een bedrag van f 6 mld. genoemd; dat bedrag komt dan bovenop Bestek '81. Vrijdag jl. volgde de tweede ontboezeming. Het mes moet in de sociale uitkeringen, want anders moeten de lonen 3% omlaag, de sociale uitgaven en premies 2,5% omhoog. Het is kennelijk geen losse flodder, kennelijk ligt er intern al heel wat cijfermateriaal op tafel. Wil de Minister van Financiën op dit punt open kaart spelen? Kennelijk moet er een percentage ter zake van de te verwachten groei in 1981 zijn. Anders had de heer Van Agt die percentages en cijfers niet kunnen geven. Ik zou meer informatie van de Minister van Financiën willen hebben. Anders zal ook hij door de premier definitief voor joker worden gezet.

Minister **Van der Stee**: Ik kan mij voorstellen dat sommige mensen in gesprek met de pers, vrienden of kennissen wel eens wat filosoferen over mogelijkheden en onmogelijkheden, moeilijkheden en onoverkomelijke moeilijkheden. Discussies in deze Kamer vinden plaats op basis van feiten en gegevens. Is het op dit moment niet erg vroeg hierover te discussiëren? Ook de heer Kombrink is lid van een fractie die enige ervaring heeft. Hij weet, dat de ramingen, waarop wij ons baseren, pas in augustus tot stand komen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Wanneer de Minister-President heeft gefilosofeerd, zonder dat er sprake is geweest van een grondslag, dan moet eigenlijk door de Minister van Financiën worden gesteld, dat de Minister-President

zich in zeer onverantwoordelijke zin heeft uitgelaten. Ik veronderstel dat de eerste voorlopige verkenningen voor 1981 op tafel liggen. Misschien ligt er een eerste SEC-nota op tafel. Als de Minister van Financiën daarover niets kan zeggen, dan bevestigt hij met zoveel woorden, dat er sprake is geweest *van onverantwoordelijke uitlatingen.*

Minister **Van der Stee**: Het zal de heer Kombrink duidelijk zijn dat ik dat laatste van mijn levensdagen niet zal bevestigen.

De heer **Kombrink** (PvdA): De Minister kan er beter over zwijgen. Hij bevestigt het dan indirect.

De heer **Joekes** (VVD): Heb ik het goed begrepen dat de partij, waartoe de heer Kombrink behoort, uitgaat van 2% economische groei per jaar in de jaren 1981 tot 1985? Over onverantwoordelijke uitlatingen gesproken!

De heer **Kombrink** (PvdA): Het verkiezingsprogramma heeft betrekking op de periode 1982/1985.

De heer **Joekes** (VVD): Ja, dat is een belangrijk detail.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ja, dat is niet onbelangrijk. Ik neem aan dat de heer Joekes nog geen kennis heeft *genomen van het door ons gisteren* gepubliceerde stuk.

De heer **Joekes** (VVD): Op basis waarvan neemt u dat aan?

De heer **Kombrink** (PvdA): Op basis van uw opmerking over die 2%. In het stuk is heel uitdrukkelijk aangegeven, dat die 2% niet uit de lucht wordt geplukt, maar resultaat is van het in het verkiezingsprogramma uiteengezette beleid. Er wordt ook aangegeven door welk samenstel van maatregelen wij menen dat die 2% als groeidoelstelling bereikt kan worden. Wij hebben die 2% niet als autonoom gegeven aangenomen. Er moet hard voor gewerkt worden.

De heer **Joekes** (VVD): Als heel klein stukje op de wereldkaart gaat u met uw beleid in Nederland 2% genereren, terwijl de hele rest van de wereld denkt dat het waarschijnlijk wel minder zal zijn. Misschien is het niet zo goed, hierop door te gaan. Ik wil alleen maar een standpunt stellen tegenover het standpunt – onverantwoordelijk – dat de geachte afgevaardigde de heer Kombrink hier neerlegt. De gegevens voor 1981 lijken mij in grote trekken wel overzienbaar, maar in details zijn zij natuurlijk nog helemaal niet bekend.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het was van tweeën een. Of wij hadden in het geheel geen financiële raming op tafel gelegd in de zin van: alles is nog niet te overzien, wij moeten wachten. Dan zou er gemopperd zijn en dan zouden wij erop veroordeeld worden. Gesteld zou dan worden: er is geen financiële en economische onderbouwing bij het verkiezingsprogramma van de PvdA. Het is een mooie wensenlijst, maar men heeft niet aangegeven hoe een en ander gefinancierd zou kunnen worden. Of je probeert, met alle voorlopigheid – wij hebben dit ook uitdrukkelijk in het stuk vermeld – en rekening houdend met het uiteengezette beleid, tot een raming te komen van de bereikbare en op zichzelf ook wenselijke groei en je neemt dat als vertrekpunt voor verdere financiële en economische beschouwingen rond de realisering van dat verkiezingsprogramma. Het spreekt vanzelf dat, mocht de wereldeconomie gigantisch tegenvallen of meevallen, dit consequenties heeft voor de groeiraming waarvan ten behoeve van het kabinetsbeleid kan worden uitgegaan.

Ik moet de heer Joekes er bovendien opmerkzaam op maken dat het groeipercentage van twee een gemiddelde is over een periode van vier jaar. Je mag niet uitsluiten dat van jaar op jaar zich afwijkingen ten opzichte van dat *gemiddelde zullen voordoen.* Als gemiddelde leek het ons, tenzij zich in de wereld plotselinge wendingen zouden voordoen, rekening houdend met een zeker herstel van de wereldeconomie in 1981, zoals ook in kringen van de OESO wordt ingeschat – wij hebben donderdag jl. nog gesproken over het oordeel van de heer Van Lennep daarover – heel wel mogelijk, uit te gaan van een groeipercentage van twee, door middel van een actief beleid te bereiken voor de periode 1982–1985.

De heer **Joekes** (VVD): Ik constateer, dat de heer Kombrink duidelijk in de verdediging is gedrongen, zoals ook de bedoeling was.

De heer **Kombrink** (PvdA): Nee, ik probeer uw vraag te beantwoorden.

De heer **Joekes** (VVD): Het is ook helemaal niet erg. Ik vind het in dit huis nooit erg als het zo is. Ik constateer het alleen maar.

Verder constateer ik – ik zal dit straks in mijn interventie ook te kennen geven – dat het het volstrekte recht, ja zelfs de plicht is van de Minister-President of een andere verantwoordelijke minister om voor onweer te waarschuwen als het onderweg is.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Minister-President heeft meer gedaan dan voor onweer te waarschuwen. Hij heeft exacte getallen en percentages genoemd. Hij heeft op grond daarvan een verdelingsvraagstuk, zoals hij dat ziet, aan de orde gesteld. Hij heeft gezegd: de sociale uitgaven dreigen met 2,5% te stijgen het volgende jaar en er is een loonmatiging nodig van 3% om een ontkoppeling in de sfeer van de sociale uitkeringen en het minimumloon te voorkomen. Dat is niet zo maar filosoferen, dat is niet voor onweer waarschuwen, dat is kennelijk politieke conclusies op tafel leggen op grond van cijfers, die wij niet kennen. Als ik dat waarneem, mag ik toch de Minister van Financiën vragen of hij nadere mededelingen daaromtrent aan de Kamer heeft te doen en of die gegevens er zijn?

Als de Minister van Financiën dan zegt, dat die gegevens er niet zijn, dan moet ik constateren dat de premier cijfers en getallen uit de lucht heeft geplukt en dan op een bijzonder onverantwoordelijke manier, mede ook met het oog op het welslagen van het arbeidsvoorwaardenoverleg dat de Minister van Sociale Zaken dit najaar op gang probeert te brengen, heeft gehandeld.

De heer **De Vries** (CDA): De heer Kombrink had het zojuist over de verdeling. Heb ik goed begrepen dat het programma van de PvdA, als het gaat om de vraag, wat er de komende jaren te verdelen is, alvast uitgaat van de veronderstelling dat die 2% wordt gehaald? Is dat niet wat voorbarig?

Minister **Van der Stee**: Kan in dat verband niet worden gesproken van een wensdroom?

De **Voorzitter**: Dit is de laatste interruptie die ik over dat onderwerp heb toegestaan. Ik heb al veel te veel toegestaan; het lijkt mij volstrekt buiten de orde, maar de heer Kombrink moet natuurlijk wel even antwoorden.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik weet niet of het CDA, als het bezig is met het opstellen van een verkiezingsprogramma, dat financieel en economisch toetst. Doet het dat wel, dan zal de heer De Vries met mij eens moeten zijn, dat men daarbij tot een raming *moet komen, hoe voorlopig ook,* van de economische groei die mogelijk lijkt te zijn, nogmaals, mede door het uiteengezette en voorgenomen beleid. Dat bergt uiteraard onzekerheden in zich. Men probeert bovendien tot een groeiraming te komen die men wense-

lijk vindt, gelet op randvoorwaarden die men in acht wil nemen. Wij hebben gezegd: De economische situatie is niet vrolijk; wij verkeren op het ogenblik in de situatie van afwezigheid van of slechts van een heel geringe economische groei. Voor 1981 wordt enige verbetering in die situatie verwacht.

De Minister-President heeft van zijn kant een groeipercentage van 1 genoemd. Dat laat een opwaartse tendens zien. Wij kennen ramingen in kringen van de OESO: herstel van de wereldeconomie in de loop van 1981. Voeg daarbij het door ons uiteengezette beleid en dan is het niet irreëel en zeker geen wensdroom, zoals de Minister van Financiën aan de interruptiediscussie toevoegde, om uit te gaan van een groeiraming van 2%, niet uit de lucht geplukt, niet te bereiken zonder beleid, niet te bereiken zonder actief werkgelegenheidsbeleid, maar door inderdaad stadsvernieuwing en woningbouw actief uit te breiden, door meer te doen aan energiebesparing en door een actief werkgelegenheidsbeleid, *dat ook niet los is te denken van* de groei-effecten die daarvan uitgaan.

Ik denk dat wij in de Nederlandse politiek nog veel gelegenheid zullen hebben om over verkiezingsprogramma's met elkaar te discussiëren en die discussie kan des te interessanter worden, als ook andere partijen hun materiaal op tafel hebben gelegd.

Terug naar de ombuigingsnota; de Minister van Financiën moet in zijn tweede termijn meer opening van zaken geven om onbeantwoord gebleven vragen alsnog te beantwoorden. Hij heeft in eerste termijn te veel getracht verstoppertje te spelen. Ik zal, afhankelijk van zijn nadere beantwoording, zo nodig de Kamer verlof moeten vragen een derde termijn te houden.

Ik vind dat dit in de allereerste plaats op haar plaats is ten aanzien van de positie van de sociale fondsen. De Minister heeft zorgvuldig in het midden gelaten, welke tegenvallers zich over 1980 voordoen, zowel met betrekking tot de ontwikkeling van het premieplichtig inkomen als met betrekking tot de volume-ontwikkeling. Hij is ook heengelopen om de vraag, wat uit dien hoofde de ontwikkeling van de reserves zal zijn en welke premiestijging per 1 januari 1981 nodig zal kunnen zijn. Hij deed dit af met de mededeling dat er nog geen volledig en definitief beeld was, maar gelukkig was er de heer Van Agt, die wat dat betreft wel een raming op tafel wist te leggen.

Zowel met betrekking tot 1980 als 1981 wil ik graag alsnog mijn vragen beantwoord zien. Ons wordt een beslissing gevraagd over het terugtrekken van rijksbijdragen en wij moeten de gevolgen daarvan kunnen overzien. Vandaar ook dat ik een overzicht vroeg van de situatie per fonds. De Minister zou nagaan of dat beschikbaar kon worden gesteld. Ik moet ervan uitgaan, dat wij dit overzicht zullen krijgen. Mijn vraag is dan: wanneer?

De Minister probeerde het antwoord op mijn vragen over de belastingontvangsten uit te stellen tot de voorjaarsnota, maar dit bezuinigingspakket hangt ermee samen. De Minister-President sprak vrijdag over een meevaller. *Ik vind dat wij thans in de tweede* termijn concreet mogen vernemen hoe groot die meevaller zou kunnen zijn.

Wie verder het antwoord van de Minister nog eens naleest, moet constateren dat het ook in andere opzichten uiterst mager was. Ook nu wordt geen informatie gegeven over de invulling van belangrijke bezuinigingsbedragen bij CRM, Onderwijs en Wetenschappen, Verkeer en Waterstaat, Economische en Sociale Zaken, ondanks mijn uitdrukkelijke verzoek om opening van zaken. Door niet op die vragen in te gaan, maakt de Minister in wezen beleidscontrole onmogelijk. Dat kan en mag voor de Kamer niet aanvaardbaar zijn.

Ook is hij niet ingegaan op de vraag hoe het openstaande Bestek-bedrag – door minister Andriessen aan het begin van het jaar op f 750 mln. geraamd – is of zal worden ingevuld. Die informatie was ons toegezegd; dat zou gebeuren in de vroege voorjaarsnota, die intussen de ombuigingsnota is geworden, welke vertraagd is ontvangen. Ook het beleid met betrekking tot de invulling van het openstaande Bestekbedrag moet hier beoordeeld kunnen worden. Daarom verzoek ik de Minister nogmaals dringend hierop in te gaan.

Toen wij ter discussie hadden de toerekening van de onderuitputting aan Economische en aan Sociale Zaken was duidelijk dat volop het aanvullend beleid in het geding was. De Minister kwam in zijn nadere uiteenzetting niet verder dan de constatering dat de ervaring leerde dat niet alle gelden worden besteed. Hij ging er echter volstrekt aan voorbij dat in 1979 bij Sociale Zaken juist méér van het aanvullend beleid werd besteed dan in de jaren daarvoor. Toch wordt een te hoge onderuitputting toegerekend op basis van niet bestede gelden in de afgelopen drie jaar. Wij vinden dat een slecht beleid. De Minister kon geen overzicht geven van de onderdelen van het aanvullend beleid als het gaat om de vraag waar de gelden niet tot besteding komen. Welnu, dat betekent dat de Minister ook niet de effecten weet van de toerekening van de onderuitputting aan deze twee belangrijke departementen. Hij kan ook niet overzien in welke mate dit de realisering van het aanvullend beleid doorkruist en in welke mate juist wel bestedingen worden gedaan waarvan thans geen sprake kan zijn door de toerekening van de onderuitputting en het instellen van het kasplafond. Ik vind dat de Regering hiermee ten onrechte dit aanvullende beleid – dat toch al mager was – nog verder degradeert. Juist gezien de huidige economische situatie, vinden wij dit een onjuiste zaak en daarom wil ik hierover een motie aan de Kamer voorleggen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Kombrink, Van der Doef en Van der Hek wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

ervan kennis nemend, dat de Regering een toerekening van de onderuitputting aan Economische en Sociale Zaken voorstelt van respectievelijk 159 en 339 miljoen en dat daarbij mede het door de Regering ontwikkelde aanvullend beleid in het geding is;

van oordeel:

a. dat alle inspanning erop gericht zou moeten zijn het aanvullend beleid *ten uitvoer te brengen en toerekening* van onderuitputting zich daarmee niet verdraagt;

b. dat de mate waarin de daarvoor beschikbaar gestelde gelden de afgelopen drie jaar niet in het desbetreffende begrotingsjaar besteed zijn geen goede maatstaf kan zijn voor het uitgavenbeleid in 1980;

tevens van oordeel, dat op het aanvullend beleid niet bezuinigd dient te worden;

nodigt de Regering uit:

a. met betrekking tot dat beleid geen bezuinigingen uit te voeren;

b. de toerekening van de onderuitputting en de instelling van een kasplafond zodanig te herzien dat deze daarop geen betrekking hebben,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 7 (16 193).

Kombrink

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot categorieën als defensie, volkshuisvesting en openbaar vervoer zijn onze opvattingen gedeeltelijk verwoord in de motie, die de heer Engwirda verleden week heeft ingediend. Ik merk wel op, dat het na het antwoord van de Minister volstrekt duister blijft in welke mate en op welke wijze nieuwbouw, vernieuwbouw en stadsvernieuwing alsmede het openbaar vervoer zullen worden getroffen. Ook hier maakt de Regering een effectieve beleidscontrole onmogelijk.

Wat betreft de bezuinigingen op het Gemeente- en Provinciefonds is de Minister volstrekt voorbijgegaan aan mijn vraag in hoeverre het juist is, zo laat in het jaar de lagere overheid op reeds goedgekeurde begrotingen nog bezuinigingen te laten aanbrengen. In hoeverre is dit nog mogelijk en in welke mate zal daardoor slechts de tekortfinanciering toenemen? De Kamer heeft reeds in maart gestemd over de vraag of wel op de uitkeringen aan de lagere overheid moest worden bezuinigd. De motie-Engwirda, waarin gevraagd werd dit niet te doen, werd toen verworpen.

De lange tijd die inmiddels is verstreken maakt naar ons idee een nieuwe besluitvorming mogelijk. Wij gaan ervan uit dat de Kamer ten principale niet heeft willen uitspreken, dat er niet bezuinigd zou moeten worden. Nu zo laat de maatregelen in werking worden gesteld, vinden wij dat deze korting drastisch moet worden beperkt. Ook daarover dien ik een motie in.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Kombrink en Rienks wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de Regering voorstelt per saldo in 1980 168 miljoen te bezuinigen op de uitkeringen aan het Gemeente- en Provinciefonds;

van oordeel:

a. dat de begroting van de meeste gemeenten en provincies reeds is vastgesteld respectievelijk goedgekeurd;

b. dat door de lagere overheid bezuinigingen in de voorgestelde omvang bezwaarlijk meer in 1980 kunnen worden gerealiseerd en derhalve gedeeltelijk een niet bedoelde vergroting van de tekort-financiering tot gevolg zullen hebben;

c. dat door de wijze waarop de uitkeringen worden verminderd vooral de grotere steden, die voor geweldige taken staan inzake onder andere stadsvernieuwings- en minderhedenbeleid, worden getroffen;

d. dat gemeenten en provincies ook reeds in belangrijke mate getroffen worden door andere onderdelen van het bezuinigingsplan;

nodigt de Regering uit, de bezuinigingen te beperken tot een bedrag van 75 miljoen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 8 (16 193).

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil...

De heer **Joekes** (VVD): Een van de grote technische moeilijkheden van deze operatie voor wat het Rijk betreft is, dat deze ombuigingen slaan op reeds vastgestelde begrotingen van het Rijk. Ik wil graag van de geachte afgevaardigde vernemen, wat nu het principiële verschil is tussen wat wij nu het Rijk aandoen en wat naar zijn mening de gemeenten en provincies niet aangedaan mag worden. De gemeenten en provincies hebben ook begrotingen vastgesteld. Het is inderdaad buitengewoon zuur en moeilijk daarop te bezuinigen, maar waarom moeten deze worden vrijgesteld van iets, waarvan het Rijk niet wordt vrijgesteld?

De heer **Kombrink** (PvdA): De Regering heeft zelf eind januari, vooruitlopend op de definitieve besluitvorming over de bezuinigingen, een verplichtingenstop ingesteld. Omdat het haar keuze was, te bezuinigen, heeft zij zich daarop kunnen instellen. Ik geef toe dat het argument van reeds goedgekeurde begrotingen in de loop van de laatste maanden sterker is gaan spelen, omdat steeds meer begrotingen zijn goedgekeurd. Dat zou een argument kunnen zijn om de bezuinigingen geheel te schrappen. Er is de nodige discussie over de vraag, of men zomaar door die goedgekeurde begrotingen heen mag stappen.

Gegeven de eerdere besluitvorming in de Kamer gaat het gevoel overheersen dat de Regering wat dat betreft niet moet worden tegengehouden. Daarvoor is de fractie van de heer Joekes mede verantwoordelijk door tegen de motie-Engwirda te stemmen. Uiteindelijk geeft dan de doorslag het feit dat, naast het gegeven dat die begrotingen zijn goedgekeurd, er al zo'n groot deel van het jaar verstreken is, dat het onverantwoord is, dat bedrag van bezuiniging nog intact te laten. Ik wijs erop dat de Regering zelf in de beantwoording van de vragen ter voorbereiding van dit debat te kennen heeft gegeven, niet eens meer definitief te durven zeggen, of het bedrag van f 250 mln. wordt gehaald. Bovendien wijs ik erop dat bij de stand van zaken op dit moment de voorgenomen maatregelen tot tekortvergroting bij gemeenten zullen leiden. Wij vinden dat zeker de omvang van het bedrag onverantwoord is. Lettend op de eerdere besluitvorming in de Kamer pleiten wij daarom in onze motie voor een beperking van dat bedrag tot f 75 mln.

De heer **Joekes** (VVD): Tegenover de vrees dat die f 250 mln. niet zal worden gehaald, kan men natuurlijk twee verschillende houdingen innemen. De houding die wij voor zover dat praktisch mogelijk is proberen aan te nemen is dat dit bedrag zàl worden gehaald en dat de gaten die eventueel via de kapitaalmarkt ontstaan, moeten worden gedekt. Men kan ook de veel gemakkelijkere houding van de heer Kombrink aannemen, namelijk het laten lopen van de zaak omdat het toch niet zou gaan.

De heer **Kombrink** (PvdA): Neen, daarachter ligt de vraag, welk soort van uitgaven getroffen zal worden naarmate men later begint met de bezuiniging. In de personeels- en exploitatiesfeer is zo laat in het jaar moeilijk in te grijpen. Het zullen dan vooral de investeringsprojecten zijn, die worden vertraagd of niet in uitvoering worden genomen. Daarbij is dan vooral de werkgelegenheid in het geding. Dat staat nu juist haaks op wat het beleid van de Regering zou moeten zijn: het bestrijden van de werkloosheid. Je moet er dan in ieder geval voor zorgen, dat de bezuinigingen niet in de sfeer van de investeringsprojecten terechtkomen.

Welnu, naarmate het bedrag groter is, neemt de kans toe dat het daar juist wel terechtkomt, omdat daar dan meestal nog wel een paar maanden te schuiven is. Wij vinden dat onze keuze op dit punt volstrekt verantwoord is en het was mij niet onbekend dat de heer Joekes daar anders over denkt.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben volstrekt niet overtuigd, maar ik zal de Kamer verdere interrupties op dit punt besparen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eerste termijn nogal wat aandacht besteed aan het schrappen van de nacalculatie van de trendvolgers. De heer Van der Stee zei

zich van strijdigheid met toezeggingen van de heer Albeda niet bewust te zijn. In wezen zijn de trendvolgers alsnog gepakt door het schrappen van de eerste korting in 1979, want het was met het oog op het streefbedrag noodzakelijk; streefbedrag is streefbedrag, dus wat zeur je nu, lijkt de heer Van der Stee te hebben willen zeggen. Hij leze de uitspraken gedaan door Minister Albeda op 5 en 21 maart er nog eens op na. Ze staan op de bladzijden 3649 en 4017 van de Handelingen. Deze uitspraken laten aan duidelijkheid niets te wensen over. Het is wanbeleid, daar zonder afdoende argumentatie op terug te komen. De opbrengst van de maatregel wordt bovendien nergens verantwoord. Wij menen dat ze in strijd is met eerder gedane toezeggingen en daarom niet mag doorgaan. Ook hierover hebben wij een motie.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Kombrink en Van Thijn wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de Regering voornemens is de nacalculatie over 1980 voor de trendvolgers geen doorgang te doen vinden;

van oordeel, dat dit voornemen in strijd is met eerdere uitspraken in de Kamer van de Minister van Sociale Zaken en dat daarmee getracht wordt terug te komen op een eerdere beslissing van de Kamer geen korting op het inkomen van trendvolgers toe te passen over de eerste helft van 1979;

nodigt de Regering uit, haar voornemen niet ten uitvoer te brengen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 9 (16 193).

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Over de aanpassing van de aardgasexportcontracten heeft de Minister geen zodanige opmerkingen gemaakt dat ik er niet op terug behoef te komen of mijn motie moet intrekken. Gehoord de opmerkingen van de heer Van Rooijen heb ik wel de volgende vragen. Wanneer is het onderhandelingsmandaat van de heer Van Spierenburg vastgesteld? Is hij op grond van dat mandaat al gaan onderhandelen en wanneer zou die onderhandelingsronde moeten worden afgesloten?

Dat de Minister van Economische Zaken ons nog steeds niet heeft geïnformeerd over de onderhandelingen met de oliemaatschappijen past in de handelwijze van het kabinet, want er komt zelden iets op tijd. In april zou het echter al zijn rond gemaakt.

Minister **Van der Stee**: Dat hebben wij geleerd van het kabinet-Den Uyl! Mijnheer de Voorzitter! Het is natuurlijk een geweldige flauwekul om zoiets te beweren. Ik heb in beide kabinetten gezeten en de verwijten die dit kabinet worden gemaakt door de PvdA klonken nooit in de periode van het kabinet-Den Uyl. Dit soort verwijten gaan dan ook langs mijn kouwe kleren; de heer Kombrink weet evengoed als ik hoe hypocriet die zijn!

De heer **Kombrink** (PvdA): Zullen wij eens een optelsom maken?

Minister **Van der Stee**: Ik daag u uit!

De heer **Kombrink** (PvdA): Hoe zit het met de Postbank waarover na 2,5 jaar, terwijl deze kwestie in de Kamer al in procedure had moeten zijn, nog steeds geen beslissing is genomen, maar zelfs nog verder is uitgesteld? Hoe zat het met de VAD en hoeveel tijd had dit kabinet niet nodig om tot een standpunt te komen? Hoe zat het met de wetsontwerpen over de grondpolitiek waar het vorige kabinet op gestruikeld is en hoeveel tijd was er niet voor nodig om een kabinetsstandpunt te verkrijgen? U kunt mij niet wijs maken dat het kabinet voortvarend handelt en ik wens overeind te houden dat een algemeen beeld van dit kabinetsbeleid is dat beslissingen uit worden gesteld, dat zaken die snel aan bod moeten komen toch niet aan snee komen en worden vertraagd, zodat die in deze kabinetsperiode ook niet meer tot stand kunnen komen. Dat is het algemene beeld van dit kabinetsbeleid en ik wens daar niets aan af te doen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Het is zeer interessant, want van de vier voorbeelden die de heer Kombrink naar voren brengt, kan aan de hand van de kalender mijns inziens heel simpel worden aangetoond dat het kabinet-Den Uyl voor ieder onderwerp aanzienlijk meer tijd nodig heeft gehad alvorens een beslissing aan de Kamer te kunnen mededelen dan dit kabinet. Ik wil dit met alle genoegen verder bewijzen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Laten wij dat doen met name op de door mij genoemde onderwerpen, mits u daarbij maar wel in aanmerking neemt dat bij voorbeeld ten aanzien van de VAD het kabinet voortvarender had kunnen handelen maar dat op verzoek van de Kamer eerst in een nota daaraan aandacht moest worden besteed alvorens tot indiening van een wetsontwerp te kunnen overgaan. Maakt u de vergelijking maar op de door mij genoemde punten, want ik zie die graag tegemoet.

In ieder geval moet ik constateren dat in het afgelopen seizoen in de Kamer nogal wat werk is gemaakt van de exportcontracten en de onderhandelingen met de oliemaatschappijen. De Regering had op een afstand kunnen ruiken dat daarover tijdens dit debat gesproken zou worden, omdat er in elk voorgaand beleidsdebat over de ombuigingen aandacht aan is besteed. Tot nu toe heeft het echter aan elke mededeling daarover ontbroken, behalve wat de Minister afgelopen donderdag op grond van een door ESSO uitgegeven persbericht heeft gezegd. Ik noem dit geen voortvarend beleid, juist waar er zulke grote financiële belangen in het geding zijn.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet of de heer Kombrink ooit door zijn spreektijd heenraakt, maar mocht dit zo zijn, zoudt u dan voor die tijd aan de Minister willen vragen de toegezegde mededelingen en berekeningen als noot in de Handelingen te doen opnemen? Ik ben het op het gehoor wel met hem eens, maar ik zou het erg interessant vinden, want ik heb met verschillende van die onderwerpen ook geopereerd. Ik geloof dat hij gelijk heeft, maar dan wil ik het graag op papier.

De **Voorzitter**: Als het iets meer tijd vergt, zou het ook een apart wit stuk kunnen worden, misschien een brief ondertekend door de Minister en de heer Kombrink samen. Dat zou het allermooiste zijn.

Minister **Van der Stee**: Dat veronderstelt dat wij overeenstemming op dit punt bereiken.

De **Voorzitter**: Over de feiten moet *toch overeenstemming mogelijk zijn.*

Minister **Van der Stee**: Ik wil een poging wagen.

De heer **Joekes** (VVD): Kan dit procedureel, Voorzitter?

De **Voorzitter**: Oh, vast wel!

Het woord is nu aan de heer Kombrink ter snelle afronding van zijn rede.

De heer **Kombrink** (PvdA): Wat betreft die oliemaatschappijen zou ik nog willen vragen of de brief van de Minister van Economische Zaken, waarover de heer Van der Stee heeft gesproken, vóór het einde van de week bij de Ka-

mer zou kunnen arriveren, opdat hij nog vóór het zomerreces gedetailleerd beoordeeld kan worden.

Ik sluit af met het onderwerp werkloosheid. Ik moet op basis van het antwoord in eerste termijn constateren dat de Regering passief het oplopen van de werkloosheid over zich heen laat komen en dat het antwoord van de Minister in feite de juistheid van die stelling bevestigt, omdat hij er eigenlijk niet of nauwelijks op is ingegaan. Hij herhaalde alleen maar dat de bezuinigingen slechts een licht negatief effect hebben gehad, maar ook nu kwam daar geen concretisering van, géén reactie op de stelling dat het nodig was en is de bestrijding van de werkloosheid te intensiveren, geen concretisering (en daar gaat het vooral om) van de bijstelling van het arbeidsplaatsenplan en het tot nu toe bespaarde bedrag, geen uiteenzetting over de redenen van de vertraging in de uitvoering, noch van de gang van zaken vanaf nu.

Wij hebben het debat donderdagavond in een tussenstadium afgesloten met de toezegging van de Minister dat wij een bijgesteld overzicht van het arbeidsplaatsenplan zouden krijgen. Wij hebben dat niet ontvangen. Wij kunnen daarmee geen genoegen nemen en wij menen dat het plan zeker niet vertraagd en getemporiseerd zou mogen worden. Het arbeidsplaatsenplan was al schamel genoeg. Om die reden zou ik een motie willen indienen, die ertoe strekt de uitvoering van het arbeidsplaatsenplan veilig te stellen en te behoeden voor bezuinigingen of andere vertragingsacties.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Kombrink en Van Thijn wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de Regering heeft meegedeeld dat de uitvoering van het arbeidsplaatsenplan:

a. bij CRM getemporiseerd wordt;

b. vertraagd werd door de verplichtingenstop en door de nadere besluitvorming over de exacte invulling van het plan;

nodigt de Regering uit, geen bezuinigingen met betrekking tot het arbeidsplaatsenplan uit te voeren en zorg te dragen voor het alsnog volledig uitvoeren van dat plan in 1980;

verzoekt de Regering, het toegezegde overzicht van de uitvoering en bijstelling van het arbeidsplaatsenplan binnen een week alsnog aan de Kamer toe te zenden,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 10 (16 193).

□

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn antwoord.

De Miljoenennota en de begroting voor het volgende jaar zijn zijdelings aan de orde geweest. Ik wil ermee beginnen, omdat wij de laatste dagen sterk aan het vooruitkijken zijn gegaan, meer dan ik verleden week voor mogelijk had gehouden, misschien ook meer dan ik voor gewenst had gehouden.

De begroting-1981 gaat nog steeds uit van een groeiraming van 3%. De Minister heeft gezegd (hij vond het zelfs vanzelfsprekend) dat de begroting-1981 van een veel lagere norm voor de groei zal moeten uitgaan. Wat is overigens de precieze betekenis van het antwoord op vraag 6, in hoeverre dus het taakstellend karakter van de meerjarenramingen is losgelaten? Misschien kan de Minister hierover in tweede termijn toch nog iets zeggen.

De Minister-President heeft over 1981 wat harderop gedacht dan de Minister van Financiën, zo mag ik achteraf constateren. De Miljoenennota's voor de jaren na 1981 bespreken wij in dit huis nu zeker niet, maar toch hecht ik er waarde aan, daarover iets te zeggen, mede gelet op het feit dat dit punt zojuist bij interrupties ruim aan de orde is geweest.

In het licht van de gigantische problematiek van het komende jaar – die zeker niet minder is geworden door hetgeen de Minister-President daarover heeft gezegd – komt het PvdA-verkiezingsprogramma '82/'85 'Weerwerk' met het verhaal van de ruime jas. Het is een program van meer droom dan werkelijkheid, met een expansief uitgavenbeleid voor de overheid. Waarom is het meer droom dan werkelijkheid? Dat is het, omdat het uitgaat van een uitgavengroei van 2%, terwijl de groei voor dit jaar en het volgende jaar dicht bij 0% zal liggen, zo niet 0% zal zijn, en de groei van de sociale zekerheid – de Minister heeft het nog eens gezegd – voor volgend jaar op 2,5% wordt geschat.

Ik voeg hieraan het volgende toe. Zelfs wanneer de groei ná 1981 1 à 2% wordt, dan nog lijkt het mij onjuist, daarvan nu reeds uit te gaan. Wat betekent het namelijk? Het betekent dat de Partij van de Arbeid nu al van opvatting is dat de Minister van Financiën en het kabinet in de bijgestelde meerjarenraming voor de jaren nà 1981 – terwijl wij voor 1980 wellicht een 0% of een 1% moeten invullen – alvast van 2% moeten uitgaan. Dat noem ik nog meer potverteren dan tot nu toe door de PvdA bij het gas is gedaan!

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Rooijen vergist zich. Wanneer het kabinet het door ons voorgestelde werkgelegenheidsbeleid en alle maatregelen op het gebied van de woningbouw, de stadsvernieuwing en de energiebesparing overneemt, dan kan wat ons betreft voor de jaren nà 1981 in de meerjarenramingen 2% worden ingevuld. Dit percentage is niet los te koppelen van het door ons voorgestelde en uit te voeren beleid.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik zei zojuist dat dit meer potverteren is dan met het aardgas is gebeurd. Wat bedoelde ik daarmee? *Wij hebben er bij het alternatieve* beleidsplan al over gediscussieerd dat er geen groei is. Wat weet de Partij van de Arbeid echter zelfs te presteren? Zij weet voor Nederland – als eilandje in de wereld – voor 1980 door een expansief overheidsbeleid de groei aanzienlijk *op te hogen. De Minister van Financiën* heeft daarvan toen gezegd dat er gaten van honderden miljoenen guldens zouden vallen. De heer Kombrink wil toch niet beweren dat men de groei kan bevorderen door een expansief overheidsbeleid met een sterke verhoging *van de rijksuitgaven en dus een* sterke verhoging van de collectieve lasten? Het tekort moet in de plannen van de PvdA zelfs naar beneden. De PvdA zegt dat zij de ruimte schept en dat zij die van tevoren verdeelt, en dat daardoor die ruimte er komt. Dat is hetzelfde verhaal dat wij drie maanden geleden in deze Kamer hebben gehouden.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik ben erg benieuwd naar het verkiezingsprogramma en de financiële toelichting die het CDA op tafel zal leggen.

Internationale organisaties, zoals de OESO en de EG, voorspellen voor volgend jaar een hogere groei dan voor dit jaar. Ook de Minister-President heeft dat gedaan. Wanneer je daarbovenop een actief werkgelegenheidsbeleid voert met herinschakeling van *arbeidskrachten en wanneer men daar*door mede een actief volumebeleid voert – mensen uit de uitkeringen ha-

Van Rooijen

len – dan is een groei van 2% van het nationaal inkomen een gematigde groeidoelstelling als gemiddelde over de komende 4 jaar. Ik heb dat zojuist toegelicht, maar de heer Van Rooijen was toen niet in de zaal.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Ik was wél in de zaal, maar ik heb niet geïnterrumpeerd, en de heer Kombrink zal wel begrijpen waarom ik dat niet deed.

De heer **Kombrink** (PvdA): De heer Van Rooijen maakt zijn stelling niet waar. Hij verklaart dus hierbij dat het onmogelijk is, door middel van een actief werkgelegenheidsbeleid en stimulering van publieke investeringen in 1982 een groei van 2% te bereiken? Als dat zo is, spreken wij elkaar later nader!

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik baseer mijn constateringen op het verleden. Dat heeft beperkingen, maar het kan ook des te zwaarder wegen, want het is maar de vraag wat luchtspiegelingen en toekomstbespiegelingen waard zijn en wat men ervoor wil geven. Vanuit het verleden kan men zeggen dat in 1973 inderdaad een situatie voorhanden was waarin het financieringstekort zegge en schrijve f 500 miljoen bedroeg. Het kabinet heeft het in 1974 – met een heel uitvoerige toelichting gewaagd om dat tekort enigszins te vergroten. Er was in 1976 echter een gigantisch overschot op de lopende rekening. Toen was een expansief beleid verantwoord en mogelijk. *Wij moeten nu echter constateren dat* het tekort het plafond heeft bereikt en dat de lopende rekening van een groot overschot in een tekort is omgeslagen. Met andere woorden: er is geen enkele ruimte meer – financieel en economisch – om tot voortzetting van het expansieve beleid over te gaan. Vorige week besloot ik mijn betoog met de opmerking: Het is tragisch maar waar dat wij het expansieve beleid voor werkgelegenheid niet kunnen intensiveren. Vandaar dat ik alleen maar kon zeggen, dat binnen het tekort van vandaag – eventueel via een herijking, via het opnieuw wegen van prioriteiten – ook voor dit jaar de doelstelling van de werkgelegenheid wellicht nog een kans heeft.

Ik wil nog eens duidelijk zeggen, dat – dit is op de opvatting van mijn fractie; wij hebben dit gisteren in een reactie onzerzijds naar buiten gebracht – het wel zeer optimistisch is om van een groei van 2% uit te gaan. Ik heb er trouwens iets aan toegevoegd: Zelfs – niemand kan de toekomst voorspellen – al zou een groei van 1% tot 2% tot de mogelijkheden behoren (iets uitsluiten mag je zeker niet) dan vinden wij het nog niet verantwoord, op dit moment reeds te zeggen, dat wij dat geheel gaan verdelen. De heer Kombrink zegt in feite tot het kabinet: Komt u tot bijstelling van meerjarenramingen – het kabinet moet tevens de meerjarenramingen voor de komende jaren bijstellen – dan kunt u, wat ons betreft, gerust van 2% uitgaan. Ik hoor de heer Kombrink in het najaar al zeggen – zou dit gebeuren – dat het een begroting op drijfzand zou betekenen omdat iedereen kan nagaan, dat die groei van 2% er niet is. Dit is het verhaal dat hij steeds het kabinet voorhoudt bij de kritiek op de ombuigingen die men doorvoert.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik moet wat dit betreft de heer Van Rooijen tegenspreken, maar ik realiseer mij, dat u, mijnheer de Voorzitter, op dit moment liever geen uitvoerig debat hierover hebt. Ik moet hem tegenspreken in deze zin, dat het afhangt van het uiteengezette beleid, dat men nastreeft. Dat is beslissend voor wat men voor de komende jaren mag ramen. Dat is bepalend. Alle opmerkingen van de heer Van Rooijen over het tekort enzovoorts....

De heer **Van Rooijen** (CDA): Die interesseren u niet!

De heer **Kombrink** (PvdA): .... slaan de plank volstrekt mis. Ook wij gaan in ons verkiezingsprogramma uit van een vermindering van het financieringstekort. De heer Van Rooijen heeft de tekst kennelijk niet gelezen.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Ik heb er ook in gelezen, dat er een beleggingsdwang van f 2,5 miljard voor woningen komt, hetgeen een verkapte vergroting van het financieringstekort is. Zo kan ik het ook!

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou hierop willen doorgaan.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Alle opmerkingen van volkshuisvestingsspecialisten in uw fractie, dat het kapitaal voor pensioenfondsen moet worden aangewend, spreken u tegen.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Kombrink heeft zo uitvoerig over het verkiezingsprogramma van zijn partij gesproken, dat het mij past, hierover enkele relativerende opmerkingen te maken. Ik wil hierbij niet te lang meer stilstaan, maar er toch nog wel het volgende van zeggen. In het programma – de heer Kombrink vraagt erom, hij kan het krijgen! –....

De heer **Joekes** (VVD): *Ik ben ermee* begonnen hoor! Laten wij eerlijk zijn.

De **Voorzitter**: Ik waarschuw de heer Van Rooijen. Ik wil dit niet afkappen want in een interruptiedebat is dit inderdaad aan de orde geweest, maar nu gaat het van zijn tijd af. Hij reageert nu niet meer op interrupties. Het is nu zijn eigen initiatief.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wijs erop dat de heer Kombrink....

De **Voorzitter**: Dit hebt u al gezegd. De heer Kombrink heeft netto tien minuten gesproken. De rest van de tijd is opgegaan aan interrupties en aan het antwoord daarop. Zo is de regel in dit huis.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat u in de eerste fase wel interrupties toelaat, maar niet in de tweede....

De **Voorzitter**: Niet meer! Dit punt is hiermee afgesloten.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het zo leuk, het begin van de kabinetsonderhandelingen van volgend jaar hier mee te maken! Het eind zal echter anders zijn.

De **Voorzitter**: De heer Van Rooijen zet zijn rede voort.

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou de heer Van Rooijen nog een vraag willen stellen. Misschien kan hem dat helpen wat een minuut van zijn antwoord betreft, een minuut welke dan niet van zijn tijd afgaat.

Ik vind dat zijn oordeel over het verkiezingsprogramma van de PvdA – met name ten aanzien van de veronderstelling van een groei van 2% – nogal hard is. Hij heeft gesproken over luchtspiegelingen en over wensdromen. Ik zou haast vermoeden, dat hij voor-informatie heeft over de middellange-termijnramingen van het CPB. *Anders begrijp ik niet hoe hij tot dit* harde oordeel komt over een groei van 2% in de jaren na 1981, hetgeen mij zelf toch niet zo uit de lucht gegrepen voorkomt. Kan hij, als hij met zo'n hard oordeel komt, tevens aangeven, wat naar zijn schatting dan wel de veronderstelling zou moeten zijn voor de groei in de jaren 1982 tot en met 1985?

De heer **Verbrugh** (GPV): Misschien denkt hij aan de kernenergiestop!

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Engwirda kan

Van Rooijen

weten, dat ik op basis van het verleden reeds heb kunnen zeggen, dat naarmate groei tegenvalt – dit is de laatste jaren een voortdurend proces geweest (van dalende groei tot het nu wegvallen ervan) – een grote ombuigingsproblematiek ontstaat en de noodzaak van matiging des te sterker wordt.

Op basis van het verleden heb ik gezegd – dus niet op basis van gegevens waarover ik zou beschikken – dat men kan vermoeden, dat men uiterst voorzichtig moet zijn met optimistische groeiramingen voor de komende jaren. Als zij er al zouden mogen zijn, zullen wij er heel voorzichtig mee moeten zijn er al een verdelingsmechanisme op los te laten.

Ik heb zojuist gezegd, dat ik bijna aan het einde van mijn betoog over dat programma was. Het is mij opgevallen dat over collectieve lasten en ombuigingen weinig te vinden is, hoewel er een zeer zwaar proces van inkomensverkleining in zit, wat – denk ik – alleen via het dwangmechanisme van de belastingen is door te voeren of via een loonmaatregel. Daar zwijgt men echter ook over. De Kam heeft in ESB van verleden week voorgerekend dat het in ieder geval macro heel weinig oplevert.

Ik ga over naar het andere punt dat met de toekomst te maken heeft, namelijk het arbeidsvoorwaardenoverleg 1981 en de prijsontwikkeling die voor dit jaar te schatten is en die uiteraard op de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden van volgend jaar van invloed is. Dat komt met name door de prijscompensatie per 1 januari,die gewoon de prijsstijging van dit jaar meeneemt.

De Minister van Financiën en de Minister van Sociale Zaken hebben de laatste dagen gezegd dat bij een te grote stijging van de lonen de problematiek voor het komende jaar nog groter wordt. Minister Albeda zegt in het verslag dat wij dit weekeinde kregen, dat de c.a.o.'s die er zijn op zich zelf gematigd zijn, maar dat bij een verdere verslechtering de loonkostenontwikkeling 1981 toch te hoog zou uitkomen. Ik zou er nog eens op willen wijzen dat een eventuele oplossing van de problematiek 1981 via verhoging van collectieve lasten het paard achter de wagen spannen is. Als er een te hoge bruto ontwikkeling komt via afroming in de netto sfeer, is dat geen oplossing. Dat geldt ook voor de vraag, hoe je de begrotingsproblematiek zelve en die van de sociale zekerheid zou moeten oplossen. Naar de mate waarin dat onvoldoende zou gebeuren in beide sectoren, is het verhogen van belastingen of premies geen oplossing. Het hele beleid van het kabinet was en is erop gericht – en moet erop gericht blijven, een stabilisatie van de collectieve lasten te bereiken. Iedere verhoging van de collectieve lasten leidt tot afwenteling, als men toch niet zou willen matigen. En dat moet juist gebeuren.

De Minister van Financiën heeft terecht gezegd dat een selectief initieel, zoals het in de begin-c.a.o.'s ligt opgesloten, niet een algemeen initieel zou dienen te worden, zulks wegens de effecten op de koppeling. Ik zou dat willen onderstrepen. Juist de selectieve initiële verhogingen zijn goede verhogingen binnen de beperkte ruimte die er dan is.

Ik kom tot de hogere prijsstijging 1980. De prijscompensatie per 1 januari zal hoger zijn naarmate er meer tegenvallers optreden. Hierbij past de vraag of bij een ongeschoonde prijscompensatie de energieprijsstijging voor de komende tijd niet meer voor schoning in aanmerking kan komen. Ik bedoel hiermee het volgende. Als men het in de bruto sfeer compenseerde, zou een eventuele compensatie in de netto sfeer als instrument zelfs niet beschikbaar zijn. En dat kan wel eens een geschikt middel zijn.

Ook de Minister van Financiën heeft verleden week een schatting gegeven, zij het met slagen om de arm. Het zou zijns inziens wel eens 6,5 tot 6,75% kunnen worden. Graag verneem ik van hem wanneer het CPB met een nieuwe prijsraming komt. Wist hij overigens, toen hij die uitspraak deed, al van de 0,2% waarover wij de volgende dag hoorden? Ik denk het niet, want de Minister dacht zelf dat het cijfer later zou komen. Als hij had geweten dat het 0,2 zou worden, zou hij de prijsstijging donderdag dan in dezelfde orde van grootte hebben geschat? Heeft hij aanleiding om zijn schatting te handhaven of wil hij ze verder relativeren?

Ik vraag dit omdat dit gegeven toch een eigen leven is gaan leiden, zoals de discussies van de dagen daarna hebben geleerd. Als het planbureau nog niet met herzieningen is gekomen – dat zal zijn reden hebben –, is het gewenst voorzichtigheid te betrachten.

De voorjaarsnota komt uiterlijk over twee weken in deze Kamer aan de orde. Ik heb er verleden week over gesproken, maar de Minister van Financiën deed er het zwijgen toe. De Minister-President heeft er op de persconferentie echter het een en ander over gezegd. Kennelijk is er in de ministerraad royaal over gesproken, zelfs zodanig dat de Minister-President kon zeggen: ik ben volgende week vrijdag afwezig – dan zit ik in Venetië –, maar het komt wel goed. De Minister-President heeft gezegd dat er over de voorjaarsnota is gesproken. Er zijn structurele overschrijdingen, merkte hij op, maar ook incidentele belastingmeevallers. Ik heb de Minister van Financiën verleden week al gevraagd, hoe dat tegen elkaar te leggen is. Ik kreeg ook de indruk uit een interruptie van de Minister van Financiën de vorige week dat men eventueel in de Voorjaarsnota tegen elkaar wil wegstrepen. In de eerste termijn heb ik er al op gewezen dat mijn fractie van mening is dat structurele overschrijdingen van een begroting, dus ook de begroting voor 1980, bij de Voorjaarsnota ook structureel moeten worden gecompenseerd. Dat vereisen de regels van het stringente begrotingsbeleid.

Compensatie van begrotingsoverschrijdingen dient niet achterwege te blijven in de mate waarin met name incidentele belastingmeevallers optreden. Die aard hebben zij kennelijk. Er zijn concrete, structurele ombuigingen nodig, met name voor de 200 mln. voor VRO en Defensie, zoals enkele weken geleden was toegezegd.

Er is inmiddels een EG-probleem bijgekomen van 250 mln. voor 1980. Die twee posten bij elkaar geven al een structureel probleem van bijna 500 mln.

Minister **Van der Stee**: De heer Van Rooijen heeft verwezen naar een interruptiedebat van de vorige week. Ik heb toen een paar opmerkingen gemaakt en ik wil daar nu eigenlijk wel een antwoord op krijgen. Ik krijg dat niet: ik krijg een herhaling van de vraag. Wanneer wij eerst vanwege een structureel tegenvallende belastingopbrengst de begrotingsuitgaven naar beneden bijstellen en vervolgens constateren dat de tegenvaller toch enigszins blijkt mee te vallen, vraag ik mij af of hetgeen de heer Van Rooijen zegt, wel logisch is. Hij zegt dat wij dan alsnog opnieuw een overschrijding van de uitgaven moeten compenseren. Ik stel een antwoord zeer op prijs, want hij herhaalt nu alleen zijn vraag van de vorige week. Als men de zaak historisch bekijkt, blijkt de logika toch iets minder naar voren te springen als de heer Van Rooijen zegt. Bij een strikte toepassing van de regels op het geval zelf, waarbij niet op de voorgeschiedenis wordt gelet, heeft hij volstrekt gelijk. De voorgeschiedenis telt echter ook mee!

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Gelijk is altijd relatief. Ik was nog niet aan mijn nieuwe vraag toe, maar ik hoorde graag de reactie

Van Rooijen

van de Minister. Hij zei overigens niets anders dan hij de vorige week heeft gezegd.

Natuurlijk hoort de voorgeschiedenis erbij. De belastingtegenvallers van dit voorjaar zijn de reden geweest tot ombuiging van 3 mld, voor 1980 te komen. Overigens wilde het kabinet 3 mld. structureel ombuigen, zij het dat het voor een deel tijdelijk bleek te zijn.

Het zou naar mijn mening logisch zijn om bij belastingmeevallers het tijdelijke onderdeel van de ombuigingen voor 1980 uit te schuiven en opnieuw te bekijken in het kader van de problematiek voor 1981. Het lijkt mij niet logisch om uitgerekend harde, structurele overschrijdingen van de begroting 1980 niet te compenseren. Met andere woorden: als wij geen discussie over de Ombuigingsnota hadden gehad, hadden deze overschrijdingen – los van de belastingtegenvallers en meevallers – structureel volgens het stringente begrotingsbeleid gecompenseerd moeten worden. Nu is er een belastingtegenvaller die tot 3 mld. extra ombuigingen moet leiden. Als deze tegenvaller vervolgens minder erg blijkt te zijn doordat er ook weer een meevaller is, lijkt het mij logisch hooguit tijdelijke ombuigingen uit dit pakket wat vooruit te schuiven, daar het incidentele meevallers zijn. Overigens lost dat nog niet alles op, want de tijdelijke ombuigingen voor dit jaar dienen uiteindelijk structureel ook het volgende jaar opgevangen te worden. Moet men dan zeggen: dat doen wij niet, want wij laten de structurele overschrijdingen van de Voorjaarsnota voorlopig ter zijde? Vooral de departementen die overschrijdingen hebben bij de Voorjaarsnota zitten dan goed, terwijl andere, die door de Ombuigingsnota fors moeten inleveren en misschien geen overschrijding bij de Voorjaarsnota hebben, heel anders uitkomen. Zo pakt het dan ook nog uit.

Het blijft een kwestie van consequente beheersbaarheid van de rijksbegroting, ook in de nieuwe optiek waarbij het plafond door het feitelijke financieringstekort wordt gevormd, dat de structurele overschrijdingen op zichzelf gecompenseerd worden ondanks tijdelijke meevallers. Dan moeten maar tijdelijke ombuigingen 'weggestreept' worden. Dat is dan ook nog maar een oplossing voor enkele maanden.

Naar aanleiding van hetgeen ook door de Minister-President is gezegd over de belastingmeevallers wil ik de Minister nog een paar vragen stellen. Zijn die meevallers incidenteel? Waar zitten ze, in de loonbelasting of in de b.t.w., want een van de twee moet het toch zijn. Als het de b.t.w. is, is er dan sprake van een consumptiestijging, althans een minder tegenvallen van de consumptie? Heeft dat gevolgen voor de lopende rekening?

De **Voorzitter**: U hebt nu ruim tien minuten netto gebruikt.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Ik wilde, als u mij toestaat, mijnheer de Voorzitter, toch nog enkele punten behandelen.

De **Voorzitter**: Ik geef u gelegenheid voor nog één afrondende opmerking.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De vorige week zijn de topsalarissen in de ambtelijke sector uitvoerig in de discussie betrokken. Uit het antwoord van de Minister kregen wij het gevoel dat met die zaak wel vaart wordt gemaakt, maar dat een aansporing van onze kant dringend nodig blijft. Wij achten het als onderdeel van een totaal inkomensmatigingsbeleid wezenlijk dat ook in deze sector tot concrete beleidsbeslissingen wordt gekomen. Om die aansporing extra vast te leggen heb ik de eer daarover namens mijn fractie een motie in te dienen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Van Rooijen, Weijers, B. de Vries, Van Houwelingen en Gerritse wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de Ombuigingsnota en meer in het bijzonder over het voorgenomen beleid ten behoeve van een structuur voor politieke en ambtelijke topsalarissen;

overwegende, dat een spoedige realisering hiervan noodzakelijk is, juist ook in het kader van een algemeen matigingsbeleid;

nodigt de Regering dringend uit, het voorgenomen beleid voor de politieke en ambtelijke topsalarissen op 1 juli of daaromtrent in te voeren dan wel op 1 juli een voorlopige maatregel in het licht van de voorgenomen regeling te treffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 11 (16 193).

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Wil de Minister van Financiën nog eens reageren op wat wij hebben gezegd over de halvering van de periodieken? Wij zijn er steeds van uitgegaan, en gaan er nog van uit dat dat een onderdeel is van het loonmatigingsbeleid voor dit jaar. In het bedrijfsleven vindt een halvering van de periodieken plaats en die zou haar sequeel hebben op 1 januari in de sector van de ambtenaren. Het heeft dan geen effect op de inkomens voor 1980, maar het is wel van betekenis voor de ombuigingen van 1981. Bovendien moet het worden gezien in het licht van de inkomensontwikkeling en het arbeidsvoorwaardenoverleg van het volgend jaar. Dit hebben wij echter altijd gezien als een sequeel van de huidige operatie.

In eerste termijn heb ik over de gasexportprijzen gezegd dat wij een verantwoord resultaat op zeer korte termijn willen. Er wordt nu onderhandeld door de heer Spierenburg en dat moet uiteraard verder gaan. Indien dit echter op zeer korte termijn niet tot concrete resultaten leidt blijft ons standpunt dat een wettelijke ingreep niet mag worden uitgesloten en zelfs moet plaatsvinden. Dat was ook de grondslag voor de motie-Lubbers.

Nu is alleen de vraag aan de orde of wij nog enig uitstel kunnen aanvaarden. Ons antwoord daarop is ja. Wij voegen daaraan wel toe dat de Regering tijdig voor het reces in een notitie aan de Kamer moet laten weten welke perspectieven deze onderhandelingen op korte termijn bieden. Of zij moet in die notitie laten blijken dat om een effect op korte termijn te bereiken alleen het voorbereiden van een ingreep op basis van de wet mogelijk is. Kan de Minister daar in tweede termijn wat duidelijker over zijn? Wil hij ook toezeggen dat de notitie over de belegging van de gaswinsten, die voor medio juni was beloofd, er ook inderdaad zal komen?

Mijn laatste punt betreft de ontwikkelingshulp.

De **Voorzitter**: Nee, ik heb u één punt toegestaan en u hebt er nu drie genomen. Het woord is nu aan de heer Engwirda.

□

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor diens antwoorden. Op een drietal punten was het antwoord niet erg bevredigend.

Het eerste punt betreft mijn opmerking in eerste termijn dat de ombuigingsnota verhullend is. Zij geeft slechts een zeer gedeeltelijk inzicht in de precieze invulling van de bezuinigingen. De Minister heeft ook gezegd, dat wij pas half september de suppletoire begrotingen kunnen verwachten.

Engwirda

De begrotingsvoorstellen zullen wel in de voorjaarsnota worden verwerkt. Omdat ik vrees, dat die verwerking in de voorjaarsnota op dezelfde verhullende wijze zal gebeuren als in de brief van 13 mei is geschied, wil ik daarover een uitspraak van de Kamer vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door het lid Engwirda wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

van mening, dat voor het geven van een eindoordeel over de voorgestelde bezuinigingen onvoldoende informatie is verstrekt over de precieze invulling daarvan en over de gevolgen voor het beleid;

van mening, dat de ontbrekende informatie op korte termijn dient te worden verstrekt ten einde te voorkomen, dat het begrotingsrecht van het Parlement wordt aangetast;

verzoekt de Regering:

1. op korte termijn suppletoire begrotingen in te dienen, waarin de voorgestelde bezuinigingen zijn verwerkt;
2. binnen 10 dagen een overzicht te verstrekken van de voorgestelde bezuinigingen, verdeeld over de begrotingsartikelen van de diverse departementen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 12 (16 193).

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Het verhullende karakter van de ombuigingsnota hangt verder samen met het excessieve gebruik dat van het instrument beperking van de prijsbijstelling is gemaakt. In eerste termijn heb ik mijn bezwaren reeds uitgesproken. Op die manier dreigt het begrotingsrecht van het parlement te worden aangetast. De Kamer verliest alle zicht op de vraag, welke begrotingsposten door temporisering worden getroffen. Door hiermee akkoord te gaan, zou de Kamer in feite een blanco cheque geven aan de Minister en zijn ambtenaren om dat zelf maar te beslissen.

Minister **Van der Stee**: Wat is naar de mening van de heer Engwirda het karakter van een begrotingswet? In die wet worden de maxima aangegeven, geen minima. Dat is constitutioneel ook nooit de bedoeling van een begrotingswet geweest.

De heer **Engwirda** (D'66): Door het zo ruim gebruiken van dat instrument wordt de prioriteitenstelling uit de weg gegaan. Op het Ministerie van Verkeer en Waterstaat wordt bij voorbeeld zowel ter zake van de wegenaanleg als die nieuwe spoorlijnen die beperking van de prijsbijstelling doorgevoerd. Wij weten dan niet hoe dat zal uitwerken. Ik meen, dat het begrotingsrecht van de Kamer wordt aangetast, waarbij komt, dat het altijd mogelijk is, dat overschrijdingen plaatsvinden die dan later worden gecompenseerd met onderschrijdingen – als dit woord bestaat – op andere posten.

Minister **Van der Stee**: Ik ben het vrij ver gaand eens met de heer Engwirda, dat het geen fraai instrument is. Ik heb wat moeite met zijn opmerking, dat het budgetrecht van het parlement wordt aangetast. Op dit punt gaat de heer Engwirda te ver.

De heer **Engwirda** (D'66): Naar mijn mening is dit toch wel het geval. Op het Departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening wordt van de voorgestelde bezuiniging ad f 155 mln. 80% gevonden door beperking van de prijsbijstelling. Ik acht dit een ruwe en slechte manier van bezuinigen. Ik waardeer de toezegging van de Minister, dat hij in de toekomst een beperkt gebruik van dat instrument wil maken. Die toezegging gaat mij evenwel niet ver genoeg. Ik zou op dit punt een uitspraak aan de Kamer willen vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door het lid Engwirda wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

van mening, dat bezuinigingen in de overheidsfinanciën voor zover noodzakelijk, gebaseerd dienen te zijn op het stellen van duidelijke beleidsprioriteiten;

van mening, dat beperking van de prijsbijstelling geen geschikt instrument vormt om tot bezuinigingen te komen, aangezien:

a. het stellen van beleidsprioriteiten hiermee wordt ontweken;

b. dit instrument zodanig verhullend werkt, dat het begrotingsrecht van het parlement dreigt te worden aangetast;

verzoekt de Regering, het instrument van beperking van de prijsbijstelling niet langer toe te passen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 13 (16 193).

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn laatste punt is het volgende. Ik heb in eerste termijn een vraag gesteld over de bezuinigingen in verband met het overheidspersoneel. Deze is door de Minister niet beantwoord. Die vraag had betrekking op het besluit, de betaling van annuïteiten aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds te beëindigen. Ik heb gezegd, dat dit alleen tot een werkelijke bezuiniging leidt wanneer het actuarieel verantwoord is. Zo niet, dan zal het beëindigen van die annuïteitenbetaling immers onvermijdelijk tot premiestijging leiden. In verband daarmee heb ik de Minister gevraagd om het oordeel van de wiskundig adviseur van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds over deze bezuiniging te willen geven. Ik hoop dat hij dat in tweede termijn alsnog wil doen.

□

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat ik de Handelingen van dit debat maar zal bewaren, want ik vermoed dat sommige geachte afgevaardigden zich over twee, drie en vier jaar niet erg gelukkig zullen voelen over wat zij vandaag hebben gezegd. Ik weet natuurlijk niet wie dat zullen zijn, maar ik heb er mijn vermoedens over, ook ministers of oud-ministers wellicht.

Voor de antwoorden die hij op mijn vragen heeft gegeven ben ik de heer Minister van Finaniën dankbaar. Inmiddels heeft zich een niet onbelangrijk politiek novum voorgedaan. Het is denk ik door al mijn voorgangers in dit debat genoemd. Ik kan er niet omheen, het ook te noemen. Men zal zich herinneren dat ik jongstleden donderdag naar analogie van de oorspronkelijke Bestekplannen heb gepleit voor een groter ombuigingsaccent op de overdrachtsuitgaven. Ik heb dat vrij uitvoerig gemotiveerd. Men weet wat overdrachtsuitgaven zijn: ambtelijke salarissen en vooral uitkeringen krachtens sociale verzekeringen.

De heer **Kombrink** (PvdA): U hebt vrijdag meteen uw zin gekregen, althans wat de Minister-President betreft.

De heer **Joekes** (VVD): Ja zeker, maar dat komt meer voor. Dat is ook een bron van buitengewone ergernis voor de PvdA.

De heer **Kombrink** (PvdA): Zeker.

De heer **Joekes** (VVD): Op het punt van die overdrachtsuitgaven is de Minister van Financiën de vorige week eigenlijk niet nader ingegaan. Zoals bekend is dit wel gedaan door de Minister-President. Hij heeft daags na dat

Joekes

debat in aansluiting op de vergadering van de ministerraad gezegd – en ik citeer nu uit NRC-Handelsblad, een betere bron heb ik op dit moment niet, helaas – dat de sociale uitkeringen en de koopkracht van werknemers met een minimuminkomen in 1981 omlaag zullen gaan tenzij het lukt om de particuliere inkomens in dat jaar met 3% naar beneden te krijgen.

Dat is buitengewoon vervelend. Er is denk ik niemand in dit land die dit niet uitermate zal betreuren. Wij vinden het echter niet onverstandig, daar tijdig voor te waarschuwen. Hoe het zij, de Minister van Sociale Zaken heeft op die mededeling onmiddellijk gereageerd met de kwalificatie 'voorbarig en eenzijdig'. Ik begrijp dat niet zo goed. Ik neem aan dat de Minister-President, zeker na afloop van een vergadering van de ministerraad, namens het kabinet spreekt. Trouwens, de dreigende woorden van de Minister van Sociale Zaken doen mij denken aan – het is misschien wat vreemd maar het is toch zo – de reactie van Cleopatra, die de boodschapper wil laten geselen voor het slechte nieuws dat hij brengt. De boodschapper merkt daarop terecht op: Mevrouw, ik heb het niet gedaan, ik breng het nieuws alleen maar over. Wij moeten, dunkt mij, de heer Minister-President niet hard vallen om het feit dat hij een boodschap overbrengt die in hoge mate onaangenaam is.

In eerste termijn heb ik er mij zorgvuldig van onthouden, over de inhoud van de begroting voor 1981 te spreken, al was het maar omdat wij die nog niet kennen. Ik heb wel onze zorg doen blijken over het onvoldoende accent op de overdrachtsuitgaven in deze extra ombuiging 1980. De fractie van de VVD heeft dit probleem al jaren zien aankomen. Wij hebben er jaren voor gewaarschuwd. Dat is ons aanvankelijk niet in dank afgenomen; dat is het waarschijnlijk nu ook nog niet, maar in ieder geval beseft men nu beter dat daar een heel groot probleem zit. Het lijkt ons nog altijd verstandig er tijdig voor te waarschuwen; het lijkt ons nog verstandiger al in het jaar 1980 althans rekening te gaan houden met wat onafwendbaar op ons afkomt op dat gebied. Wat de groei van dit land ook mag zijn in 1982 tot en met 1985, hij is nu nul.

Wij blijven daarbij vooral tamboereren op het volumebeleid, het zorgen dat zo min mogelijk mensen in de sfeer van de uitkeringen komen te vallen. Ik wil niet stoken in een goed huwelijk, maar ik hoor graag alsnog een reactie van de Minister van Financiën op wat ik donderdag en zojuist over de overdrachtsuitgaven heb gezegd. Ik geloof niet dat hij daar met fatsoen helemaal omheen komt.

Minister **Van der Stee**: Ik heb geen enkele behoefte te ontkennen wat u zegt. Ik denk dat wat u zegt juist is.

De heer **Joekes** (VVD): Dat is uitstekend. Van die niet-behoefte heeft de Minister verleden week geen blijk gegeven, maar dat doet hij nu dan wel. Zijn instemmend gebaar wil ik vermelden, opdat het in de Handelingen komt.

De arbeidsinkomensquote; in antwoord op mijn vraag daarover heeft de Minister gezegd, dat de arbeidsinkomensquote door de extra ombuigingen van 1980 niet wordt verbeterd. Dat vreesden wij al. Dat is een heel belangrijk punt geweest van onze bijdrage aan de algemene financiële beschouwingen van jongstleden najaar. Wij vinden dat het terugdringen van de arbeidsinkomensquote samen met het terugdringen van het begrotingstekort voor onze economie de hoogste voorrang hebben. Mijn nadere vraag luidt dus: Wordt de arbeidsinkomensquote 1980 door deze maatregelen ook niet verslechterd? De Minister zei: niet verbeterd, ik vraag nu, niet verslechterd. Dat is dan het minste, wat wij als geruststelling kunnen vragen.

Minister **Van der Stee**: Ter wille van een goede discussie, die ik zeer op prijs stel, met name met de heer Joekes, de volgende vraag.

De heer **Joekes** (VVD): Dat is toch niet tegen andere leden van deze Kamer gericht?

Minister **Van der Stee**: Ik spreek alleen maar vóór anderen....

De heer **Joekes** (VVD): Dank u.

Minister **Van der Stee**: ....nooit tegen, daar houd ik niet van. De arbeidsinkomensquote is een resultante van een aantal zaken. Mijn probleem met de opmerking van de heer Joekes is de volgende. Praten wij hier structureel over de arbeidsinkomensquote, onafhankelijk van de conjuncturele fase waarin wij ons bevinden? De conjuncturele op- en neergang kan het zicht op dat geheel nogal wat verduisteren. Dat maakt het voor mij een beetje moeilijk om te zeggen: Ik vind dit een aangrijpingspunt voor een beoordeling van een beleid. In een opgaande conjunctuur heeft de arbeidsinkomensquotie de neiging te dalen; de bedrijven maken dan winst etcetera. In een neergaande conjunctuur, in een dal, is het net omgekeerd. Daarom vind ik het een beetje problematisch – ik zou het op prijs stellen, als de heer Joekes daarover nu iets zou willen zeggen – om de arbeidsinkomensquote als een soort meetpunt te gaan beschouwen.

De heer **Joekes** (VVD): Om heel strikt te debatteren: Ik hoef natuurlijk niets te zeggen. Ik stel de vragen en de Minister geeft de antwoorden. Wij hebben wel begrepen maar er geen begrip voor gehad dat de arbeidsinkomensquote is gestegen tot een peil, dat men 10 à 15 jaar geleden voor onmogelijk hield zolang er nog iets werd geproduceerd binnen een economie. De Minister heeft verleden week gezegd, dat de arbeidsinkomensquote niet wordt verbeterd door de nadere voorstellen, die ter tafel liggen. Ik vraag nu een beetje angstvallig of de arbeidsinkomensquote ook wordt verslechterd. Als de Minister zegt, dat ze door de voorliggende maatregelen nog een half procent zal verslechteren maar dat dat de basis legt voor iets beters, dan hebben wij geen ruzie met elkaar.

Minister **Van der Stee**: Ik vrees dat in deze conjuncturele fase de arbeidsinkomensquote verslechtert maar niet ten gevolge van deze maatregelen. Alleen, wie zal daarvoor het mathematische bewijs op tafel leggen?

De heer **Joekes** (VVD): Als je een mathematisch bewijs van een regering wenst, kun je beter emigreren naar een land zonder regering. Als de Minister mij verzekert dat die verslechtering eerder een gevolg is van de conjunctuur dan van de maatregelen van de Regering, dan heb ik daar begrip voor, tenzij ik het tegendeel kan bewijzen.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Betekent de uitspraak van de Minister, dat...

De **Voorzitter**: U kunt alleen de heer Joekes interrumperen, want die voert het woord.

De heer **De Vries** (CDA): Bedoelde de heer Joekes te vragen aan de Minister of er wellicht een schatting te maken is van de arbeidsinkomensquote, zoals die geweest zou zijn zonder dit pakket beleidsmaatregelen, in vergelijking met een quote, die wèl beïnvloed wordt door deze maatregelen?

De heer **Joekes** (VVD): Zo zou je dat wel kunnen stellen, maar ik heb donderdag al gezegd dat het niet redelijk is te verwachten dat in dit stuk een schatting wordt gemaakt van de arbeidsinkomensquote, uitgaande van de voorgestelde maatregelen. Daar is dat stuk

niet voor. Wij blijven het buitengewoon belangrijk vinden dat de arbeidsinkomensquote een meer bescheiden rol gaat spelen en dat het overige inkomen weer kan gaan stijgen. Dan zullen de winsten, de investeringen en de werkgelegenheid worden verbeterd.

De heer **Kombrink** (PvdA): De heer Joekes zal zich herinneren dat volgens het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond de arbeidsinkomensquote zal worden verhoogd door de maatregelen van de Regering. Wellicht is dit in strijd met wat de heer Joekes verwachtte, maar hier vindt hij een aanduiding van de effecten van het beleid op dit punt. Was het overigens zijn bedoeling aan de Minister te vragen nog eens uit te weiden over zijn analyse van de conjunctuur? Zo'n nadere – en interessante – analyse zou een licht kunnen werpen op de kabinetsanalyse van de economische situatie waarin wij nu verkeren in relatie tot de groeidiscussie. Wellicht is de heer Van der Stee bereid, zo'n analyse te leveren.

De heer **Joekes** (VVD): De bekende berekening van het NCW is inderdaad in strijd met wat de Minister zegt; deze berekening levert een ongunstige arbeidsinkomensquote op in de context van deze maatregelen. De heer Kombrink had kunnen horen, dat de Minister zojuist tegen mij zei: Post hoc, ergo propter hoc. Vergeef mij deze uitdrukking, maar mijn ouders hebben veel geld uitgegeven om mij naar het gymnasium te sturen. Een enkele keer maak ik daar misbruik van.

De heer **Kombrink** (PvdA): U zult zo vriendelijk willen zijn, het althans voor mij te vertalen?

De heer **Joekes** (VVD): Jazeker: het is wel een gevolg ervan, maar niet een oorzakelijk gevolg.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik denk dat wij onderscheid moeten maken tussen het effect van de loonmaatregel en het effect van de bezuiniging. De bezuiniging leidt tot een geringere produktie en consumptie, ook in de particuliere sector. Om die reden is er sprake van een verhoging van de arbeidsinkomensquote. Dat wil echter niet zeggen, dat dat een effect van het totale kabinetsbeleid is.

Minister **Van der Stee**: Het is een verrukkelijke redenering: Verhoging van de overheidsuitgaven leidt tot enorme winsten in het bedrijfsleven. Als men de verbanden zo stelt, gaat mij dit wel wat te ver.

De **Voorzitter**: Ik moet ook de Minister erop wijzen, dat dit een speech van de heer Joekes is. Dit was de laatste interruptie van de heer Kombrink op dit punt.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik ga op het volgende punt over, namelijk de rijksbijdrage aan de sociale fondsen. Mijn stelling dat de meevallers van in totaal een half miljard op het terrein van de sociale fondsen niet structureel zijn, heeft de Minister impliciet bevestigd door mee te delen dat daarvoor deze zomer compensatie zal worden gevonden. Bedoelde de Minister dat dit zal gebeuren in de begroting 1981 of nog daarvoor? Kan hij zeggen of deze compensatie wijst in de richting van de rijksbegroting of in de richting van de sociale overdrachtsuitgaven? Waar vindt deze compensatie plaats?

Ik kom aan de techniek van de onderuitputting. Deze zal gelukkig weer verdwijnen. Ik heb daarvoor gepleit. Ik juich de verdwijning toe. Verschillende geachte afgevaardigden hebben ervoor gepleit om de onderuitputting maar in de asbak te gooien. Ik denk dat niemand de onderuitputting zal bewenen, nu zij verdwijnen zal. Ik vind dat het de Minister siert, dat hij op dit punt voor de kritiek van de Kamer is geweken.

Voorts heb ik nog een vraag over het aanvullend beleid. De heer Kombrink heeft daarover ook gesproken, in een iets andere zin, maar wij liggen niet zover uit elkaar. Ik wil de Minister vragen of ik goed heb begrepen, dat in deze categorie van aanvullend beleid ruimte is voor ombuigingen als gevolg van aanloopproblemen. Zo ja, zijn zulke ombuigingen dan ook per definitie niet structureel. En als dat niet zo is, zullen zij dan in de begroting 1981 structureel worden gemaakt? Worden de ombuigingen op het aanvullend beleid, die niet structureel zijn, structureel gemaakt? Dit behoeft niet noodzakelijkerwijze in het aanvullende beleid te gebeuren. Liever zien wij dit ergens anders.

Ik kom vervolgens op het punt van de suppletoire begrotingen. Wij hebben er jarenlang keer op keer op aangedrongen, dat suppletoire begrotingen, waarin begrotingswijzigingen en nota's hun neerslag vinden, sneller bij de Kamer worden ingediend. De formele en materiële beslissing over de desbetreffende posten kan pas definitief aan de hand van aanvullende begrotingen worden genomen. Voor dat streven hebben wij van andere zijden in dit debat bijval gekregen. Wij zijn daar blij om. Het wil er bij mij nog altijd niet in, dat een beleidsbeslissing die in mei akkoord wordt bevonden haar neerslag in de wetgeving pas in september zou kunnen krijgen. Ik blijf aandringen op een snellere indiening van suppletoire begrotingen. Anders heeft het buitengewoon weinig zin, deze hier nog te behandelen.

Ten aanzien van de financiering van Europa (misschien vooral van Mrs. Thatcher) heeft de Minister de bedragen genoemd die krachtens het nieuwe akkoord van Brussel extra ten laste van Nederland komen. Voor dit jaar komt dat neer op f 235 mln. Mag ik van de Minister vernemen, hoe deze tegenvaller in de begroting 1980 wordt gecompenseerd?

Minister **Van der Stee**: Om ieder misverstand uit te sluiten, het gaat om f 235 mln. dit jaar boven het in de begroting voorziene bedrag. Dit is niet de consequentie op zich van de lusten/lastenbeslissing. Het gaat om een bedrag, uitgaande boven het begrotingsbedrag. Dit zal in de Voorjaarsnota worden opgenomen.

De heer **Joekes** (VVD): Dank u!

Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft wat de ontwikkelingshulp betreft uitgelegd, dat de ombuiging van 33 mln. zal worden overgeheveld naar het stuwmeer. Ik begrijp dat niet; de ontwikkelingshulp is sinds jaren gekoppeld aan het netto nationale inkomen. Dat groeit nu minder dan wij verwacht hadden – volgens sommigen zal die meer gaan groeien in 1982–1985 – en daar moet de ontwikkelingshulp naar onze mening dan ook structureel aan worden aangepast. Toevoeging aan het stuwmeer lijkt mij daarmee in strijd. Ik kan het verkeerd zien, maar dit is in ieder geval mijn opvatting.

Met belangstelling zie ik de nadere reactie van de Minister tegemoet. Ik vind – dat is ook de opvatting in de wereld – dat wij de ontwikkelingslanden naar verhouding buitengewoon goed bedelen, maar als de hulp gekoppeld is aan het netto nationaal inkomen, behoort zij daarmee ook te stijgen èn te dalen.

Nog een enkele opmerking wil ik maken over het rijk en de lagere overheden, waarover ik ook al heb gesproken met de geachte afgevaardigde de heer Kombrink. De Minister heeft gezegd dat het gemiddelde ombuigingspercentage voor het rijk 1,6% bedraagt en voor de gemeenten en provincies samen 1,4%. Daarvan ontgaat mij nu de diepere zin. Waarom zijn de provincies en gemeenten voor 0,2% van deze operatie vrijgesteld?

Joekes

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb nog een oordeel over de twee moties die verleden week zijn ingediend. Er zijn er echter zoveel bij gekomen en de motie-diarree blijkt nu ook steeds meer de plenaire vergaderingen te bereiken, dat ik er wellicht verstandiger aan doe mijn oordeel over alle moties tegelijk te geven, wanneer ze in stemming komen.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik dank de Minister graag voor de gegeven antwoorden. Ik kan mij bij voorbeeld goed vinden in hetgeen de Minister zei over de ombuiging die eenmalig moet zijn, zolang er geen volumegroei is. Zijn antwoord op dit punt heeft veel verduidelijkt.

Ik zal in deze tweede termijn slechts kort repliceren, omdat ik op tal van wat verderreikende vragen uit mijn eerste termijn geen antwoord heb gehad en de Minister zichzelf beklaagde dat men van hem niet kan verwachten dat hij elke drie maanden een nieuwe analyse van de situatie geeft. Als een nieuwe analyse ertoe leidt dat er daags na de eerste termijn van dit debat wordt gezegd dat de minlijn van 3% voor allen, inclusief de minima, de beste oplossing zou zijn – dat heeft dan een effect alsof er een krokodil in een eendenvijver wordt losgelaten – dan is er toch wel reden om iets over de ook vandaag bijgestelde analyse te onthullen. Nu de Regering het eenmalige en boekhoudkundige deel van de ombuigingen voor 1980 de volgende maand structureel moet maken voor 1981 en volgende jaren, wil ik de Minister nog twee vragen stellen die zijn primaire randvoorwaarden bepalen.

De eerste vraag is of de lage 0–1%-groei naar het oordeel van de Regering voornamelijk ontstaat door te hoge arbeidskosten, zodat wij niet voldoende concurrerend kunnen exporteren, of komt de herstructurering van onze economie te weinig van de grond als gevolg van onvoldoende inventiviteit en ondernemingszin of is er nog een andere reden?

Nu de Minister donderdag jl. over het nieuwe Essoproject in Rijnmond en het Shell-project in Moerdijk sprak, wil ik hem tussendoor ook nog graag vragen, of het kolenvergassingsproject van de Gasunie in noord-Groningen, waar de werkloosheid het ergste is, nog steeds volgens plan wordt voorbereid. Ik hoor er niets meer van.

Mijn tweede vraag is wat volgens de Minister de oorzaak is van de spanningen die bij een bijna 0-groei ontstaan. Ontstaat die spanning praktisch alleen maar door volumetoename van WAO en AAW of is de Minister het eens met de constatering van onze collega B. de Vries die in 'Anti-Revolutionaire Staatkunde' in het algemeen wees op de stijgende eisen van kostbare arbeidsvoorzieningen die worden gevraagd voor het verschaffen van werk aan relatief welgestelde twee-inkomenshuishoudens, wat mogelijk is, omdat men het begrip 'voorrang voor kostwinners' als sexediscriminatie van de hand wijst?

Of zijn deze invloeden verwaarloosbaar voor de spanningen en ontstaan de spanningen als gevolg van het toenemend aantal gevallen van werkloosheid in huishoudens waar geen van de gezinsleden werk vindt? Mocht de Minister op deze vraag, die ik in een andere vorm al in eerste termijn stelde, nu een antwoord geven, dan zouden pleidooien voor de koopkrachthandhaving van beneden-modalen ook eens kunnen worden bezien in het licht van de huishoudens met een dubbel z.g. beneden-modaal inkomen.

De beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Herziening van het wettelijk minimumloon, enige sociale verzekeringsuitkeringen en een aantal andere uitkeringen en pensioenen per 1 juli 1980 en 1 januari 1981 (16 212)** en van de daarbij voorgestelde moties.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil beginnen met erop te wijzen dat het debat al met al wat breder is uitgelopen dan strikt noodzakelijk zou zijn, gegeven de eigenlijk zeer beperkte strekking van het wetsontwerp. Ik ben dan ook van plan, conform het advies van de Voorzitter, zo weinig mogelijk in te gaan op vragen die eigenlijk niet passen bij het onderwerp.

Verder wil ik mijn excuses aan de fractie van de heer Van Dis aanbieden. Wij hadden wel degelijk kennis genomen van haar inbreng in het verslag. Die is ook zo goed mogelijk beantwoord, maar per abuis is de naam in de opsomming in de eerste alinea weggevallen.

Ik kom dan op de maatregel. Waarom was deze maatregel, die uitschuifoperatie, noodzakelijk? Ik denk dat de allereerste taak van het kabinet is in het kader van de moeilijke internationale situatie de Nederlandse economie voor verder afglijden te behoeden, of, positiever gezegd, haar weer zo gezond mogelijk te maken. De centrale doelstelling daarbij is de werkloosheidsontwikkeling zoveel mogelijk in bedwang te houden, zoveel mogelijk te beteugelen, en daarbij de inkomenspositie van de zwaksten, onder wie de groep uitkeringstrekkers, zoveel mogelijk te sparen. Het is duidelijk dat hiervoor moeilijke en pijnlijke maatregelen noodzakelijk zijn, behalve ombuigingen ook algemene loon- en inkomensmatiging.

Terecht is er door de heer De Vries op gewezen dat het niet uitgesloten is, dat dit in volgende jaren wellicht ook, wellicht zelfs in sterkere mate, noodzakelijk zal zijn. In dat kader waren het loonpauzebesluit en de loonmaatregel noodzakelijk. Wij vonden en vinden het noodzakelijk dat de loonontwikkeling in 1980 1,5% onder de oorspronkelijke ramingen van het Centraal Plan Bureau zal blijven. Terecht hebben de heren De Vries en De Korte gewezen op de samenhang tussen de loonmaatregel en dit wetsontwerp.

Het is duidelijk dat, als het wettelijk aanpassingsmechanisme per 1 juli gewoon zou worden toegepast, het loonmatigingsbeleid in 1980 gevaar zou lopen te mislukken. Het zou immers betekenen dat het minimumloon met f 53 per maand werd verhoogd en dat de overige lonen met f 26 per maand werden verhoogd. Die discrepantie roept om het optreden van uitstralingseffecten en om incidentele loonsverhogingen, tenzij geaccepteerd wordt dat aan de onderkant de beloningsverhoudingen nog verder worden ingedrukt, hetzij via een – wat de Zweden lönegliddninge noemen – wave-drift, hetzij via officiële dispensatieverzoeken. Dat ineendrukken van de loonopbouw aan de basis zal door vrijwel alle betrokkenen als ongewenst worden beschouwd. De heren De Korte en De Vries hebben terecht op dit aspect gewezen.

Door de maatregel ontvangen de minimumloners en de genieters van sociale uitkeringen een deel van de brutoverhoging per 1 juli pas een half jaar later. De vraag waarom het gaat, is uiteraard of dat acceptabel is. Evenals in 1976 speelt nu de vraag een rol – die vraag is expliciet onder woorden gebracht door de heer Nypels – of niet het volgend jaar moet worden nabetaald wat de mensen bruto over het tweede halfjaar te weinig hebben ontvangen. Mijn antwoord daarop luidt

ontkennend. Wij hebben daarvoor nu naar mijn mening meer reden dan in 1976 al het geval was.

Wij hebben ervoor gezorgd dat te zamen met het effect van de lastenverlichting per 1 juli de nettoverbetering op die datum gunstiger is dan wanneer de bruto-aanpassing gewoon was doorgegaan en er geen extra belastingmaatregel was getroffen. De nettoverbetering voor de minimumloner en de sociale-uitkeringstrekker zou dus bij ongewijzigd beleid ongunstiger zijn geweest dan nu. Daarbij moet het gehele pakket worden meegenomen en daarbij moet niet – zoals de heer Van der Doef deed – de nadruk liggen op alleen dat element waarvoor de wettelijke maatregel nodig is, namelijk de brutokant. Juist die benadering leidt gemakkelijk tot misverstanden bij uitkeringstrekkers.

Medio 1976 lag de zaak anders. De premieverlaging die toen op 1 juli werd doorgevoerd compenseerde maar ten dele het negatieve netto-effect van de lagere bruto-aanpassing. Dat de koopkrachtontwikkeling toen gunstiger was – in verband met de algemene situatie van toen – doet uiteraard niets af aan het feit dat de minima ten opzichte van anderen thans meer worden ontzien dan toen het geval was. Het gaat op dit moment juist om die relatieve positie.

Wanneer het aanpassingsmechanisme niet werd gekenmerkt door de na-ijling, dan zou er geen probleem zijn. Dan zou per 1 juli de f 26 doorwerken. Nu werkt in feite de prijscompensatie in de contractlonen van eind 1979/begin 1980 door, vermeerderd met een inhaaleffect van eind 1979. Over de na-ijling als zodanig komt zo dadelijk de Staatssecretaris te spreken. Ik constateer nu slechts dat het mechanisme die discrepantie per 1 juli doet ontstaan, met alle gevolgen van dien voor het algemene loonmatigingsbeleid. Om die reden hebben wij het voorstel gedaan, de discrepantie te verminderen door een deel van de aanpassing door te schuiven naar 1 januari 1981.

Dat doorschuiven naar 1 januari 1981 heeft bovendien het voordeel dat de aanpassing dan niet beperkt blijft tot de doorwerking van de f 26, maar ten minste ongeveer 1% hoger zal uitvallen. De kans dat de aanpassing per die datum aanzienlijk zal achterblijven bij de ontwikkeling van de overige lonen wordt daardoor geringer. Voor de koopkrachtproblematiek voor 1981 is *die uitschuiving uiteraard een goede* zaak. De heer De Korte heeft daarop terecht gewezen.

Daarnaast heeft de heer Van Dis erop gewezen dat ook de belastingverlichting – zelfs in versterkte mate – doorwerkt naar 1981.

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Het werkt toch helemaal niet gunstiger uit voor de koopkracht in 1981 wanneer je nu het volle bedrag geeft dan per 1 januari 1981?

Minister **Albeda**: Als wij de heer Bakker zijn zin hadden gegeven, geen loonmaatregel hadden genomen en de hele zaak hadden gecompenseerd in de brutosfeer, dan was er niet het voordeel geweest dat er nu is, namelijk dat de belastingverlaging per 1 januari doorwerkt. Zij heeft dus het dubbele effect dan zij in 1980 had.

De heer **Van der Doef** (PvdA): De betere startpositie op 1 januari 1981 moet toch door de mensen zelf worden opgebracht, althans voor zover zij eerst iets moeten afstaan, hetgeen zij dan op 1 januari 1981 moeten terugkrijgen? Dat is toch hun eigen-geldje?

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ben hiermee terug op het punt dat ik zojuist zo helder voor de fractie van D'66 heb uiteengezet. Het zou een herhaling van zetten zijn als ik het opnieuw zei. Ik merk op, dat de geachte afgevaardigde op een wonderlijke manier aan kijkt tegen de werking van een machanisme, alsof hierdoor een soort van contract ontstaat: men krijgt zoveel en wanneer men het voor zich uitschuift, komt dat plotseling in strijd met enig contract of met enige wet. Er is iets geheel anders aan de hand. Het gaat om het beter aansluiten en in ieder geval de schadelijke werking van de na-ijling weg nemen, welke er zonder de maatregel zou zijn geweest. Door het pakket – niet door het ene elementje – zullen de minimumlonen en de minimum-uitkeringstrekkers er beter aan toe zijn dan zonder het pakket, dus als bij het functioneren van een vrije loonvorming het geval zou zijn geweest. Dit is de wezenlijke vraag waarom het gaat.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Misschien kan de Minister aangeven, wat naar zijn mening de functie van de wet inzake het *aanpassingsmechanisme is, gezien* vanuit een belangwekkende overweging in de toelichting op het wetsontwerp, namelijk dat zekerheid moet worden geboden wat de inkomensontwikkeling betreft van de mensen die op de aanpassing zijn aangewezen. Kennelijk mag het door de mensen niet als een soort van contract worden opgevat, als een zekerheid. Hoe moet het nu dan worden gezien?

Minister **Albeda**: Precies zoals het in de wet staat. Het gaat erom, een zo goed mogelijke aanpassing te verkrijgen tussen de inkomens van de actieven en het minimumloon en het inkomen van de niet-actieven. Wij zouden de na-ijling die hierbij optreedt graag hebben vermeden – men weet hoe moeilijk dit is – maar het is ons niet gelukt. Dit leidt in uitzonderingssituaties tot problemen zoals zij er zouden zijn in het midden van dit jaar. Vandaar de uitschuifoperatie! Waar het probleem van de geachte afgevaardigde zit, is mij niet duidelijk.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dat kan natuurlijk niet! Ik wil de Minister best de ruimte geven voor zijn eigen verhaal, maar ik denk niet, dat hij staande kan houden dat hij niet begrijpt, wat bij voorbeeld mijn fractie beweegt. Dit is niet een soort legalisme, in deze zin, dat koste wat het kost aan de wet moet worden vastgehouden. Het gaat ons om de intenties en de bedoelingen van de wet zelf. Voor zover het gaat om de mensen die erop zijn aangewezen, moeten zij worden onderstreept. Wat is de betekenis van zo'n wet als zij onder dergelijke omstandigheden niet meer volledig van toepassing kan zijn?

Minister **Albeda**: De wet zegt domweg, dat het in het algemeen via een automatiek kan. In bijzondere situaties kunnen wij ons niet aan de automatiek laten *binden. Het is toch doodsimpel?*

De heer **Van der Doef** (PvdA): De wet voorziet alleen in mogelijkheden waarbij sprake is van voor-indexering. Enige andere mogelijkheid is niet hierin voorzien.

Minister **Albeda**: Maar bij voor-indexering stelt u toch ook niet voor, dat het achteraf door de mensen wordt opgebracht? Wanneer het omgekeerde gebeurt, wilt u dat het op een of andere manier aan de mensen wordt terugbetaald.

De heer **Van der Doef** (PvdA): *Dat wil* ik inderdaad.

Minister **Albeda**: Voor-indexering wilt u echter niet: dat de mensen achteraf inleveren.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Neen, *dat is op dit moment in het geheel niet* aan de orde. Het gaat erom, of de wet op 1 juli normaal kan functioneren.

Minister **Albeda**: Dat kan niet. Dat is het verhaal waarover het gaat. Zou de wet normaal functioneren, dan zou dat verstorend op de arbeidsmarkt werken, waardoor de loonmaatregel in gevaar zou worden gebracht, en daardoor de loonmatiging. Ik neem aan,

dat dit voor de heer Bakker niet direct reden tot grote treurnis zou zijn. Ik denk wel, dat het gevolgen zou hebben voor de werkgelegenheid. Misschien is hierover de wezenlijke discussie gaande.

Hoe is de exacte invulling van de maatregel tot stand gekomen? Vertrekpunt heeft gevormd de noodzaak van algemene loonmatiging. De bruto loonontwikkeling moest in 1980 beperkt blijven tot een niveau, 1,5% lager dan de oorspronkelijke ramingen. Behalve het achterwege laten van initiële verhogingen en beperking van de incidentele loonbeweging, was daarvoor noodzakelijk het niet volledig laten doorgaan van de prijscompensatie van het midden van 1980. Daarbij hebben wij toen gekozen voor een combinatie van een beperkte bruto toeslag en een belastingverlichting. Die combinatie is zodanig van opzet dat beide maatregelen te zamen leiden tot een effect dat overeenkomt met het netto effect dat gewoon doorgeven van de prijscompensatie zou hebben gehad voor de contractlonen op het niveau van het minimumloon.

Het laatste moet – ik kom er dadelijk op terug – niet verward worden met het wettelijk minimumloon zelf. Die prijscompensatie werd in het Centraal-economisch plan 1980 geraamd op 2,6%. Hieruit blijkt dat de omvang van de belastingverlichting niet rechtstreeks gerelateerd was en is aan de koopkrachtontwikkeling 1980 van hen die het wettelijk minimumloon ontvangen of zijn aangewezen op een minimumuitkering. Het bleek dat, wanneer deze combinatie van maatregelen per 1 juli ook op deze categorieën inkomens toegepast zou worden, dat wil zeggen wanneer de bruto aanpassing beperkt zou blijven tot f 26, zij er uitgaande van de in het Centraal-economisch plan 1980 geraamde prijsstijging van 5,7% reëel op achteruit zouden gaan. Om ervoor te zorgen dat bij die prijsstijging de koopkracht van de minima gehandhaafd zou blijven, moest de bruto aanpassing hoger zijn, en wel f 36,40 per maand.

Op jaarbasis berekend, dat wil zeggen met inbegrip van de overloop uit 1979 van de maatregelen in de bruto en netto sfeer per 1 januari 1980 en van de maatregel per 1 juli 1980, die dan weer wordt gecorrigeerd voor de overloop van 1981, zullen de minima in 1980, uitgaande van een prijsstijging van 5,7%, quitte gaan lopen.

Nog even een opmerking over de heer Bakkers vrees voor na-ijling. Hij heeft natuurlijk volstrekt gelijk dat er onder omstandigheden een na-ijlingsproblematiek is. Hij voegt daar dan onmiddellijk aan toe dat dus het koopkrachtplaatje voor een specifiek jaar niet zou kloppen. Ik denk dat dat niet juist is, omdat wij gelet op die problematiek rekening hebben gehouden met de combinatie van de bruto ontwikkeling (f 36,40) en de belastingverlichting, waardoor de berekening voor 1980 sluit.

Het is begrijpelijk dat er aan de prijsontwikkeling 1980 en in relatie daarmee aan de koopkrachtontwikkeling in dit jaar in dit debat evenals in het debat over de belastingverlichting veel aandacht is besteed. Het is duidelijk dat het kabinet zich grote moeite heeft getroost om, ondanks de allermiserabelste economische situatie en in een moeilijk afwegingsproces van werkloosheidsbestrijding en inkomensbeleid, de koopkracht van de minima te handhaven bij de geraamde prijsstijging. Ik wil in dit verband met nadruk herhalen dat de netto verbetering voor de minima bij ons voorstel hoger uitpakt dan bij ongewijzigd beleid. Wanneer de prijsstijging hoger zou gaan uitvallen, zou dat ons opnieuw voor een moeilijk proces van afwegen plaatsen.

Ik heb in de nota naar aanleiding van het verslag meegedeeld, dat definitieve uitspraken over die prijsstijging en derhalve over de koopkrachtontwikkeling nog niet gedaan kunnen worden. Weliswaar is het recentelijk bekend geworden mei-cijfer eerder geruststellend dan verontrustend, maar dat neemt niet weg dat eerdere cijfers zijn tegengevallen. En op het laatste heeft de Minister van Financiën gewezen. Nadien is dat betere cijfer over mei bekend geworden. Op zich zelf is er uiteraard geen tegenstelling. Ook de Minister van Financiën heeft gezegd dat er geen nieuwe raming is. Het lijkt mij verstandig de ontwikkeling eerst nog eens een tijd te bezien.

Ik denk namelijk dat bijna elke manier om de koopkrachthandhaving van te voren veilig te stellen neerkomt op een self-fulfilling prophecy, de inflatie en de prijsontwikkeling versterkt, enz. Ik vind trouwens dat men in het algemeen ten aanzien van de koopkracht te veel spreekt over een situatie en te weinig over een ontwikkeling. Men onderschat de invloed van uitspraken van kamerleden en van mij op de ontwikkeling van de prijzen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Wat denkt u van de invloed van uitspraken van de Minister van Financiën? De heer Van der Stee is de eerste en enige geweest die een exact percentage, 0,5 tot 0,75, in de Kamer heeft genoemd. Wellicht wil de Minister dit verwijt tot zijn collega richten via ons. Ik neem aan dat de Minister van Financiën zo wijs is geweest een voorzichtige schatting te doen. In de politiek en in het land mag er dan van worden uitgegaan dat mag worden gerekend vanuit die veronderstelling. De conclusie ligt dan voor de hand.

De heer **Van Rooijen** (CDA! : Ik heb de Minister van Financiën gevraagd of hij al iets naders kon zeggen over de raming van de prijsstijging van 0,2%. Hij kon daar nog niets over zeggen. Ik heb hem gevraagd of hij die raming nog steeds staande hield. Het is namelijk geen raming van het CPB of het kabinet maar een persoonlijke benadering die hij meende te kunnen doen.

Minister **Albeda**: De versnelling in de prijsontwikkeling waarvan sprake leek te zijn, bleek een incident te zijn. Dat wil niet zeggen dat wij complete zekerheid hebben voor de rest van 1980. In dit vak bestaan geen zekerheden.

De heren De Korte en De Vries hebben in dit verband overigens terecht gewezen op het feit dat de voorindexering van oktober jl. achteraf uit koopkrachtoverwegingen onnodig is geweest. Ook het kabinet heeft hieruit lering getrokken.

Ik ben het eens met iedereen die zegt dat koopkrachtverlies voor de minima zo enigszins mogelijk dient te worden voorkomen. Niemand is echter gehouden het onmogelijke te doen. Dat is van onze kant reeds meer dan één keer gezegd. In die zin heeft het kabinet ook niet een harde koopkrachtgarantie gegeven. Wel hebben wij van het begin af de ernstige intentie gehad de minima zo enigszins mogelijk hun koopkracht te doen behouden. De vraag is natuurlijk waar de prijsstijging uiteindelijk in feite op uit komt en wat in het licht van deze feitelijke uitkomst en gegeven de situatie rond de begroting voor 1981 mogelijk is. Nogmaals, het lijkt mij verstandig op dit moment geen definitieve uitspraak te doen.

Tot slot van dit onderdeel van mijn betoog wil ik nog eens beklemtonen dat de realisering van de voorgestelde uitschuifoperatie van wezenlijke betekenis is voor het welslagen van het algemene loonmatigingsbeleid. Het belang van het welslagen van dit beleid zal ik niet nog eens herhalen. Voor mij kan het niet doorgaan van de uitschuifoperatie geen middel zijn om eventueel koopkrachtverlies te compenseren. Ik wijs er overigens op dat, juist omdat het bij dat middel zou gaan om brutoverhogingen, het ook een uiterst duur middel zou blijken te zijn.

Albeda

De heer Van Dis vraagt of de voorindexering gedurende het laatste kwartaal van 1979 mede kan worden gezien als compensatie voor de beperkte indexering per 1 juli. Zoals al aangegeven in de memorie van antwoord, kan de voorindexering over het laatste kwartaal van 1979 bij de beoordeling van de koopkrachtontwikkeling in 1980 buiten beschouwing blijven. Hoewel de heer Van Dis er terecht op wijst dat afwijkingen in de aanpassing in twee richtingen mogelijk zijn, gaat het te ver de voorindexering van 1979 toe te rekenen naar 1980.

De heer **Van Dis** (SGP): Ik heb niet gezegd dat dit zonder meer rechtstreeks met elkaar vergeleken kan worden. Tegenover het nadeel van de extra matiging in de tweede helft van 1980 staat wel dat men in het laatste kwartaal van 1979 een extraatje heeft gehad.

Minister **Albeda**: Dan zegt de heer Van Dis eigenlijk hetzelfde als de heer De Vries: Corrigeer het cijfer voor het jaar 1979 voor de voor-indexering en ga pas dan de koopkracht voor 1980 uitrekenen. Daarmee heeft de heer Van Dis volkomen geljk.

De heren De Korte en Van Dis hebben een vraag gesteld over het arbeidsvoorwaardenbeleid en gevraagd op korte termijn centraal arbeidsvoorwaardenoverleg voor 1981 te beginnen. Het zou prettig zijn wanneer wij eenvoudig de datum zouden kunnen vaststellen. Overleg lijkt mij echter pas zinvol wanneer redelijk betrouwbare ramingen over de economische ontwikkeling voorhanden zijn. Vergelijk maar de situatie van eind 1979: twee maanden na de MEV'80 moesten in december–januari de ramingen worden bijgesteld. De huidige situatie lijkt mij nog ondoorzichtiger dan die van het vorige jaar.

De heer **De Korte** (VVD): Mag ik de Minister er wel op wijzen dat ik niet heb gesproken over het centraal arbeidsvoorwaardenoverleg voor 1981. Het ging mij erom op dit moment overleg met de partners aan te vangen over de situatie die nu is ontstaan. Het ging dus niet om het officiële centraal arbeidsvoorwaardenoverleg 1981, dat wij gewend zijn in het najaar aan te vangen.

Minister **Albeda**: Het verschil tussen beide soorten overleg is toch niet zo groot. Het gaat erom bij de beoordeling van de c.a.o.'s een visie te hebben op het jaar 1981. Het liefst hebben wij dat ook bij het maken van de c.a.o.'s die betrekking hebben op de eerste helft van het jaar 1981. Ik heb in die zin al een paar kanttekeningen geplaatst bij de reeds afgesloten c.a.o.'s.

Het gaat meer om het overbrengen van een bepaalde visie vanuit het kabinet over mogelijke ontwikkelingen. Eigenlijk kan dat vrij simpel zijn. Het is duidelijk dat 1981 een uiterst moeilijk jaar wordt en alles wat tot verhoging leidt, zal schadelijk kunnen zijn voor de werkgelegenheid.

Een heel andere vraag is of wij erin slagen op basis daarvan te komen tot een tripartiet overleg dat leidt tot het gezamenlijk maken van afspraken op dit terrein. Voordat wij aan afspraken toe zijn moeten wij een veel betere visie hebben op de ontwikkeling van 1981.

De heer De Korte heeft er gelijk aan dat dat kan betekenen dat ook bescheiden c.a.o.'s achteraf redelijk hoog kunnen blijken uit te komen. Dan zou het noodzakelijk kunnen blijken bij de begrotingsopstelling premie- en belastingdruk te laten stijgen, hoe slecht dat overigens ook past in een beleid gericht op het matigen van de loonkosten.

Het is wel duidelijk dat de heer De Korte gelijk heeft. Het is goed wanneer wij nu in een heel vroeg stadium zouden kunnen komen tot centraal overleg. Overigens zou een mislukt centraal overleg schadelijker zijn dan geen centraal overleg. Dat vraagt enig overleg bij het ingaan in een vorm van centraal overleg.

De heer Bakker heeft nog wat gezegd over de opmerkingen van de Minister-President. Ik heb de indruk dat de heer Bakker een toch wel zeer subjectieve uitleg geeft aan mijn woorden. De Minister-President heeft in antwoord op vragen een technisch rekenkundig voorbeeld gegeven waaruit de ernst van de situatie blijkt. Wij hebben dan ook te maken met een situatie die je kunt omschrijven als 'het met de rug tegen de muur staan'.

Ik heb gezegd dat je een dergelijk voorbeeld in een breder kader zou moeten stellen, je zou beleidsopties moeten aangeven. De geachte afgevaardigde schetst een soort boos opzet: de ontkoppeling van lonen en uitkeringen. Dat lijkt mij een toch wel zeer vergaand verwijt aan een kabinet dat nu juist die netto-koppeling een wettelijke basis heeft gegeven. Juist vanwege die wettelijke basis is het zo geweldig belangrijk wat er gebeurt in de sfeer van de particuliere collectieve onderhandelingen. Juist in verband met die koppelingen kon op een bepaald moment een loonmaatregel noodzakelijk zijn. Wij moeten ons realiseren, dat door ons koppelingsmechanisme de particuliere collectieve onderhandelingen een publieke rol spelen in het Nederlandse economisch bestel.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans over de moties te spreken. Allereerst de motie-Van der Doef op stuk nr. 6. Er staat in de overwegingen: 'dat de prijsontwikkeling een opwaartse lijn vertoont en de bestaanszekerheid van de laagstbetaalden het meest bedreigt. Naar mijn mening is dat een te sombere vaststelling. De kans op self-fulfilling prophecy is aanwezig. Het is duidelijk dat de Regering die ontwikkeling nauwlettend volgt en tracht te beïnvloeden. Verder wordt er in de motie op gewezen dat er nog geen zekerheid is ten aanzien van de koopkrachthandhaving. Naar het oordeel van het kabinet is hetgeen thans gebeurt, beter dan hetgeen gebeurd zou zijn zonder die combinatie van belastingverlichting en loonmaatregel. Verder is een dergelijke uitspraak prematuur.

Verder staat er: 'Spreekt als haar oordeel uit, dat ten minste de koopkracht van mensen met het minimumloon en sociale minima gehandhaafd dient te blijven. 'Dat is onverantwoord in het licht van de huidige economische en financiële situatie.

De heer **Bakker** (CPN): Waarom is die uitspraak onverantwoord?

Minister **Albeda**: 'Ten minste' houdt in, dat eigenlijk op iets meer moet worden gemikt. Dat lijkt mij onverantwoord.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Maar nooit minder dan dat.

Minister **Albeda**: De formulering houdt in dat wel iets meer kan gebeuren. De ruimte daarvoor ontbreekt, behalve als men in de oppositie zit.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Is de Minister bereid die motie niet onverantwoord te noemen, als het woord 'ten minste' wordt geschrapt?

Minister **Albeda**: Ik wil even nagaan, wat er precies staat.

De heer **Kombrink** (PvdA): Even een nieuw argument bedenken.

Minister **Albeda**: In dat geval zou de motie vrijwel gelijkluidend zijn met die van de heer De Vries.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Neen, nu niet naar de afzender kijken, maar naar de boodschap.

Minister **Albeda**: Ik kijk naar de procedure. Het is voor het kabinet overstandig een beleid te aanvaarden, dat neerkomt op het geven van de garantie –

Albeda

hoe dan ook – ter zake van de koopkracht van de minima in 1980. In het beleid moet altijd de mogelijkheid van afweging aanwezig zijn. Wat betekent die handhaving van de koopkracht voor werkgelegenheid, inflatie, enz. en dus ook voor degenen, ten bate van wie die koopkrachthandhaving bedoeld is? Wat betekent een en ander voor de begroting 1981? Ik vind de motie te ongenuanceerd; het element van de afweging ontbreekt.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Het is volstrekt helder.

Minister **Albeda**: Dat was ook de bedoeling.

Ik kom thans over motie nr. 7 van de heer Van der Doef te spreken. Daarin wordt met name gesproken over het wel of niet koppelen van de sociale uitkeringen aan de lonen in 1981. Deze zaak, of enige andere zaak, die voor het beleid in 1981 van betekenis zou kunnen zijn, is nu genen dele in de Ministerraad aan de orde geweest. Wij staan nog vóór de besprekingen van de begroting 1981.

Er liggen op dit moment geen voorstellen bij de Ministerraad. De in deze motie uitgesproken wensen zijn geregeld in de wet op de aanpassingsmechanismen. Er liggen geen voorstellen tot wijziging en er zijn geen voornemens tot wijziging; aan deze motie is dan ook geen behoefte.

Ik kom vervolgens bij de motie van de heren De Vries en De Korte. Ik heb impliciet al gezegd hoe ik erover denk. Gesteld is dat de Regering in de afgelopen dagen onzekerheid zou hebben doen ontstaan. Op dit moment is ons oogmerk te streven naar behoud van de koopkracht voor de minima niet opgeheven. Ik vind dat in die zin de woorden van de Regering niet in een juist daglicht zijn geplaatst.

In de motie staat verder: van oordeel dat het maximaal mogelijke moet worden gedaan. Ik denk dat daarbij in gedachten moet worden gehouden datgene wat ik zoëven noemde namelijk het afwegingsproces. Wij bevinden ons in een zo moeilijke economische situatie dat men zich kan voorstellen dat zich ontwikkelingen voordoen waaromtrent men moet zeggen: het is jammer maar het streven mislukt. Ik zou het echter prematuur vinden, op dit punt nu al een uitspraak te doen. Wij weten niets van de prijsontwikkeling van 1980. Het is zeker niet gezegd dat bij voorbeeld de raming van het CNV een juiste is. Ik denk dat zij enigszins pessimistisch is. Het zou best mee kunnen vallen. De OESO heeft uitdrukkelijk gezegd te verwachten dat een wat lichtere ontwikkeling in de tweede helft van dit jaar optreedt. Het zou hoogst onverstandig zijn thans al maatregelen te nemen.

De heer **De Korte** (VVD): De Minister spreekt over de OESO, die een heel lichte ontwikkeling signaleert.

Minister **Albeda**: De OESO heeft gezegd: de prijsontwikkeling zal in de tweede helft van 1980 ongetwijfeld geringer zijn dan in de eerste helft van dat jaar. Wie een rekensommetje maakt, een verdubbeling voor het hele jaar maakt en zegt: dat is dat, is dacht ik wat onvoorzichtig bezig. Extrapolatie is overigens altijd gevaarlijk.

De heer **De Korte** (VVD): Doelt de Minister op het hele OESO-gebied of op wat de OESO voor Nederland voorziet?

Minister **Albeda**: Het zijn uitspraken voor het OESO-gebied, maar men weet hoezeer wij afhankelijk zijn via onze import van ontwikkelingen elders in dit gebied.

De heer **De Korte** (VVD): Ik weet dat wij met onze groei steeds met zeker een procent achterblijven bij die van het OESO-gebied.

Minister **Albeda**: Dat hoop ik.

Mijnheer de Voorzitter! Voorts staat in de motie: verzoekt de Regering zodanige beleidsmaatregelen voor te bereiden. Uiteraard wordt voortdurend gekeken naar beleidsmaatregelen van dergelijke aard. Als men de motie uitlegt zoals ik haar wil uitleggen, heb ik er geen problemen mee. Indien men meent dat het hele afweegproces ook in dit jaar geen rol behoort te spelen, zou ik problemen krijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moet een reactie geven op wat de heer Bakker heeft gezegd over mogelijke onvolkomenheden bij de berekening van de jaarlijkse reële inkomensmutatie als gevolg van het bestaan van lokale milieuheffingen, gemeentelijke heffingen, enz. De door de heer Bakker genoemde heffingen komen niet tot uitdrukking in het prijsindexcijfer en worden zodoende niet door de automatische prijsindex gecompenseerd. Even-als bij voorbeeld de motorrijtuigenbelasting worden deze heffingen bij de berekening van inkomensmutaties beschouwd als directe belastingen, die bij het bepalen van de netto inkomensmutaties op het brutoloon in mindering zouden moeten worden gebracht.

Bij gebrek aan gegevens als gevolg van verschillen tussen de vele gemeenten en de uitwerking ervan op de verschillende inkomensniveaus is het op dit moment technisch onmogelijk, deze heffingen in het beeld te betrekken. Wel kan men zeggen dat de heffingen qua niveau en mutatie gering zijn. Het beleid is er ook op gericht. Bovendien mag aangenomen worden dat het verband tussen de heffingen en het tot stand komen van voorzieningen met name op het lokale niveau duidelijk zichtbaar is.

De heer **Bakker** (CPN): Met permissie gezegd, mijnheer de Minister, maar dat is natuurlijk een praatje voor de vaak. Men betaalt allemaal belastingen, ook voor voorzieningen. Een reeks van heffingen – ik denk bij voorbeeld aan de milieuheffingen – is in de afgelopen paar jaar met grote stappen gestegen, althans in een groot aantal delen van het land. Dat bedraagt langzamerhand forse sommen. Dat moet de Minister maar eens vragen aan de mensen die ze moeten betalen. Misschien is hij er ook wel een van.

Minister **Albeda**: Wij spreken niet over een aantal jaren, maar over de koopkrachthandhaving in 1980. Ik vind het volstrekt logisch dat mensen betalen voor dit soort heffingen. Ik zie niet in waarom een bepaalde bevolkingsgroep van dit soort bepalingen zou worden ontheven via een geaccepteerd doorberekeningsmechanisme.

De heer **Bakker** (CPN): Dat is uw zelfde berekening als met betrekking tot b.t.w.-verhogingen. Op die manier werken die ook niet door in de prijsindex. Het betekent wel dat het koopkrachtige inkomen daalt op het ogenblik dat dit soort verhogingen plaatsvindt.

Minister **Albeda**: Als de heer Bakker ervan uitgaat dat de dingen die worden gefinancierd door die heffing niet ten goede komen aan de mensen, die dat merken in hun koopkracht.

De heer **Bakker** (CPN): Op een gegeven ogenblik zijn die heffingen nodig, omdat er bepaalde vervuilingen plaatsvinden. Die heffingen komen dan tot stand, maar het koopkrachtige gedeelte van het loon vermindert daardoor. Dat is toch logisch. Dat zit niet in het consumentenpakket, waarop de cijfers zijn gebaseerd, zodat het pakket kleiner wordt.

Minister **Albeda**: Dat is onze afspraak geweest bij de schoning van....

De heer **Bakker** (CPN): Afspraken hebt u met die mensen niet gemaakt.

Minister **Albeda**: Die hebben een heel reële achtergrond. Het is ondenkbaar

dat een bepaalde bevolkingsgroep gewoon niet zou meedoen.

De heer **Bakker** (CPN): Ja, daar zit een redenering achter, maar ik zeg dat het koopkrachtige inkomen voor het pakket, waarop de indexering is gebaseerd, vermindert zonder dat dit in de cijfers tot uitdrukking komt.

Minister **Albeda**: Ja.

De heer **Bakker** (CPN): Dat bevestigt de Minister nu.

Minister **Albeda**: Ik zeg dan: Dat was overeengekomen.

De heer **Bakker** (CPN): Ik merk dat de heer Van Dis het niet erg vindt, maar ik wel. Dat is een verschil van waardering. Het gaat erom, dat het koopkrachtige inkomen lager wordt en dat heeft de Minister zojuist bevestigd.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Voor mij resten nog een aantal opmerkingen over het volumebeleid, de problematiek met betrekking tot de na-ijling, de samenhang tussen voorindexering en uitschuifoperatie en ten slotte een zeer concrete vraag van de heer Bakker over de vakantietoeslag voor een ongehuwde AOW-er.

De heer De Korte heeft vooral gewezen – ook de heer Van der Doef heeft dit aangeroerd – op de noodzaak van een volumebeleid. Ook het kabinet is van die noodzaak overtuigd. De Notitie Volumebeleid heeft dat ook overduidelijk aangetoond. Aan de uitwerking van dit beleid wordt op het ogenblik gewerkt. Ik meen te mogen zeggen dat er hard aan wordt gewerkt. Binnenkort wordt uitvoering gegeven aan een nieuw meldingssysteem bij arbeidsongeschiktheid, waarbij eerder de noodzaak en de mogelijkheid tot revalidatie, her- en omscholing en dergelijke kunnen worden onderkend. Over de uitvoering van andere punten wordt binnen de Sociale Verzekeringsraad beraadslaagd aan de hand van een reïntegratienota.

Een belangrijke zaak die de heer De Korte heeft genoemd, is de herziening van de Wet plaatsing minder valide arbeidskrachten. Deze herziening zal een van de hoekstenen van het volumebeleid moeten zijn. Bij die herziening gaat het niet om het simpel veranderen van het percentage gehandicapten, maar diep ingrijpender. Ik betreur het dat die herziening enige vertraging heeft opgelopen. Nochtans is die herziening op het departement een heel eind gevorderd. Met kracht wordt gewerkt om dit zo snel mogelijk tot stand te brengen. Wellicht bevat het advies van de Stichting van de Arbeid over aanpassingsteams, dat ik op korte termijn verwacht, ook nog interessante suggesties. Kortom, hoewel op dit moment de resultaten nog niet duidelijk op tafel liggen, wordt er wel degelijk het nodige voorbereid. In elk geval onderschrijven wij de opvatting van de heer De Korte, dat de voornemens met betrekking tot het volumebeleid ook daadwerkelijk moeten worden uitgevoerd.

Mijnheer de Voorzitter! Sterke wijzigingen in het stijgingstempo van de regelingslonen leiden via de na-ijling tot sterk uiteenlopende mutaties in de aanpassingsdata. Bij een sterk afnemend stijgingstempo van de regelingslonen stijgen minimumloon en sociale uitkeringen sterker. Bij een oplopend stijgingstempo blijven minimumloon en sociale uitkeringen achter op de afzonderlijke aanpassingsmomenten. De na-ijling wordt als probleem ervaren sinds het midden van de 70'er jaren. Het sedertdien opgetreden sterk afnemende stijgingstempo van de regelingslonen leidde ertoe dat op de aanpassingsdata het minimumloon en de sociale uitkeringen veelal sterker stegen dan de contractlonen. Met name op momenten dat door looningrepen de stijging van contractlonen sterk werd en wordt beperkt in vergelijking met ongewijzigd beleid leverde het effect van de na-ijling gevaar op voor het slagen van de algemene loonmatiging. Dat was in 1976 en ook nu weer het geval.

In de SER-adviesaanvrage van 22 februari 1979 over de herziening van de aanpassingsmechanismen hebben wij op de na-ijlingsproblematiek gewezen. In het advies van 5 oktober heeft de SER slechts in globale zin hierop gereageerd. De werknemers wezen in algemene termen op de mogelijkheden van voorindexering; de werkgevers stelden een aanpassingssysteem voor, dat weliswaar minder na-ijling in zich had maar dat vanwege zijn zeer beperkte inhoud voor ons niet aanvaardbaar was. Wij hebben destijds niet gekozen voor het systeem met de minste doorwerking zoals de heer Van der Doef stelde.

Ook wij zouden het een goede zaak vinden als wij van de na-ijling af zouden kunnen komen. Die mening hadden wij al tijdens de voorbereiding en de behandeling van de wet aanpassingsmechanismen. Wij hebben er echter nog geen bevredigende oplossing voor gevonden. Daarom zijn wij weer aan het studeren geslagen en zodra deze studie is afgerond, zullen wij uiteraard de Kamer daarover inlichten.

Overigens wil ik er met nadruk op wijzen dat bij de behandeling van de wet aanpassingsmechanismen bewust gekozen is voor het niet opnemen van de bevoegdheid om bij algemene maatregel van bestuur tijdelijk in neerwaartse zin af te wijken. Dat is een bewuste politieke keuze geweest. Daarvoor moet terecht de zware procedure van de wettelijke voorziening worden toegepast. Wel hebben wij in de wet de mogelijkheid om bij algemene maatregel van bestuur tijdelijk naar boven af te wijken. Het is dus niet waar – zoals de heer Van der Doef stelt – dat het doorbreken van het mechanisme altijd in het nadeel is van de minimumloners en de sociale uitkeringen.

Op zich zelf lijkt mij dit een evenwichtig geheel, waarmee ik wil zeggen dat tijdelijk afwijken in neerwaartse zin niet uitgesloten mag worden. Dat geldt ook voor tijdelijke afwijkingen naar boven. Voor een afwijking naar beneden is echter de zware wetsprocedure vereist. Wat dat betreft is met betrekking tot het systeem van aanpassingen geen onzekerheid geschapen.

In dit verband wil ik wijzen op de samenhang tussen het systeem van voorindexering en de voor ons liggende uitschuifoperatie. Ik ben blij, dat de heer Nypels begrip toonde voor de maatregelen die wij voorstellen. Ik hoop aan te tonen, dat er ook redenen zijn om daarvoor begrip te hebben. Wellicht kan dat resulteren in een stem voor deze wettelijke regeling. De heer Nypels stelde twee voorwaarden. Op de eerste voorwaarde betreffende de koopkracht is de Minister al ingegaan. De tweede voorwaarde is dat er niet dubbel wordt gematigd: Het verrekenen van wat in het tweede halfjaar 1980 niet wordt gegeven met de uitkeringen in 1981. Dat lijkt mij niet logisch vanwege de samenhang die bestaat tussen de voorindexering en de uitschuifoperatie.

Ik ben blij, dat de heer Nypels dat ook heeft erkend door de wijze, waarop hij sprak over het zoeken naar een evenwicht. In het geval van voorindexering moet men eigenlijk ook verrekenen. Dat wordt dan een aftrekpost. In het geval van deze operatie moet men in de periode daarna een aanvulling geven. Mij lijkt dat niet verstandig. Het aantal keren, dat de sociale uitkeringen zijn gevoorindexeerd is belangrijk meer en omvangrijker dan het aantal keren dat er een uitschuifoperatie werd uitgevoerd. Een uitschuifoperatie vindt nu pas voor de tweede keer plaats. De heer Nypels weet even-

zeer dat voorindexeringen veel vaker hebben plaatsgevonden. Dat zou leiden tot een neerwaartse bijstelling van de uitkeringen, hetgeen onaantrekkelijk is.

Ik hoop dat de bestaande samenhang door de heer Nypels zodanig wordt erkend, dat hij daarin aanleiding vindt om toch voor het wetsvoorstel te stemmen.

De heer Bakker heeft nog gesproken over de vakantie-uitkering aan ongehuwde bejaarden, zoals deze onlangs is gedaan. Deze is netto minder dan in 1979, aldus de heer Bakker. Ik erken dat als het louter gaat om de vakantietoeslag. In dit verband moet ik evenwel het volgende opmerken. In de wet aanpassingsmechanismen is in de koppeling tussen minimumloon en netto-AOW voor ongehuwden een verschuiving aangebracht, namelijk van de vakantie-uitkering naar de uitkering per maand. Voor de maandelijkse uitbetaling en de netto-vakantie-uitkering geldt per maand dezelfde verhouding als die voor het minimumloon en de vakantie-uitkering voor de minimumloners.

De maanduitkering is vanaf 1 januari 1980 iets hoger geweest, terwijl de vakantie-uitkering iets lager was. In totaliteit komen de mensen hierdoor niets tekort. Dit is gebeurd, omdat dit ook al gold voor de bijstandsuitkeringen. Toen was er een discrepantie die nu is weggewerkt. Tegenover de iets lagere vakantie-uitkering staat een zelfde verhoging van de maandelijkse uitkering. Er is niet een of andere truc toegepast. Hooguit kan men wellicht zeggen, dat hierop ook met zoveel woorden gewezen had moeten worden.

De heer **Bakker** (CPN): Dat was het minste geweest. Wat mij niet helder is is dat, als de maandelijkse uitkering stijgt en de vakantie-uitkering is verhoogd van 7 naar 7,5 procent, men dan toch in de zomer minder geld kan krijgen. Als het maandelijks bedrag alsmede het vakantiegeldpercentage wordt verhoogd, moet de uitkering per maand toch hoger zijn?

Staatssecretaris **De Graaf**: De kwestie van de verhoging van 7 naar 7,5 staat hier volstrekt los van. Er was een zekere verdeling tussen de maanduitkering en de vakantietoeslag. Die is nu, wat die minima betreft, exact gelijkgetrokken, hetgeen op dezelfde manier gebeurt als bij de bijstandsuitkeringen, met andere woorden, een bijstandstrekker had toen in de maandelijkse uitkering al iets meer aan uitkering en minder aan vakantietoeslag. Dat is nu voor de AOW op precies dezelfde wijze geregeld als bij de bijstandsuitkering. In totaliteit gezien, is de betrokkene er geen cent op achteruitgegaan. De systematiek is dus gelijkgetrokken aan die van de ABW. In feite is er dus echt niets aan de hand.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris in datzelfde kader aan een onwetende als ik uitleggen waarom de vakantietoeslag voor de gehuwde AOW'er met ingang van diezelfde datum dan omhoog is gegaan?

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan dat nu niet zo precies zeggen. Voor dit debat heb ik wel hele tritsen lijsten gehad. Ik ben graag bereid, in een brief aan de Kamer mede te delen hoe dit uitpakt voor de AOW-gehuwden en voor de AOW-ongehuwden, waarin tevens zal worden aangetoond dat dit eveneens zo geldt voor de Bijstandswet.

De **Voorzitter**: Misschien kan dat ook in tweede termijn?

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is nogal wat om dit verbaal tot uitdrukking te brengen. Misschien is het mogelijk om die brief al vanavond aan de Kamer voor te leggen, maar dat weet ik niet precies.

De **Voorzitter**: Wij wachten het af!

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou toch graag zien, dat die brief in enkele dagen aan de Kamer kan worden voorgelegd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Als ik toezeg begin volgende week, is dat dan voldoende?

De heer **Bakker** (CPN): In ieder geval kunnen wij er dan, als wij dat nodig zouden vinden, op terugkomen.

De vergadering wordt van 18.55 uur tot 20.45 uur geschorst.

□

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindslieden en stel vast dat wij geheel langs elkaar heenpraten. Of het nu gaat over de betekenis van de wet waarop dit wijzigingsvoorstel betrekking heeft, of wij nu praten over de koopkracht over 1980 dan wel of wij praten over de aanpassingsmechanismen en de ontwikkeling van de sociale zekerheid in 1981, het is de politiek van de rekenmachine tegenover die van het hart.

Minister **Albeda**: Wie heeft dan de rekenmachine?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik denk dat u dit uitstekend hebt begrepen.

Minister **Albeda**: Dat is waarschijnlijk degene die precies, tot op de laatste cent, gegarandeerd wil hebben.....

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ja, precies. Dit is nu wat ik zo mis in ieder woord van de zijde van de Regering, namelijk dat men zich ook weet te verplaatsen in de positie van de mensen over wier belangen wij hier spreken. Het is echt van een tè grote kilheid en van een soort rekenmachine-achtigheid.

Minister **Albeda**: Neen, het punt is, dat wij bezeten zijn van de werkgelegenheid. En daar praat u niet eens over. U noemt het punt niet eens! U bent maar aan het praten over koopkracht. Op het ogenblik zijn er belangrijker dingen aan de orde. Tegelijkertijd kijken wij ook naar de koopkracht van de minimumloners.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Nu, ik zou willen dat de agenda ruimte bood om inderdaad enige verbreding naar het werkgelegenheidsbeleid te maken. Dit is overigens in het kader van het debat over de ombuigingsnota voldoende aan de orde gekomen. Daarin komt voldoende vast te staan hoe ook op dat punt het beleid faalt. Ik denk niet, dat u enig recht van spreken hebt om uitgerekend tegenover de mensen met het minimumloon zich te beroepen op het werkgelegenheidsaspect en het werkgelegenheidsbeleid.

Minister **Albeda**: Zij zijn de eersten die werkloos worden, als wij het loon te hoog laten oplopen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): En zijn zij ook de eersten die geholpen zijn door het beleid dat u nu ontwikkelt?

Minister **Albeda**: Zeer juist!

De heer **Van der Doef** (PvdA): Nu, dat is dan ook uitstekend af te leiden uit de werkloosheidsstatistieken en de statistieken van mensen in de sociale uitkeringen! Kom nu!

Het is illustratief, ook dit korte debat. De wet aanpassingsmechanisme, toegepast in zijn consequenties per 1 juli, verstoort een evenwichtige inkomensontwikkeling, verstoort van alles, zo zegt de Minister, maar wat hij niet noemt, is dat het ook de zekerheid van een paar miljoen mensen verstoort. Dat telt kennelijk niet voldoende. Daarom zeg ik: wij praten een volstrekt verschillende taal in dit debat en ik betreur dit.

Het ging mij er van het begin af aan niet om dit soort verschillen te signale-

ren, maar wel om een poging te doen de Regering af te brengen van dit wetsontwerp en daarmee in elk geval duidelijk te maken dat het de Regering ernst is met de koopkrachtzekerheid, die men tegenover de minima nog steeds zegt overeind te houden.

Minister **Albeda**: En dus de lonen verhogen, zoals u de vorige maand in een motie voorstelde: de loonmaatregel opheffen en dan komt de zaak vanzelf in orde. Nu zegt u: laat dit wetje maar niet doorgaan. Niet uitschuiven, precies hetzelfde effect: laat de lonen maar oplopen en dan zien wij het wel. U wacht rustig af. Als er dan werkloosheid is, is het de schuld van de Regering.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik doe hier geen herhalingsoefeningen en herhaal zeker het debat van december, januari en maart niet. Ik beperk mij tot wat aan de orde is. Op dit moment moet geoordeeld worden over niet meer maar ook niet minder dan wat de Regering al of niet bereid is te doen ten aanzien van de minima. Ik stel dan vast, dat in het licht van de prijsontwikkeling die in de Kamer door de Minister van Financiën is gereleveerd (daar kan niemand omheen, ook niet de Minister van Sociale Zaken) zonder nadere maatregelen de koopkracht van de minima ook zal worden aangetast. Ik kan wel rekenen. Ik weet ook wel wat er op 1 juli in combinatie van toepassing van de indexering en de belastingmaatregel met de inkomens van de minimumloners gebeurt. Ik zeg alleen dat het niet voldoende is.

Wij hebben nooit om die combinatie van loonmaatregel en belastingverlichting gevraagd. Gegeven die feiten blijkt het op jaarbasis niet voldoende te zijn en gaan de minimuminkomens erop achteruit. Het is verbazingwekkend dat de Minister van Sociale Zaken zo voor het feit wegkruipt dat de hogere prijsstijging dan is geraamd tot de realiteit behoort en dat de mensen die prijsstijging straks zullen moeten gaan betalen, terwijl zij niet zeker weten – ook aan het einde van dit debat niet – of hun koopkracht daarbij zal aansluiten. Het doet er dan niet meer toe op welke wijze men dat berekent. Ik zal mij in ieder geval niet meer aan nieuwe berekeningen wagen. Hét gaat nu om de geloofwaardigheid in politieke zin. Die is hier aan de orde.

Ik kom tot de mededeling van de Minister dat hij de ontwikkelingen op het punt van de prijzen nog een tijdje zal bezien, omdat er anders een – wat geleerde heren noemen – self-fulfilling prophecy ontstaat. Hoe lang stelt de Minister van Sociale Zaken zich voor die zaken te bezien? Sinds wanneer zijn keiharde feiten op het gebied van de prijzen zo vervelend dat wij die maar moeten vergeten, verhullen of bagatelliseren? Is dat omdat zij anders een soort opwaartse werking krijgen? Ik begrijp dat in het geheel niet. Ik heb de kritiek op de Minister van Financiën wel begrepen, maar die behoef ik mij niet aan te trekken! Ik neem het een minister echt niet kwalijk wanneer die hier in de Kamer rond voor de feiten uit komt.

Vervolgens kom ik tot de uitspraken van de Minister-President. Ik kan het altijd waarderen wanneer collega's in een kabinet – wat hun onderlinge verschillen ook zijn – elkaar enigermate collegiaal behandelen en zeker niet publiekelijk al te grof te werk gaan tegenover elkaar. De opstelling van de Minister van Sociale Zaken is op dit punt echter niet verstandig. Ik vraag hem niet om in harde bewoordingen afstand te nemen van de uitspraken van de Minister-President. Dat kan hij rustig aan de Kamer overlaten! De Minister van Sociale Zaken heeft zich ten aanzien van de moties echter wel inhoudelijk uit te spreken.

Bij voorbeeld ten aanzien van motie nr. 7 zei de Minister dat hij daaraan geen behoefte had. Wij hadden aan de uitspraken van de Minister-President geen behoefte, maar die zijn wél gedaan! Het kan best zijn dat er in de ministerraad nog geen concrete voorstellen aanwezig zijn die kunnen duiden op de politiek uitgesproken intentie om een aantal grondslagen van de sociale zekerheid onderuit te halen, maar die overwegingen bestaan op zijn minst, want zij zijn publiekelijk uitgesproken. De Minister van Sociale Zaken kan er dan niet mee volstaan, te zeggen dat hij aan een dergelijke kameruitspraak 'geen behoefte' heeft. Hij moet dan zeggen dat hij uitdrukkelijk behoefte heeft aan die uitspraak, omdat die zijn intenties dekt.Als dat zo is, moet hij dat durven uitspreken. Wanneer de Minister dat niet uitspreekt, moet de Kamer de moed hebben, dat uit te spreken op basis van de eigen verantwoordelijkheid.

Ik volg de Minister van Sociale Zaken dus niet in zijn waardering van de uitspraken van de Minister-President, overigens met begrip voor het aspect van de collegialiteit. Ik krijg associaties met hetgeen ik via de krant optekende uit de mond van de partijgenoot van de Minister, de heer Goudzwaard. Die wees erop dat er in zijn kring iets te gemakkelijk eerst wordt gekeken naar het praktische beleid om daar vervolgens de uitgangspunten onder te schuiven.

De motie van het CDA is door de Minister 'prematuur' geacht. Ik weet niet wat wij hier nog mogen doen, wat het oordeel van de Minister betreft. Er staat immers helemaal niets in de motie van de heren De Korte en B. de Vries. Het is gewoon een flutmotie! Zij is echter wel prematuur .....

De heer **Van Houwelingen** (CDA): Waarom is het een flutmotie?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Omdat de heer Van Houwelingen mij nog maar eens moet uitleggen wat er precies in staat. Wanneer het CDA meent dat de Kamer of de mensen met uitkeringen of die het minimumloon krijgen, behoefte hebben aan de uitspraak dat het het CDA ernst is op het punt van de koopkracht van de mensen, dan moet ik zeggen dat dit in dit jaar al een keer of vijf door iemand namens het CDA is uitgesproken.

Of dit hier in de Kamer nog een keer gebeurt, zegt – gegeven de feitelijke situatie – heel weinig, want er is nu juist fundamentele onzekerheid over de vraag, of dergelijke uitspraken nog iets betekenen. Het gaat om daden. Men kan dit niet in een motie uitdrukken en het wetsontwerp aanvaarden, zonder een datum aan te geven waarop er iets moet gebeuren. De vorm wordt niet aangegeven en er wordt weer enig vertrouwen uitgesproken, waarna wij wel weer zien wanneer – komend najaar – hierover kan worden gedebatteerd.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De heer Van der Doef spreekt over onzekerheid, maar als iemand onzekerheid aan het veroorzaken is, is dat uitgerekend de heer Van der Doef, namelijk door dit soort uitspraken te doen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Als ik de heer De Korte niet langer kende, zou ik denken dat hij het meende!

De heer **De Korte** (VVD): Ik meen het echt. Ik meen ook – ik kom hierop terug – dat uw aantijgingen tegenover de Minister beneden uw waardigheid zijn.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Nogmaals, het zal wel zo zijn, dat ook u wat blind bent voor andere feiten dan die, welke u in uw bijdrage hebt beklemtoond, maar hierdoor zijn feiten niet minder feiten. Tot de feiten behoort, dat op dit moment de minima, gerelateerd aan de in alle veronderstellingen mogelijk geachte en waarschijnlijke

prijsontwikkeling in de tweede helft van 1980, in koopkracht erop achteruit gaan. Dit wordt extra beklemtoond door de uitschuifoperatie, waarvan ik best al het voor en tegen op een rij wil hebben. Ik meen óók, dit te kunnen overzien, maar ik zeg hiervan, dat onder de gegeven omstandigheden de uitschuifoperatie in ieder geval een signaal is, namelijk dat de zekerheid min of meer structureel is.

De heer **De Korte** (VVD): Wat is dat nou voor onzin? Eenzelfde uitschuifoperatie heeft ook onder het kabinet-Den Uyl plaatsgevonden. Wat is het nu voor onzin om te zeggen dat, wanneer men bezig is met uitschuiven, men bezig is met onzekerheid te scheppen. Dat is absolute onzin. Als op dit moment één ding feitelijk gebeurt, dan is het een parallelle ontwikkeling, die ook u na staat.

De heer **Van der Doef** (PvdA): In het kader van parallelliteit is het niet mogelijk gebleken, hiervoor ook gelijke tijdstippen te vinden. Wij hebben hiervoor in de aanpassingsmechanismen geen andere techniek kunnen vinden dan die, waarbij de uitkeringen de loonontwikkeling op afstand volgen. Of men nu de index van de verdiende lonen volgt of de index van de regelingslonen: het is altijd een naijlen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Vandaar ook de mogelijkheid van voor-indexering. Het complement hiervan is eventueel een uitschuifoperatie. Deze beide behoren volstrekt bij elkaar. Dit laat u buiten beschouwing.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Goed, ik sta open voor deze aanvulling, maar het blijft een feit, dat in de maatschappelijke realiteit een wet – hier in december aangenomen – welke aan alle onzekerheid een eind moest maken (er was grote behoefte aan, in één wet het aanpassingsmechanisme, zowel netto als bruto, vast te leggen), op het moment waarop mede op basis hiervan een aanpassing van uitkeringen en van het minimumloon plaatsvindt, er ineens (voorspelbare) overwegingen aan de orde zijn die ertoe leiden, dat wordt gezegd: nu kan deze wet helaas niet onverkort worden toegepast. Dit is het introduceren van onzekerheid! Deze onzekerheid roep ik niet op, maar dit gebeurt door degene die dit wetsontwerp indient c.q. verdedigt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat de heer Van der Doef, consequent doorredenerend, ook bij algemene maatregel van bestuur een uitschuifoperatie had willen regelen. Het kabinet heeft dit bewust niet willen doen en voor de zwaardere procedure gekozen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik weet dat de Staatssecretaris zich nog wel eens wil verplaatsen in de situatie waarin hij staatssecretaris was in een kabinet met de PvdA, maar hij kan zich slecht verplaatsen in het soort beleid dat dan zou zijn gevoerd. In elk geval is dit niet het beleid waarvan wij de laatste jaren getuige zijn.

Minister **Albeda**: Dat hebben wij dan gezien in 1976!

De heer **Van der Doef** (PvdA): In 1976. Hieraan doe ik niets af. Ik heb het voldoende toegelicht onder welke omstandigheden het kabinet-Den Uyl toen – met de heer Boersma als Minister van Sociale Zaken – het voorstel heeft ingediend en hoe wij hier tegenover stonden, alsmede tot welk stemgedrag dit ten slotte heeft geleid. Nogmaals: ik heb dit precedent niet nodig, maar omdat het van alle kanten interessant werd gevonden, heb ik het, aan de hand van de feiten, in mijn beschouwingen betrokken.

De motie van de heren De Vries en De Korte creëert geen nieuwe feiten en voegt niets toe; duidelijkheid ontbreekt over het moment waarop iets moet gebeuren en over de maatregelen die zouden moeten worden genomen. In het licht van dit wetsontwerp en de uitspraken van de Minister van Sociale Zaken is dit volstrekt onvoldoende.

Ik ben buitengewoon verheugd, mijnheer de Voorzitter, ook in het licht van de gebeurtenissen van 1976, met de opstelling van de fractie van D'66. Ik heb er behoefte aan van mijn kant het aspect van het dubbelmatige te onderstrepen. Alle verhalen poetsen hier niet uit de minima, de mensen met de sociale uitkeringen, krachtens dit wetsontwerp gedurende zes maanden meer bijdragen dan wie dan ook. Die centen – al gaat het maar om f 25 – krijgen zij niet meer bijbetaald. En ik heb voldoende aangetoond dat het hierbij inderdaad voor die mensen ook nog om relevante bedragen gaat, maar dat dit er zeker voor het principe weinig toe doet.

Ik rond deze tweede termijn af en concludeer het volgende. Tenzij uit het stemgedrag het tegendeel blijkt, kan ik zeggen dat de fractie van het CDA, ondanks alle suggesties, uitspraken op partijraden en toezeggingen, publiekelijk door het behang gaat. De eigen motie zegt echt niets tegen de achtergronden van eerdere uitspraken en van interpretaties daarvan. Er staat niet in wanneer er iets moet gebeuren en waaraan moet worden getoetst. De naam van de heer De Korte onder de motie doet al vermoeden, dat het een heel eerlijke maar wat de inhoud betreft weinig belovende motie is.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb enkele keren overwogen om te reageren op wat de heer Van der Doef zegt, maar ik vrees dat het hem niets zegt en daarom doe ik het maar niet.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dan moet u het laten. Zo simpel is dat in dit huis.

Ik heb in eerste termijn verondersteld dat de mensen deze hele wijze van behandeling van dit wetsontwerp, de inzet en de waarschijnlijke uitkomst, namelijk dat het toch zal worden aangenomen en dat de uitschuifoperatie plaatsvindt, niet kunnen begrijpen. Nogmaals, het is hen waarschijnlijk technisch moeilijk uit te leggen, maar daar gaat het hier al niet meer om. Wij praten vandaag enkele uren over de sociale minima, waarvan werd verondersteld dat de positie voldoende was verankerd in de wet. Vaststaat dat er uiteindelijk niet uitkomt wat mocht worden verondersteld, namelijk dat dit debat de zekerheid zou opleveren dat de koopkracht van de mensen om wie het hier gaat zal worden gehandhaafd. Ik vind dat buitengewoon jammer.

Nogmaals, wij zullen ons bij iedere volgende gelegenheid even hartelijk in het debat storten, maar ik betreur het dat zoveel mensen die vertrouwen mogen stellen in de politiek en in politici: en hun uitspraken, weer teleurgesteld zijn. Ik hoop dat de motie die ik mede namens de fracties van D'66 en de PPR heb ingediend met betrekking tot de grondslagen van de sociale zekerheid voor de komende jaren wordt aangenomen, ofschoon de Minister heeft gezegd aan die uitspraak niet zoveel behoefte te hebben. Ik denk dat, ook als wij geen kans zouden zien in dit debat de koopkrachtzekerheid voldoende overeind te krijgen, ten minste iedere onzekerheid moet worden weggenomen als zou het denkbaar zijn dat in de komende maanden in het beraad binnen het kabinet die fundamentele grondslagen van de sociale zekerheid zouden worden weggenomen. Van harte hoop ik dat de reactie van de Minister op deze motie geen fractie ervan kan weerhouden haar stem aan de motie te geven.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindslieden voor hun beantwoording. Uitgangspunt van het beleid is – dat is al een aantal keren gezegd – de solidariteit tussen actieven en niet-actieven. Die solidariteit dient wel naar twee kanten te werken, anders is het geen solidariteit. Als de niet-actieven per 1 juli 55 gulden zouden krijgen – wat de heer Van der Doef wil – en de actieven net boven het minimum 26 gulden, wordt die solidariteit zwaar, wellicht te zwaar op de proef gesteld. Ontduiking van de loonmaatregel zou dan een sterke impuls krijgen, dan wel zou het Ministerie van Sociale Zaken vele dispensatie-aanvragen langs legale weg krijgen. Beide zouden het matigingsbeleid en met name de loonmaatregel uithollen. Ik wil nog eens dik onderstrepen dat deze overweging eigenlijk ten grondslag ligt aan deze uitschuiving.

De volumegroei van 2,5% van het aantal uitkeringsgerechtigden bij een lagere economische groei verhoogt automatisch het beslag op de collectieve sector. Daarom hameren wij op het volumebeleid. Ik ben er verheugd over dat de Staatssecretaris heeft geantwoord dat het kabinet daarvan ten volle overtuigd is, aan de uitwerking zeer hard werkt en de opgelopen vertraging betreurt.

De herziening van de Wet plaatsing minder-validen zal hoeksteen zijn. Wanneer mogen wij die hoeksteen, de herziening, tegemoet zien? Wordt daarin ook het ongedaan maken van de zgn. verdiscontering van de werkloosheid in de mate van arbeidsongeschiktheid meegenomen? Dat lijkt ons ook van belang.

Op de problemen rond de na-ijling, die hier alsmaar rondspoken en die sommigen voortdurend de uitspraak doen maken dat alles steeds onzekerder wordt, is nog geen passend antwoord te geven. Het is misschien wel heel moeilijk daarop ooit een passend antwoord te geven. De Staatssecretaris heeft in ieder geval zeer duidelijk op op- en neerwaartse richting van de bijstelling geduid. Het 'kijk naar de praktijk' vond ik een zeer goed argument: slechts twee keer 'uitschuiven' terwijl voorindexering al veel vaker heeft plaatsgevonden.

Ik wil nog een opmerking tegen de heer Van der Doef maken. De minima worden dit jaar relatief meer ontzien dan bij de uitschuif die hij alsmaar wil wegschuiven, een uitschuif die ook in 1976 heeft plaatsgevonden. Ik wijs hem nog maar eens op het feit dat er tussen 1973 en 1976 100.000 werklozen bij kwamen, d.w.z. een verdubbeling in drie jaar tijd! Hij moet toch echt zorgvuldiger zijn met aantijgingen, zoals hij zojuist tegen de Minister heeft gedaan, nl. over met rekenmachines en niet met het hart regeren. Dat is buitengewoon onterecht.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Over feiten moet men het altijd eens kunnen worden. Over de werkloosheidscijfers tussen 1973 en 1976 zijn de heer De Korte en ik het altijd eens. Wat hij dan toch in gedachten zou mogen houden en misschien zelfs wel eens zou mogen uitspreken, is dat in die jaren Nederland er kans toe heeft gezien, ondanks die absolute cijfers, de laagste stijging van de werkloosheid te bereiken van alle Westeuropese landen.

De heer **De Korte** (VVD): Als u op dit moment naar de werkloosheidscijfers van Nederland kijkt, mijnheer Van der Doef, ziet u dat wij heel laag zitten. Wij kijken dan, evenals u, naar de officieel geregistreerde werklozen. Ik geef u uw eigen recept maar even terug!

Het meest gevoelige punt in dit debat is de koopkrachtontwikkeling in 1980 voor de minima. Wij moeten niet in de fout van het vorige jaar geraken, toen een onnodige voorindexering is weggegeven. Er zijn door de politiek echter verwachtingen gewekt en dat maakt schuld. In de nazomer krijgen wij nieuwe prijsramingen. Ik hecht eraan om – evenals in de eerste termijn – te stellen dat mijn fractie van mening is dat het kabinet iets ter compensatie zal moeten doen, mocht het met de koopkracht voor de minima in de nazomer met meer dan 0,1 of daaromtrent mis gaan. In het licht van de door het CDA en ons ingediende motie houden wij daaraan vast.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik heb de heer De Korte vandaag nu weer twee keer horen veronderstellen dat het mogelijk 0,1 of daaromtrent zou betekenen. Ook als die stijging een heel procent is of daaromtrent is hij dan nog van mening dat er over het hele jaar handhaving van koopkracht moet worden gegeven door maatregelen op een later moment van dit jaar?

De heer **De Korte** (VVD): Ik praat niet over een vol procent, omdat dat volstrekt irrealistisch is. Dat weet de heer Van der Doef. Dan moet er wel heel iets geks gebeuren of dan moet men de redenering van de heer Koekoek, die nu niet aanwezig is, volgen. Die kwam op 13% inflatie door eenvoudig te vermenigvuldigen. Wij zouden nu overigens moeten zeggen dat de inflatie 2,5% wordt vanwege de 0,2% in mei. Als men dat soort redenering volgt, dan komt men tot dat soort uitspraken. Nu, daar doe ik niet aan mee. Ik ga ervan uit dat als er iets verandert het om kleine marges gaat. Als die marges te klein zijn moet men geen maatregelen nemen om niet over het doel heen te schieten; zijn ze wat groter, dan heb ik gezegd wat ik gezegd heb.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik had het niet over belachelijke veronderstelling. Ik heb het over een veronderstelling die maar een fractie ligt boven het cijfer dat de Minister van Financiën de vorige week in de Kamer zelf heeft geopperd. De heer De Korte moet zich in dat soort mogelijkheden toch kunnen en willen verplaatsen? Ik zou erg graag een antwoord hebben op de vraag wat zijn fractie doet als die veronderstelling, die niet zo onwaarschijnlijk is, werkelijkheid wordt.

De heer **De Korte** (VVD): Dan willen wij er met het kabinet over praten. De Minister nam mijn woorden in eerste termijn over: niemand is gehouden het onmogelijke te doen, en zo is het.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Is dat een onmogelijkheid?

De heer **de Korte** (VVD): 'Het onmogelijke' betekent dat er onoverkomelijke hindernissen met betrekking tot de begroting of de werkgelegenheid te nemen zouden zijn.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dat is de afweging die ook de Minister maakt.

De heer **De Korte** (VVD): Daar zouden onoverkomelijke problemen kunnen liggen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): De Minister van Sociale Zaken heeft inderdaad die twee aspecten genoemd: de werkgelegenheid en de begroting. De rijksbegroting zal wel hèt grote probleem gaan vormen. Mag ik concluderen dat als het cijfer in de buurt van de 1% gaat komen de heer De Korte, wat die koopkrachtgarantie betreft, niet thuis is?

De heer **De Korte** (VVD): Ik ga gewoon niet in op irreële vragen en veronderstellingen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Die veronderstelling is niet zo irreëel. Ook de 3/4%, een veronderstelling die de Minister van Financiën hardop heeft geopperd, als een feit heeft gereleveerd, is een veelvoud van wat de heer De Korte veronderstelde, want hij had het over 0,1%. Mag ik hem dan vragen of hij zich bij een prijsstijging van 3/4%

hard maakt, of zegt hij dan alleen maar: we gaan het nog eens opnieuw afwegen?

De heer **De Korte** (VVD): Ik blijf bij wat ik heb gezegd. Ik heb geen reden om aan te nemen dat ik wat ik gezegd heb niet op overtuigende wijze ten overstaan van de heer Van der Doef heb gezegd.

Minister **Albeda**: En de heer Van der Doef hoeft niet meer af te wegen, die weet het al.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik weet in elk geval wat de motie van de heer De Vries, althans wat betreft de handtekening van de heer De Korte, waard is.

De heer **De Korte** (VVD): Dat zult U dan zien.

De Minister is kort ingegaan op de c.a.o.-onderhandelingen. Ik heb bij interruptie al gezegd dat het er ons niet om ging nu reeds een centraal arbeidsvoorwaardenoverleg voor 1981 te gaan voeren. Het ging en gaat ons erom een overlegsituatie te scheppen over een ontwikkeling die het kabinet, zonder actie, geheel voor het blok dreigt te zetten. Wat is er namelijk aan de orde? De particuliere sector heeft het voortouw genomen bij het invullen van de krappe, nog onbekende ruimte voor 1981. Misschien is er wel helemaal geen ruimte.

Er zijn drie akkoorden gesloten en een hele reeks volgt op zeer korte termijn. Allemaal hebben ze volledige prijscompensatie. Als dat zo doorgaat kun je alleen maar zeggen: kabinet, tel uit je verlies. Als er geen overlegsituatie komt, loopt het kabinet met open ogen in een nieuwe looningreep, die noch de Minister – dat weet ik – noch wij, noch de vakbeweging wenst. Verder zeg ik niets meer, maar wij verwachten echt wel actie.

De Minister heeft, wellicht omdat hij aangespoord werd summier te zijn, niets meer gezegd over de mogelijkheden, respectievelijk de noodzaak van schoning van de prijscompensatie voor ruilvoetverlies. Dat is de ons van buiten opgedrongen verarming. Ik zou het bespreekbaar maken ervan, hoe moeilijk dat ook ligt, nog eens warm willen aanbevelen. Ook moeilijke zaken moeten wij proberen na te streven. Dit past in het kader van de uitgangspunten die samenhangen met solidariteit van actieven en niet-actieven.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindslieden voor hun antwoord. Ik zal mijn tweede termijn erg sober houden.

Wat betreft mijn vragen over de koppelingsmechanismen in 1981, heeft de Minister gezegd, dat er geen voorstellen en geen voornemens bestaan om daaraan in 1981 te tornen. In tegenstelling tot de heer Van der Doef geloof ik de Minister op zijn woord. Ik heb derhalve geen behoefte aan zijn motie.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Wat bedoelt de heer De Vries? Dat de heer De Vries een eigen oordeel heeft over de motie, komt voor zijn eigen verantwoordelijkheid.

De Minister-President heeft bepaalde dingen gezegd, waarop de Minister van Sociale Zaken heeft gereageerd. Ik heb in zovele kranten dezelfde citaten gevonden, dat ik heb aangenomen , dat de Minister-President iets heeft gezegd over de aanpassingsmechanismen, de koppeling en de nadelen ervan. Ik heb daarin op zijn minst de veronderstelling gelezen, dat die zaken in de komende jaren ter discussie zouden moeten komen. Wat is er dan op tegen, om hier – als dat tenminste de intentie van politieke groeperingen is – uit te spreken, dat wij dat niet willen? Het is toch niet nodig, dat er nadere uitspraken liggen?

De heer **De Vries** (CDA): In eerste termijn heb ik gezegd, dat wij kennis hebben genomen van die uitspraak. Wij verwachten hier op dit punt een duidelijke uitspraak van het kabinet. Welnu, de Minister van Sociale Zaken heeft die uitspraak gedaan. Hij heeft niet alleen gezegd dat er geen voorstellen zijn, maar ook, dat geen voornemens bestaan. Dat geloof ik. Ik heb dan geen behoefte aan een motie.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dat had de Minister ook niet. De heer De Vries heeft een eigen verantwoordelijkheid in een situatie, waarin gerede twijfel is gerezen – in zijn kring moeten die woorden toch wel iets zeggen – aan het handhaven van beide grondslagen.

De heer **De Vries** (CDA): Voor zover de twijfel er was, is die weggenomen door de uitspraak van de Minister van Sociale Zaken.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dat daarmee voldoende afstand is genomen van de opmerkingen van de Minister-President?

De heer **de Vries** (CDA): Inderdaad

De heer **Gerritse** (CDA): De heer Van der Doef wijst ons op onze eigen verantwoordelijkheid. Vervolgens gaat hij ons uitleggen, wat onze eigen verantwoordelijkheid is. Wij menen dat onze eigen verantwoordelijkheid onze eigen verantwoordelijkheid is.

De heer **Van der Doef** (PvdA): U bepaalt inderdaad uw eigen stem. Ik mag u best uitnodigen het iets duidelijker te doen dan tot nu toe het geval is geweest.

De heer **Gerritse** (CDA): Dat lijkt mij niet nodig.

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De antwoorden van de Regering *ter zake van het volumebeleid* en het knelpuntenbeleid op de arbeidsmarkt waren bevredigend.

Wat de na-ijlingsproblematiek betreft, merk ik op dat ik geen aanleiding heb daarop thans verder in te gaan.

Ik wil nog enkele opmerkingen maken over het oordeel van de Regering over onze motie. De Minister heeft gezegd, dat de doelstelling van koopkrachthandhaving gebaseerd was op een zorgvuldige afweging van prioriteiten en een prijsraming van 5,7% voor 1980. Daaraan heeft hij toegevoegd, dat indien de prijsraming tegenvalt, opnieuw een afweging nodig is, ook in het licht van de begroting 1981.

Indien dat onverhoopt gebeurt, vraagt de Regering aan de Kamer ruimte voor die afweging. Onze motie wilde de Regering bij dat afwegingsproces helpen. Wij wilden de Regering duidelijk maken, dat ook bij zo'n hernieuwde afweging het maximale moet worden gedaan om ook dan de koopkracht van de minimumgezinsinkomens veilig te stellen. Om dat nog eens te onderstrepen, hebben wij nu al gesproken over het voorbereiden van beleidsmaatregelen. Ik meen, dat dit duidelijk genoeg is.

□

De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou ook willen beginnen met beide bewindslieden dank te zeggen voor hun beantwoording. Ik heb nog wel een vraag aan de Minister. Is het wel juist en verantwoord, dat de Minister niet is ingegaan op de vragen, die rondom het wetsontwerp zijn gesteld, welke vragen juist de bedoeling hadden, althans wat mij betreft, om het kader waarin het wetsontwerp moet worden geplaatst in wat fellere kleuren te schetsen? Onze fractie betreurt dan ook de weigering van de Minister. Ik heb echter begrepen dat zijn weigering voortkomt uit een influistering van de Voorzitter.

De punten zijn wel aan de orde gesteld. Ik meen dat het minste, dat gevraagd mag worden is dat hetgeen in constructieve zin – ik onderstreep dit – van de zijde van de Kamer te berde is gebracht, met zijn volle gewicht wordt meegenomen in het geheel van

de besprekingen in het kabinet en met de sociale partners. Ik zou in dat kader de aandacht van de Regering willen vragen voor de mogelijkheid om hard te maken, als het nodig mocht zijn, dat de noodzakelijke kosten van levensonderhoud in ieder geval als uiterste minimum worden genomen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben de discussie, die in mijn ogen soms wat te grof was ten opzichte van de bewindsman, maar dat schijnt tegenwoordig in de mode te zijn, gehoord over de handhaving van de koopkracht voor de minima. Soms kreeg ik de indruk dat men met oogkleppen rondliep en daardoor te eenzijdig een oordeel gaf. Is dat uiteindelijk geen kortzicht politiek? Heeft de Regering dan niet de dure plicht om juist ook alle aspecten voor de hele samenleving in hun onderlinge samenhang, èn de werkgelegenheid èn de draagkracht èn daarmee uiteindelijk ook het wezenlijke belang van de betrokkenen, die thans in het zoeklicht staan, te behartigen? Onze fractie vindt in dat kader een spijkerharde garantie om onder alle omstandigheden voor 1980 de koopkracht te handhaven een onmogelijke eis. Het gevaar is dan aanwezig, dat metterdaad het einde de last zal dragen. En dan is Leiden in last. Het zal ook met het oprechte streven om de koopkracht te handhaven voor de minima, uiteraard binnen het afwegingsproces, waarover de Minister sprak, toch al een hele toer zijn om de financiële eindjes aan elkaar te knopen.

Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie heeft begrip voor de voorzichtige benadering ten aanzien van de prijsontwikkeling. Wel vinden wij dat de vinger aan de pols moet worden gehouden. Bovendien moet worden voorkomen dat voor 1980 opnieuw een te groot voorschot wordt gegeven, als gebruik wordt gemaakt van het instituut van de voorindexering. Wij hebben ook begrip voor de nauwe band, die de bewindslieden leggen tussen voorindexering – meermalen gebeurd – en de uitschuifoperatie, die nu voor de tweede keer aan de orde is.

Wij onderschrijven de intentie van de motie van de heren De Vries en De Korte en zullen haar graag steunen, gezien de uitleg die de Minister eraan heeft gegeven.

□

De heer **Nypels** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris is uitvoerig ingegaan op het probleem dat mede van onze kant aan de orde is gesteld met betrekking tot de nadelen van de naijling van het aanpassingsmechanisme, de nadelen die kunnen ontstaan door een verstoring van de onderlinge verhoudingen in de contractlonen. Wij hebben de opmerkingen van de Staatssecretaris zeer nadrukkelijk op ons laten inwerken. Hij heeft betoogd dat het op zich zelf logisch zou zijn, als er een nauwe samenhang zou gaan ontstaan tussen de voor- en na-indexering in de gevallen dat men afwijkt van het normale aanpassingsmechanisme. Als men daarvan afwijkt, dan zou de voor- en na-indexering als saldo nul moeten opleveren, zodat het een het ander compenseert. In dat geval is dan sprake van een billijke toepassing.

De Staatssecretaris heeft gewezen op de asymmetrie in de toepassingsmogelijkheden. Het ene geval wordt toegepast door middel van wetgeving en het andere geval, als het voordelig is voor de betrokkene, door middel van een algemene maatregel van bestuur in het kader van de bestaande wetgeving. Deze asymmetrie die een zekere mate van bescherming oplevert voor de betrokkene is mij niet ontgaan, maar daarmee is het probleem op zich zelf nog niet uit de wereld.

De Staatssecretaris heeft erop gewezen dat voorindexering als instrument meer is toegepast tot nu toe dan, wat ik zou willen noemen, zoals nu bij deze uitschuifoperatie, een vorm van na-indexering. Dat is op zich zelf juist, maar ik moet er wel op wijzen dat dit een gevolg is van het gevoerde beleid van verschillende kabinetten, een gevoerd beleid dat ik op zich zelf toejuich. Het is niet iets, wat is gegarandeerd. Er is wat dat betreft dan ook geen waarborg in dit systeem opgenomen om te voorkomen, dat bij een slecht beleid van welk kabinet dan ook uiteindelijk per saldo meer sprake is van inleveren van de betrokken groepen, in het bijzonder de sociale minima.

Een regeling zou wat dat betreft noodzakelijk zijn om vast te leggen, dat er in principe op enigerlei wijze sprake is van een inhaal later, als erop een ogenblik zou worden besloten, zoals nu door de Regering wordt voorgesteld, om tot een na-indexering over te gaan. Dat is nodig om een systeem in het leven te roepen dat de Regering zelf zegt in de nota naar aanleiding van het verslag als wenselijk te beschouwen, want zo staat er: Voorkomen moet worden – ik neem aan dat de Regering dat als eist stelt – dat subjectieve elementen in het systeem intrede doen.

Dat is het punt dat ik voorstel en waarvoor ik heb gepleit dat als zodanig vast te leggen. Dat neemt niet weg dat ik de argumenten van de Staatssecretaris op mij heb laten inwerken. Ik zal ze zeker ook nader overwegen. De conclusie voor ons op dit ogenblik is, dat wij dit bezwaar dat wij in eerste instantie hebben ingebracht zullen laten vallen. Dat wil zeggen, dat wij het niet zullen laten meewegen bij het eindoordeel over dit wetsontwerp. Wat dit betreft kan de Staatssecretaris zeer tevreden naar huis gaan.

Helaas blijft er een andere voorwaarde over en die betreft de handhaving van de koopkracht. Hierbij liggen de zaken niet zwart-wit. Het dilemma dat de Minister heeft geschetst, is ook voor ons levensgroot aanwezig. Moeten wij het risico lopen door een bepaalde vorm van vaststelling van de hoogte van de minima, dat wij bijdragen aan de vergroting van de werkloosheid? Dat is een ernstig dilemma waar wij niet zo maar overheen wandelen. Wij vragen ons af, of het aanvaardbaar is om de werkloosheidsbestrijding te laten plaatsvinden door in zekere zin bepaalde groepen in de samenleving onder te betalen, door bepaalde groepen in zekere zin een bepaald recht af te nemen, zij het tijdelijk, want ik weet dat het hun structureel ook bij de regeringsvoorstellen per 1 januari wordt teruggegeven.

De heer **De Korte** (VVD): Het omgekeerde vond plaats bij de vorige indexering.

De heer **Nypels** (D'66): U fietst nu dwars door mijn betoog heen. Dat onderwerp heb ik zojuist behandeld en afgesloten.

De heer **De Korte** (VVD): U komt er op deze manier op terug.

De heer **Nypels** (D'66): Ik heb gezegd dat er geen sluitende regeling is, die op wat langere termijn de voor- en na-indexering met elkaar in evenwicht brengt. Ik heb echter de argumenten van de Staatssecretaris gehoord en op grond daarvan zal ik het feit, dat er niet zo'n regeling is, niet als argument gebruiken tegen dit wetsontwerp.

Mijnheer de Voorzitter! Een doelstelling van het kabinet en van alle fracties in deze Kamer is geweest de koopkrachthandhaving voor de Minister. Ik heb zeer goede nota genomen van de opmerking van de Minister van Sociale Zaken dat de regeringsvoornemens de laatste tijd niet in een juist daglicht zijn gesteld. Ik heb heel goed begrepen wat hij daarmee politiek gezien bedoelt. Er is op dit moment dus bij de Regering geen voornemen – het is letterlijk zo gezegd – om tot een aantasting van de koopkracht te komen.

Nypels

Toch ligt hier een verschil in beoordeling tussen de fractie van D'66 en de Regering. Het gaat hierbij om de vraag wat wij kunnen verwachten in de komende periode.

De Regering gaat ervan uit dat de prijsontwikkeling weliswaar somberder zal zijn dan de raming van het centraal economisch plan, maar dat er nog geen reden is om op dit moment al maatregelen te nemen om de koopkracht veilig te stellen. Mijn fractie vindt dat de Regering de te verwachten ontwikkelingen te optimistisch beoordeelt. In onze ogen zal het nodig zijn om op zeer korte termijn corrigerende maatregelen te nemen. Vandaar ook dat wij het risico niet willen lopen dat de koopkracht van deze kwetsbare groep wordt aangetast. Op die grond geven wij er de voorkeur aan dat meteen wordt besloten de reservering, die de Regering in feite aanbrengt de komende zes maanden, op dit moment aan te wenden om die koopkracht veilig te stellen.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb gevraagd of de bewindslieden niet menen dat naast de meer platonische en algemene wenselijkheid van koopkrachthandhaving voor de minima sprake is van een extra wenselijkheid daartoe vanwege de onder andere in regeerakkoord en Bestek uitdrukkelijk gewekte verwachtingen. Verder heb ik gevraagd of dezelfde 'dubbele' wenselijkheid ook niet geldt voor 1981, maar dan meer voor het eerste halfjaar dan voor het tweede omdat in dat jaar deze kabinetsperiode afloopt. Hierover hebben de bewindslieden met geen woord gerept. Willen zij dat in tweede termijn doen?

Het viel mij op dat de Minister uitsluitend heeft gesproken over 1980. Hij kan toch zijn wijze van benadering en beoordeling van verplichtingen ten opzichte van de minima over 1981 wel laten blijken?

□

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Der Doef is begonnen met verdrietig vast te stellen, dat wij langs elkaar heenspreken. Dat was mij ook al opgevallen. Dat lijkt mij in het algemeen niet wenselijk in deze Kamer. Ik wil daarom proberen zeer duidelijk tegen de heer Van der Doef te spreken. Hij heeft mijns inziens niets begrepen van de samenhangen, zoals deze naar mijn gevoel van grote betekenis zijn. In de eerste plaats denk ik aan de samenhang tussen lonen en werkgelegenheid. Ik kan mij bijna niet voorstellen, dat hij zo gemakkelijk praat over maatregelen, bij welke prijsstijging dan ook, zonder onmiddellijk te denken aan de werkgelegenheid. Ik wil die samenhang in ieder geval nooit loslaten, want ik ben monomaan bezeten van de werkgelegenheidsproblematiek.

Voorts denk ik aan de samenhang tussen de loonmaatregel en de minimumlonen.

De heer **Verbrugh** (GPV): De Minister zegt dat hij monomaan bezeten is van de werkgelegenheidsproblematiek. Dan is het nu wel het moment om te zeggen, dat ik teleurgesteld ben over zijn beantwoording van de schriftelijke vraag of hij geen onderscheid wil maken tussen de huishoudenswerkloosheid en de individuele werkloosheid. Ik ben ook monomaan bezeten, als ik denk aan de ellende van een huishouden, waarin helemaal geen inkomens opleverend werk is en waarin de mensen bij wijze van spreken tegen het plafond lopen. Als het echter gaat om een huishouden, waarin een van de leden van het gezin geen betaald werk heeft en het andere lid een gewone volle baan heeft, vind ik dat lang zo tragisch niet. Ik vind dat u wel een verschil in de problematiek moet onderscheiden.

Minister **Albeda**: Dat is een wat ander onderwerp. Daartussen ligt ook nog de problematiek van de emancipatie. Ik vrees dat als het erop aankomt uw conclusie zou zijn, dat de werkloosheid van mannen erger is dan die van vrouwen.

De heer **Verbrugh** (GPV): Neen. Een halve baan voor een man en een halve baan voor een vrouw is samen voor een huishouden ook één baan. Het gaat mij erom, dat er huishoudens zijn, waarin niemand werk heeft. Dat vind ik een zeer tragische zaak. Als de man het schortje voor heeft en de vrouw gaat werken, is dat lang zo tragisch niet alshet geval,waarin niemand werk heeft.

De heer **Van Rooijen** (CDA): De Minister weet toch ook dat, als er in een gezin twee personen werken, dit gezin sterkere schouders heeft dan wanneer er niemand werkt?

Minister **Albeda**: Ik ben een beetje verbaasd over deze opmerkingen over een geheel ander onderwerp. Ik denk evenwel, dat mijn pleidooi voor anderhalf miljoen deeltijdbanen een eind in de richting gaat van wat de heer Verbrugh wenst. Hij brengt mij echter wel een tikkeltje van mijn à propos. Over dit onderwerp zou ik graag met hem discussiëren.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Wat bedoelt de Minister met anderhalf miljoen deeltijdbanen? Waarin is dat beleidsvoornemen geopenbaard?

Minister **Albeda**: Ik heb eens in een redevoering een pleidooi gevoerd voor anderhalf miljoen deeltijdbanen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ja, maar wat u in redevoeringen buiten deze Kamer beweert, is politiek niet zo relevant. Ik neem aan dat u een belangwekkend betoog hebt gehouden, maar hier gaat het om beleid, waarop u kunt worden aangesproken. Ik dacht dat dit een opmerking was, die iets te maken had met uw huidige verantwoordelijkheid, maar dat is niet het geval.

Minister **Albeda**: Ik dacht dat ook de heer Van der Doef indertijd een vurig pleidooi heeft gevoerd voor meer deeltijdbanen. Ik ging ervan uit, dat dit een van de punten was, waarop wij het met elkaar eens waren.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Die anderhalf miljoen deeltijdbanen is een fantastische ontwikkeling. Ik dacht , dat de Minister op een moment dat mij moet zijn ontgaan een plan had ontwikkeld om daartoe te komen. Dat plan blijkt nu nog niet de politieke arena te hebben bereikt. Ik zou het erg wenselijk vinden, als dat alsnog gebeurde.

Minister **Albeda**: Dat is dan bij deze gebeurd!

De heer **Van der Doef** (PvdA): Dan maak ik er meteen twee miljoen van.

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn hele zorgvuldig opgebouwde betoog dreigt hiermee wat in het honderd te raken. Ik zou het betreuren, wanneer wij een zo verschillende taal zouden spreken. Wij hebben een loonmaatregel afgekondigd en, hoe men er ook tegen aan kijkt, die heeft een gunstig effect op de prijsstijging. Daarmee hebben wij dus een gunstig effect door de loonmatiging op de koopkracht. Ook op andere wijze is er een effect op de koopkracht, nl. door belastingverlichting. Dat hebben wij nog aangevuld met een verhoging van het minimumloon met f 36,40. Nu gaan wij in de komende maanden de prijsstijging zorgvuldig bekijken. De heer Van der Doef heeft gevraagd, wanneer het resultaat daarvan bekend is. Ik denk dat wij in augustus/september een voldoende inzicht hebben in de prijsontwikkeling, mede op basis van een raming van het planbureau voor de ko-

mende maanden. Ik denk dat het uiterst onvoorzichtig zou zijn om nu al voor onszelf te concluderen, zoals de heren Van der Doef en Nypels, dat die prijsstijging veel somberder is en dat de Regering maatregelen moet nemen. Ik heb geprobeerd uiteen te zetten dat die vaststelling in zo'n vroeg stadium nog niet mogelijk is èn dat die vaststelling schadelijk is. Als de heer Van der Doef vraagt sinds wanneer prijsfeiten moeten worden ontkend, moet ik opmerken dat ik geen prijsfeiten ontken, maar dat ik heb gesteld voorzichtig te zijn met het uitspreken van verwachtingen over wat gebeuren gaat in de komende maanden. Ik denk dat dit juist die self-fullfilling prophecy zou kunnen brengen.

De heer De Korte heeft gesproken over de verwachtingen die zijn gewekt. Hij heeft daarin gelijk; wij hebben niet voor niets gezegd dat wij streven naar koopkrachthandhaving. Toch denk ik dat daaruit niet de conclusie mag worden getrokken van een automatisme; wat er ook gebeurt, hoe het ook gebeurt, de Regering heeft maar één taak, nl. koopkrachthandhaving. Zelfs bij dit belangrijke punt, waar het gaat om groepen waarvan terecht wordt gezegd dat zij kwetsbaar zijn, zal men moeten afwegen: werkgelegenheid en koopkrachthandhaving. Dat wezenlijke punt moet mijns inziens hierbij toch naar voren worden gebracht.

De heer De Korte heeft ook gewezen op de problematiek van de schoning van het prijsindexcijfer voor ruilvoetverslechtering. U zult zich herinneren dat in het grijze verleden de SER, ik meen in 1970, nog eens geadviseerd heeft over die problematiek. Inmiddels is deze kwestie toch wel in een nieuw licht komen te staan; er ligt nog steeds de motie-Engwirda. Wij hebben deze kwestie al eens voorgelegd in een schrijven aan de Stichting van de Arbeid. Ik kan mij voorstellen dat wij ons op korte termijn nog eens wenden tot de SER om die gehele problematiek nog eens te bezien. Het zal duidelijk zijn, dat zij van betekenis is voor de jaren die voor ons liggen.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Zou de Minister misschien ook iets kunnen zeggen over een ander element van de prijscompensatie, nl. de energie? Als c.a.o.'s nu op prijscompensatie totaal worden afgesloten – de paar die er overigens zijn; die zeggen nog lang niet alles – denkt de Minister dan dat er toch nog mogelijkheden zijn om voor volgend jaar eventueel in de netto-sfeer te denken in plaats van in de bruto-sfeer als het om energie gaat?

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat dit ook een vraag is die wij op korte termijn aan de SER of aan de Stichting van de Arbeid zullen voorleggen.

Ik denk dat de heer De Vries en ik elkaar goed begrepen hebben als het gaat om de motie. Hij heeft gesteld dat de Regering heeft gezegd dat zij streeft naar koopkrachthandhaving, maar dat de Kamer goed moet begrijpen dat zij nu nog geen besluit wil nemen en dat, indien zij dat besluit neemt, zij dat altijd zal doen in het kader van een afweging van enkele punten, nl. de werkgelegenheid op korte termijn en de problematiek van de begroting van 1981, en dat hij nog eens wil onderstrepen dat er van de kant van de Regering toch de belofte is van koopkrachthandhaving. Wat dit betreft, bestaat er tussen ons volledige duidelijkheid.

De heer Van Dis ben ik dankbaar voor zijn opmerking dat de Regering alle aspecten in rekening moet brengen en dus ook niet die automatische garantie kan geven die hier en daar van haar wordt gevraagd.

Ik ben blij met die opmerking van de heer Van Dis. Hij heeft kennelijk geprobeerd zich in te voelen in onze problematiek.

Ik begrijp zijn gevoel van teleurstelling op het punt van het ingaan op alle flankerende opmerkingen. Ik zeg hem graag toe dat, wat in constructieve zin is opgemerkt, uiteraard meeweegt in wat wij gaan doen. Ik geloof echter wel dat het gevaar aanwezig is dat een debat als dit uitdijt tot wat in de wandeling is gaan heten: een nieuw Bestekdebat.

Ik heb al iets gezegd over de opmerkingen van de heer Nypels. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat hij niet de redenering begrijpt die er bij de Regering voorzit. Op dit moment zou het toch onverstandig zijn al te constateren dat de prijsontwikkeling voor 1980 vaststaat en dat deze x% koopkrachtverlies met zich zal brengen. Wij weten niets van die ontwikkeling. Ons besluit zal invloed hebben op die ontwikkeling, hetzij via de weg van de inflatie, hetzij via de ontwikkeling van loonkosten. Vraag ons niet op korte termijn al dat besluit te nemen. Vraag ons niet om dat te doen zonder in rekening te brengen wat de maatregel zelve betekent voor de werkgelegenheid, de inflatie, de problematiek van 1981. Het lijkt mij volstrekt redelijk. Ik kan mij niet voorstellen dat men economische politiek zou willen bedrijven met oogkleppen voor, in de geest van: Regering, u hebt gezegd te streven naar koopkrachthandhaving en dan moet dat het ook maar wezen, wat ook de gevolgen zijn. Ik kan mij niet voorstellen dat men dit in de politiek zou willen nastreven.

De heer **Nypels** (D'66): Die mogelijkheid hebt u zelf in uw beleid, zoals u zojuist hebt gezegd, wel degelijk open gehouden. In zoverre is het verschil niet zo enorm groot. U zegt toch niet: neem het besluit niets te doen in het komende jaar? U houdt dus die mogelijkheid open.

Minister **Albeda**: Natuurlijk! Alleen zeg ik nu nog niet, dat, als ik het doe, ik de gehele problematiek nog eens zal bezien in zijn effecten voor de groeperingen waarover wij spreken. Ik vind dit voor de hand liggen in het sociaal-economisch beleid. In het sociaal-economisch beleid kan men zich eenvoudig niet laten vastleggen op één doelstelling. Men zal altijd vanuit meer dan een doelstelling redeneren. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat men dit niet als een redelijk verlangen zou willen zien.

De heer Verbrugh heeft nog eens gewezen op de extra wenselijkheid, gegeven de verwachtingen die zijn uitgesproken in Bestek '81, de regeringsverklaring enz. Toch denk ik dat het goed is erop te wijzen dat er twee gegevenheden zijn. Daar zijn de gegevenheden van het uitgestippelde regeringsbeleid onder bepaalde omstandigheden. Voorts is daar de tegenvallende economische situatie. Niemand van ons heeft gedacht aan 0-groei in het begin van 1978. Toen leken wij al pessimistisch; nu is gebleken dat wij in bepaalde opzichten duidelijk nog optimistisch waren. Hoezeer hij ook gelijk heeft dat, als er verwachtingen zijn uitgesproken, zulks gevolgen moet hebben voor beleid, ik zeg tegelijkertijd: de context waarin dat beleid moet worden gevoerd, moet meewegen in besluiten van de Regering.

Natuurlijk is het waar dat wij een bijzondere verantwoordelijkheid hebben voor het eerste halfjaar, groter misschien dan voor het tweede halfjaar. Daar staat natuurlijk tegenover, dat een regering verder moet kijken en dat wij, wanneer wij een beleid uitstippelen voor 1981, bepaald niet zullen zeggen: het eerste halfjaar is onze verantwoordelijkheid en het tweede halfjaar zien wij wel.

De heer **Verbrugh** (GPV): Het spreekt vanzelf dat er een wenselijkheid is. Het is ook een wenselijkheid dat de koopkracht van modaal gehandhaafd wordt, als dit mogelijk is. Zo is er veel wenselijk. Juist doordat bepaalde verwachtingen zijn gewekt, is er sprake van een extra wenselijkheid. Nu zegt

de Minister dat wij voor het tweede halfjaar van 1981 voor dezelfde soort moeilijkheden zitten. U geeft toch uw woord, met clausules erbij; dit geclausuleerde woord geldt voor halverwege 1981. Dit had ik eigenlijk willen horen. Dit is een soort vertrouwen dat ik in hem wil stellen.

Minister **Albeda**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat ik mij op dit punt duidelijk heb uitgesproken. Enerzijds moet hetgeen is gezegd worden uitgevoerd en anderzijds kan het sociaal-economisch beleid zich niet laten vangen in één beperkte doelstelling. Ook als het gaat om de handhaving van de koopkracht voor de minima moet je je afvragen wat het gebruikte middel voor diezelfde groepering betekent. Dat is naar mijn oordeel een volstrekt legale overweging. Het is naar mijn mening verkeerd, wanneer wij die overweging niet bij ons beleid betrekken.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Minister dan even duidelijk maken waarom voor de minima – die volgens de systematiek per definitie evenveel matigen als de lonen waaraan zij zijn gekoppeld – een extra afweging tussen hun inkomensontwikkeling en de werkgelegenheid moet plaatsvinden?

Minister **Albeda**: Dat is niet juist, want dat geldt voor iedereen. Wij spreken echter op dit moment over de handhaving van de koopkracht die voor de minimuminkomens als speciaal streven naar voren wordt gebracht. Wanneer wij die veilig gaan stellen, gaan wij iets speciaals doen voor de minimuminkomens. Dat zal afgewogen moeten worden ten opzichte van de gevolgen voor de economie in haar geheel en ten opzichte van de werkgelegenheid voor de minimuminkomens. Iedereen weet toch wat het gevolg is van een te hoog minimumloon? Daarover zijn toch massa's internationale onderzoeken gehouden? Het is toch niet nieuw voor de heer Van der Doef dat de hoogte van het minimumloon gevolgen heeft voor de werkgelegenheid van degenen die het minimuminkomen krijgen? Moet ik daaraan helemaal voorbijgaan? Moet ik zeggen: het is beloofd, punt uit?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Neen, maar zo eenvoudig is het zelden in de politiek. Er moeten echter wel grenzen zijn, want er is altijd wel een redenering of een model te bedenken waarbij men kan zeggen dat een bepaalde verhoging – bij voorbeeld om wille van de koopkracht – echt negatieve effecten heeft op de werkgelegenheid, hoe marginaal dan ook. Men kan dan altijd wel zeggen – als ik het anders moet uitleggen hoor ik dat wel van de Minister – dat op die grond die verhoging niet doorgaat. Hoe kan iemand straks dergelijke afwegingen nog controleren?

Minister **Albeda**: Wat wil de heer Van der Doef daarmee zeggen?

De heer **Van der Doef** (PvdA): Ik wil zeggen dat er voor de koopkracht van de minima in 1980 een ondergrens is bereikt. Daarvan zeg ik dat die niet opnieuw en exclusief behoort te worden afgewogen tegenover begrotingsproblemen en tegenover werkgelegenheidseffecten. Die koopkracht moet gewoon een prioriteit hebben.

Minister **Albeda**: De heer Van der Doef maakt het nu zeer duidelijk en ik ben het er volstrekt niet mee eens. Naar mijn mening is dat een verkeerde benadering. Je kunt naar mijn oordeel nooit zeggen dat iets hoe dan ook moet gebeuren, want je moet in het sociaal-economisch beleid altijd diverse doelstellingen tegen elkaar afwegen en je moet altijd bezien wat de schade is van hetgeen je in een bepaald opzicht goed doet.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in het algemeen waardering voor de wijze waarop over het nu aan de orde zijnde wetsontwerp is gediscussieerd. Ik meen te mogen zeggen dat uit de discussie blijkt dat de argumenten die zijn verwoord in de nota naar aanleiding van het verslag, erg duidelijk en overtuigend zijn geweest. Dat betekent dat hulde moet worden gebracht aan de mensen die kans hebben gezien, een aantal geruchtmakende berichten – om niet te spreken van indianenverhalen – over de koopkracht te ontzenuwen. Van een aantasting van de koopkracht, zoals sommigen zeiden of schreven, is geen sprake. Ik had er behoefte aan, dit als een feit te constateren.

De heer Van der Doef vind ik in het algemeen een heel aardige man, maar de wijze waarop hij ons betichtte van het hanteren van de rekenmachine in plaats van het hart, heeft mij – dat zeg ik heel eerlijk – onprettig, om niet te zeggen pijnlijk getroffen. Naar mijn mening is het onjuist wat hij daarover heeft gezegd.

De heer Van der Doef heeft nog eens een keer gezegd dat de zekerheid wordt verstoord voor een paar miljoen mensen. Ik kan mij niet indenken dat de heer Van der Doef werkelijk meent wat hij zegt, want het is volstrekt onjuist, te zeggen dat er door de Wet Aanpassingsmechanismen en door dit ontwerp een onzekerheid is ontstaan; dat is geenszins het geval. Ik meen zelfs te mogen zeggen dat het tegendeel het geval is. Waarom is dat het geval? Verhogingen en voorindexeringen zijn in de wet mogelijk gemaakt bij algemene maatregel van bestuur. Dat is dus een lichte procedure.

Bij de discussie over de Wet Aanpassingsmechanismen is ook de mogelijkheid voorzien, in plaats van voorindexering – de heer Nypels sprak van na-indexering; ik denk niet dat dit het juiste woord is –, van een uitschuifoperatie. In de wet is toen niet vastgelegd, dit bij algemene maatregel van bestuur te regelen, maar bij wet. Ik kan niet inzien, dat er een zekerder procedure denkbaar is dan deze. Daarom meen ik, dat ook op dit punt het betoog van de heer Van der Doef niet juist is.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van der Doef is naar mijn mening iets te gretig ingegaan op het punt dat de heer Nypels aan de orde heeft gesteld met betrekking tot het dubbel matigen. Ik vind het jammer, dat hij hierbij niet de samenhang heeft erkend welke er is tussen voorindexering en uitschuifoperatie. Dit was een van de punten welke nadrukkelijk door de heer Nypels zijn genoemd. Hij is er later ook op teruggekomen. Ik vind zijn reactie hierop op z'n minst eenzijdig, want deze tegenhanger moet hierbij zeker in beschouwing worden genomen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben blij dat de heer Nypels dit punt in ieder geval niet gebruikt als motief om tegen dit wetsvoorstel te stemmen, omdat hij heel simpel erkent, dat wij in onze benaderingswijze ten principale hierin gelijk hebben. Ik zou met hem willen, dat de problematiek van de naijling tot een oplossing kan worden gebracht, want dan zijn wij van deze discussie af. Ik zie dit echter niet op korte termijn gebeuren. Vandaar dat wij dit tweesporenbeleid, zoals wij dit nu voeren, echt wel moeten volgen. Het gaat uiteindelijk om de saldering en ik ben er zeker van dat, als men een saldotheorie toepast zoals de heer Nypels heeft gedaan, dit voor de mensen bepaald nadelig zou uitpakken. Ik denk, dat een verrekening (verlaging) achteraf in het algemeen slecht zou uitpakken, maar nogmaals: de heer Nypels heeft hieruit de consequenties getrokken en deze in dit opzicht erkend.

Mijnheer de Voorzitter! De heer De Korte heeft gevraagd, wanneer het wetsontwerp plaatsing minder-valide

arbeidskrachten kan worden ingediend. Een exacte datum hiervoor kan ik niet noemen. Ik kan wel zeggen, dat binnen enkele maanden deze zaak op ons departement in wetgevende zin kan worden afgerond, maar dat er nog interdepartementaal overleg nodig is, want het gaat niet om het simpelweg wijzigen van een criterium – 2 in 5 procent – en wij piekeren erover, verdergaande voorschriften hierin mee te nemen, hetgeen het nodige overleg vergt. Wij vinden dat het dit waard is.

Ik erken met de geachte afgevaardigde dat er een samenhang is, als het gaat om deze wet en het al of niet verdisconteren van de werkloosheid bij de beoordeling van de arbeidsongeschiktheid. Of dit direct in één pak kan worden meegenomen, kan ik nog niet helemaal overzien. Het hangt er ook van af, op welke wijze je eventueel de verdiscontering zou willen wegwerken, in deze zin dat men zegt: het moet weer naar z'n oorspronkelijke interpretatie toe, zoals het artikel in de wet stond, of dat de desbetreffende bepaling in de wet moet worden veranderd. Ik kan dit nog niet overzien, maar als je aan de bedrijven de verplichting oplegt om meer mensen die ten dele geschikt zijn in dienst te houden, dan moet je aan dit probleem iets doen.

Ik denk echter dat het mogelijk is, de herziening van de wet plaatsing mindervalide arbeidskrachten in te dienen voordat je een advies vraagt, om de doodeenvoudige reden, dat de SER al hierover heeft geadviseerd. Als je met betrekking tot de verdiscontering iets wil doen moet je op z'n minst nog een adviesaanvrage verzorgen. Ik erken de samenhang. Er wordt ook in een samenhangend beleid naar gekeken, maar ik kan niet zeggen, dat dit gelijktijdig in één wettelijke regeling kan worden opgenomen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

Over de onderdelen van het wetsontwerp wordt geen beraadslaging gevoerd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, over het wetsontwerp en de moties aanstaande dinsdag te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

De **Voorzitter**: De heer Joekes heeft wegens dringende redenen de vergadering moeten verlaten.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de nota **De ombuigingen op de begroting 1980 (Ombuigingen 1980) (16 193)** en van de daarbij voorgestelde moties.

De beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Omdat ik vanavond nog andere plichten te vervullen had, sta ik hier niet in de meest gebruikelijke kleding die dit huis kent.

De heer **Kombrink** (PvdA): U behoeft u niet te verontschuldigen, hoor.

Minister **Van der Stee**: Ik verklaar alleen maar.

De heer Kombrink heeft enig inzicht gevraagd in de voor 1981 te verwachten economische ontwikkeling, gelet op hetgeen de eerste Minister daar enige dagen geleden over heeft gezegd etc. Hij ging er daarbij van uit – dat meen ik althans uit zijn woorden op te maken – dat het kabinet al zou beschikken over gedetailleerde ramingen. Ik heb er in een interruptiedebat al eens op gewezen dat dat niet het geval is. Uiteraard is het wel mogelijk na de discussie die wij daarover onder meer in de OESO hebben gehad enige verwachtingen uit te spreken over de richting die de economie bij ongewijzigd beleid zou uitgaan. Ik denk dat op basis daarvan – maar ik heb het hem niet gevraagd en ik weet het ook niet – de Minister-President de keuzeproblematiek naar voren heeft gebracht, waarvoor wij in 1981 en volgende jaren staan.

De heer **Kombrink** (PvdA): Betekent dit dat er geen nieuwe ambtelijke gegevens bij bewindslieden of bij de Ministerraad sinds kort op tafel liggen?

Minister **Van der Stee**: De gegevens waarover wij beschikken – en daarover kan ook de heer Kombrink beschikken – zijn de verwachtingen die de OESO op dat punt heeft. Verder ontlenen wij wetenschap aan alle mogelijke publikaties. Deze zijn de Kamer evenzeer bekend als zij ons bekend zijn. Veel meer dan dat is het niet.

Ook wanneer in de tweede helft van 1981 een internationaal herstel optreedt – en dat is natuurlijk iets wat wij hopen –, zal dat naar mijn mening nog niet betekenen dat over het jaar 1981 een belangrijk sterkere groei kan worden gerealiseerd dan in het lopende jaar. Ik denk dat de groei van het nationaal inkomen zeker niet boven de 1% zal uitkomen, maar er eerder wat onder zal blijven. Ik calculeer daarbij in dat de groeiverwachtingen voor het OESO-gebied bepaald niet zonder meer voor ons land zullen gelden. In eerste termijn wees ik al op de verminderde weerstand van het Nederlandse bedrijfsleven. Niet alleen de meerjarenraming voor de rijksbegroting, maar vooral de reële loonstijging dreigt uit te gaan boven de stijging van de arbeidsproduktiviteit. Onder dergelijke omstandigheden mag niet worden verwacht dat het financieringstekort een endogene daling vertoont. Integendeel, een toeneming daarvan lijkt dan onvermijdelijk. Evenmin mag dan worden verwacht dat het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans naar een evenwichtspunt gebracht kan worden. Het behoeft nauwelijks betoog dat tegen de achtergrond van zo'n ontwikkeling de problematiek in 1981 bepaald niet eenvoudig zal zijn en dat additionele ombuigingen onvermijdelijk zullen blijken.

Naar aanleiding van opmerkingen van de heren Kombrink en Van Rooijen over de gasexportprijsonderhandelingen ...

De heer **Kombrink** (PvdA): Mag ik eerst nog even vragen hoe de Minister-President aan zo'n exact percentage komt? Hij zegt, hoewel er alleen wat OESO-cijfers zijn, dat de sociale uitgaven volgend jaar met 2,5% zullen stijgen en dat, als wij dit willen vermijden, een loondaling van 3% nodig zal zijn.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is volume!

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat volume komt ergens vandaan, mijnheer De Korte.

De heer **De Korte** (VVD): Dat zit in die wetten.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het zit niet in wetten. De uitspraken van de Minister-President duiden op veronderstellingen over de loon- en prijsontwikkeling. De Minister van Financiën heeft afgelopen donderdag verklaard over dat soort dingen nog niets te kunnen zeggen, aangezien hij daarvoor de raming van de loon- en prijsontwikkeling zou moeten kennen alsmede het groeipercentage. De Minister-President noemt een groeipercentage, een raming van de ontwikkeling van de sociale uitgaven en verbindt daaraan conclusies ten aanzien van een minimumlijn voor de lijnen. Plukt de Minister-President dit nu uit de lucht of zijn er in het kabinet voorlopige ramingen dienaangaande?

De heer **Van Rooijen** (CDA): Is de groei volgend jaar ook weer zeer gering en treedt een forse stijging van het volu-

me sociale zekerheid op, dan ontstaat de problematiek waarover de Minister van Financiën vorige week donderdag al heeft gesproken. In die context heeft de Minister-President zijn opmerkingen gemaakt. Is dat een juiste conclusie?

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal het nu eens zeer simpel zeggen. Op mijn ministerie zitten een aantal zeer bekwame ambtenaren. Deze mensen houden zich niet onledig met duimen draaien. Zij weten wat er gebeurt. Op die basis praat ik met hen. Zij vertellen mij hun verwachtingen. Er is geen uitdraai van een of ander model van het CPB of welk instituut dan ook. Wij hebben echter onze eigen verwachtingen op dat punt. Ook de Minister-President beschikt over adviseurs, voor een deel dezelfde als mijn adviseurs. Ook hij heeft zijn verwachtingen voor het komende jaar. Op die basis doet hij uitspraken. De heer Kombrink vraagt mij – het wordt erg vervelend – voor de zevenentachtigste keer in dit debat...

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat is niet waar.

Minister **Van der Stee**: ...voor de eenentachtigste keer, of ik meer gegevens heb. Ik heb nu bijna tien keer gezegd dat ik die gegevens niet heb. Ik ben niet bereid verdere vragen van de heer Kombrink in die richting te beantwoorden. Ik heb ze niet. Ik spreek een aantal verwachtingen uit op basis van de beste wetenschap die mijn ambtenaren hebben, zonder over modelmatige uitdraaien te beschikken. Die hebben wij op dit ogenblik niet. De heer Kombrink weet ook dat er een 'Koninginne-MEV' is en dat er in augustus nog een MEV komt. Hij moet niet aan de gang blijven. Ik vertel heus wel wat ik weet en wat ik kwijt kan. Ik kan niet meer vertellen aan de heer Kombrink dan ik in dit Huis tot op heden verteld heb.

De heer **Kombrink** (PvdA): Als de Minister zich in het nauw gedreven voelt door dit soort vragen, moet hij mij er geen verwijt over maken, maar bij de Minister-President zijn. Ik heb als Kamerlid het recht te trachten vast te stellen in dit debat welke gegevens aan de door de Minister-President uitgesproken verwachtingen ten grondslag liggen. U mag het mij niet kwalijk nemen dat ik doorprik. Dat is mijn goed recht.

Minister **Van der Stee**: Ik neem het niemand kwalijk, maar u heeft tien keer dezelfde vraag gesteld. U wordt nu erg vervelend. Dat concludeer ik.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat kunt u wel vervelend vinden – dat is uw goed recht – maar het neemt niet weg dat ik mag proberen door te prikken. U zegt dat er geen modelmatige ramingen zijn. Ik heb de term 'modelmatig' niet in de mond genomen. Mijn vraag was waar het bedrag, de cijfers en de percentages vandaan komen die de Minister-President heeft genoemd. Als het ramingen zijn, mogen wij ze kennen. Als het geen ramingen zijn maar wel voorlopige verwachtingen, dan is mijn conclusie dat het des te onverantwoorder is dat de MinisterPresident ze in deze vorm, op deze manier en op dit tijdstip maar buiten heeft gebracht.

Minister **Van der Stee**: Ik laat die conclusie volstrekt voor rekening van de heer Kombrink. Ik vind het een volstrekt onverantwoorde conclusie. Ik heb zojuist betoogd hoe dit soort zaken gaan.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat heb ik wel begrepen.

Minister **Van der Stee**: Ja. Ik voel mij volstrekt niet in het nauw gedreven door de heer Kombrink. Integendeel! Ik heb alleen opgemerkt dat de heer Kombrink in eerste termijn en nu wederom regelmatig dezelfde vragen stelt, terwijl hij er langzamerhand van overtuigd moet zijn dat ik daarop geen antwoord kan c.q. wil geven.

De heer **Verbrugh** (GPV): Ik vind dat de Minister iets zeer reëels heeft gezegd. Hij heeft gezegd: in dit land pleegt de reële loonstijging de arbeidsproduktiviteit te boven te gaan en daar hebben wij veel narigheid van. Dat heeft hij gezegd en dat heb ik goed onthouden.

De heer **Kombrink** (PvdA): Maar ook dat weet hij kennelijk al.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Dat zijn feiten.

Minister **Van der Stee**: Dat kan de heer Kombrink ook weten.

De heren Kombrink en Van Rooijen hebben over de gasexportprijsonderhandelingen gesproken. De hedenmiddag bij de vaste Commissie voor Economische Zaken aangereikte brief van mijn collega Van Aardenne informeert hen beter dan ik het zou kunnen doen. Ik kan mij voorstellen dat men daar op dit ogenblik nog geen kennis van heeft kunnen nemen, maar ik wil de geachte afgevaardigden toch daarnaar verwijzen. Ik zie trouwens dat de heer Van Rooijen die brief in zijn handen heeft. Mochten er dan nog vragen rijzen, dan wijs ik erop dat de Minister van Economische Zaken zijn brief eindigt met de toezegging: 'Tot het geven van nadere informatie ben ik, in een besloten en vertrouwelijke vergadering van uw commissie, gaarne bereid.'.

De heren Kombrink en Van Rooijen hebben ook gesproken over de investering van de gaswinsten. Beide afgevaardigden zouden snel een notitie over de gesprekken met de oliemaatschappijen inzake de investering van gaswinsten ontvangen. Ik heb dat mijn collega Van Aardenne vanavond niet kunnen vragen omdat hij in het buitenland vertoeft. Ik heb echter via ambtelijke kanalen vernomen dat er een goede hoop is dat een brief van die aard de vaste Commissie voor Economische Zaken nog vóór dinsdag a.s. zal bereiken.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dan hoop ik dat die brief meer informatie zal bevatten dan de brief over de gasexportprijzen, want daaruit is alleen maar op te maken dat de heer Spierenburg zeer laat aan de slag gaat, na een eerder door de Kamer aangenomen motie en dat wij nog nauwelijks een steek verder zijn gekomen met wat, volgens de motie-Lubbers in de loop van de maand mei, bereikt had moeten worden.

De heer **Van Rooijen** (CDA): Ik lees uit de brief dat de heer Spierenburg al in twee landen geweest is. Het is maar wat je werken noemt.

Minister **Van der Stee**: Ik ben in eerste termijn al uitvoerig ingegaan op de beperking van de prijsbijstelling – de heer Engwirda heeft er uitvoerig over gesproken – als instrument voor ombuigingen. De heer Engwirda zal het met mij eens zijn dat het weinig zin heeft om wat ik toen heb betoogd en wat ik vanmiddag in een interruptiedebat nog eens heb herhaald, nu in andere woorden nog eens te herhalen. Ik wil echter opnieuw twee voorbeelden uit andere landen aanhalen. In Groot Brittannië wordt op dit ogenblik, voor het thans lopend begrotingsjaar, een bedrag van 700 miljoen pond, dat nodig is voor prijsstijgingen, niet aan de departementen toebedeeld. Dat is 0,7% van de totale begrotingen. In de Nederlandse verhoudingen zou dat ongeveer 700 à 800 miljoen zijn. In België, zo heb ik van mijn Belgische collega begrepen, bestaat het voornemen om voor de begroting 1981 geen enkele prijsbijstelling toe te kennen voor uitgaven waarvoor geen wettelijk indexeringsmechanisme bestaat.

Ik heb in mijn eerste termijn hierover uitvoerig gesproken. Ik heb de heer Engwirda toegegeven dat dit niet het meest fraaie instrument is om de

hoogte, het niveau van de rijksbegroting te reguleren. Ik heb eraan toegevoegd dat het in een lopend begrotingsjaar erg moeilijk is betere instrumenten te vinden. Dit alles relevérende en nogmaals toegevende dat het geen fraai instrument is, zal het toch duidelijk zijn dat ik de motie van de heer Engwirda betreur. Ik vind dat zijn motie de minister van Financiën toch te ernstig belemmert in zijn mogelijkheden. Daarom kan ik slechts toezeggen een spaarzaam gebruik te willen maken van dit instrument. Ik betreur het, want de heer Engwirda en ik zijn het op vele punten met elkaar eens, dat ik uit dien hoofde deze motie toch ernstig moet ontraden.

De heer **Engwirda** (D'66): Ik heb er tot op zekere hoogte begrip voor gehad, aangezien dit jaar in een lopende begroting wordt ingegrepen. Impliciet heb ik dat niet aangevallen, want de motie spreekt niet over dit jaar.
In de toekomst – wij kunnen aannemen, dat niet elk jaar opnieuw in een lopende begroting zal worden ingegrepen ....

Minister **van der Stee**: Laten wij dat hopen.

De heer **Engwirda** (D'66): ....zal de situatie toch volkomen anders zijn. Aangezien ook al in de miljoenennota 1980 dit instrument was gebruikt, leek het mij toch goed, een en ander in een motie vast te leggen. Het is zaak, dat dit instrument voor normale situaties niet wordt gebruikt.

Minister **Van der Stee**: Het instrument is vele jaren gebruikt. Sinds 1973 ben ik vrijwel steeds continu lid van verschillende kabinetten geweest. Vrijwel ieder jaar is dit instrument min of meer gebruikt. Nogmaals, ik geef toe, dat het niet het fraaiste instrument is, hoewel een zekere indikking van een begroting voor vele 'spending ministers' niet het meest onaangename instrument is. De heer Engwirda zal er toch wel begrip voor hebben, dat een Minister van Financiën dit instrument – dat niet de schoonheidsprijs verdient – niet graag uit handen geeft. Dat bepaalt toch mijn oordeel over deze motie. De motie spreekt overigens geen veroordeling uit over wat in dit jaar gebeurt; zij richt zich alleen op de toekomst. Ik mis het instrument liever niet.

De heer Van Rooijen heeft terecht verondersteld, dat ik vorige week donderdag niet op de hoogte was van de in mei gerealiseerde prijsstijgingen. Zijn vraag naar de consequenties van dit cijfer voor de prijsraming over het gehele jaar is niet zo eenvoudig te beantwoorden. Zijn vraag veronderstelt, dat ieder maandcijfer eigenlijk direct zou kunnen worden vertaald in effecten op het jaarcijfer. Zo gemakkelijk is het echter niet. Ik kan een tegenvallende ontwikkeling over het gehele jaar niet uitsluiten. Het meicijfer brengt mij ook niet tot andere gedachten.

De heer Van Rooijen heeft vervolgens een vraag gesteld over het tijdstip, waarop nieuwe CPB-ramingen over de prijzen in 1980 beschikbaar komen. Ik heb geleerd, dat de normale gang van zaken is, dat eventuele ramingsbijstellingen over het lopende jaar in de MEV 1981 worden gepubliceerd. Op de derde dinsdag in september worden die gepubliceerd. Indien daartoe aanleiding bestaat, sluit ik niet uit, dat publikatie op een eerder tijdstip zal plaatsvinden. Ik weet niet, wanneer een dergelijk tijdstip zal aanbreken.

De heer **Kombrink** (PvdA): Wat vindt de Minister van Financiën van het oordeel van zijn collega van Sociale Zaken, dat het geven van percentages ter zake van de prijsstijging onverantwoord is, omdat dit self-fulfilling prophecy inhoudt? Dergelijke uitspraken zouden het proces versterken.

Dat oordeel van Minister Albeda leek een oordeel te zijn over de opmerkingen van de Minister van Financiën.

Minister **Van der Stee**: Die argumentatie laat ik graag voor rekening van de heer Kombrink.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik heb aan de Minister gevraagd, wat hij vindt van het oordeel van de heer Albeda, dat men zich op dit moment niet moet begeven in prognoses ter zake van de prijsstijging in 1980. Dit zou wel eens zeer slechte effecten kunnen hebben. In de stenogrammen kan men dit nalezen. Ik vraag aan deze Minister commentaar op de uitlatingen van zijn collega. Op een desbetreffende vraag van de heer Van Rooijen nam hij niets terug van zijn verwachting omtrent de prijsstijging.

Minister **Van der Stee**: Wat zijn wij toch een heerlijk spelletje aan het spelen! In eerste termijn heeft de heer Kombrink mij eindeloos uitgedaagd wat te noemen. Ik heb dat gedaan. Nu probeert hij mij met niet helemaal perfect begrepen woorden van de heer Albeda om de oren te slaan.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ter vermijding van misverstanden: ik was het ermee eens dat de Minister van Financiën een verwachting in het debat uitsprak. Wat dit betreft meen ik dat hij de juiste koers volgde. Als er verwachtingen op grond van aanwezige gegevens bestaan, is het correct die aan de Kamer mee te delen als wij erover debatteren. Ik sta dus achter hem, wat dat betreft.

Minister **Van der Stee**: Laten wij het daarop houden en de interruptie verder achterwege laten.

De heer **Kombrink** (PvdA): Maar zijn collega had een ander oordeel. Die leek de opstelling van deze Minister te veroordelen. Mag ik hem dan even prikkelen en zijn commentaar erop vragen?

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Kombrink tracht bij voortduring – ongeveer 35 keer per debat – mij te prikkelen. Dat lukt hem niet. Ik draag hem erg veel sympathie toe en ik vind dat hij vaak uiterst intelligent en slagvaardig debatteert, maar ik dacht niet dat de regels van dit huis mij verplichten, op iedere te prikkelende opmerking antwoord te geven. Ik heb nooit in het Reglement van Orde gelezen dat ik daartoe verplicht ben.

De heer **Kombrink** (PvdA): Maar ik mag u daartoe wel vriendelijk uitnodigen.

Minister **Van der Stee**: De veiligheid van de staat en dat soort zaken zijn er niet bij betrokken. Dus laat het zo zijn. Het feit, dat ik de vorige week mijn verwachtingen ten aanzien van het prijscijfer heb uitgesproken, is voldoende. Ik ben niet een man, die gewoon is wat hij gedaan heeft te betreuren.

De geachte afgevaardigde de heer Joekes, mijnheer de Voorzitter, wil ik meedelen dat vooralsnog niet valt aan te geven op welke wijze het kabinet een structurele dekking denkt te vinden voor de resterende f 500 miljoen terugtrekking rijksbijdrage 1981. Ik heb al gezegd: die problematiek zullen wij deze zomer oplossen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Kombrink heeft een vraag gesteld over de reserves van de sociale fondsen. Ik heb donderdagavond beloofd dat ik zou nagaan in hoeverre het mogelijk is, vóór de behandeling van de voorjaarsnota gegevens over te leggen inzake de reserveposities van de sociale fondsen. Ik kan meedelen, mede namens mijn collega van Sociale Zaken, dat op korte termijn en zeker voor de behandeling van de voorjaarsnota gegevens kunnen worden verwacht over de reservepositie van de sociale fondsen, gebaseerd op de uitgangspunten,

die zijn gehanteerd ten tijde van de opstelling van het Centraal-Economisch Plan 1980.

Wat de mogelijke tegenvallers in het premieplichtig inkomen betreft en ook wat mogelijke tegenvallers in de volumeontwikkeling betreft, wil ik de geachte afgevaardigde meedelen dat, voor zover op dit moment bekend – die reserve moet ik maken – vooralsnog niet valt aan te nemen dat dit jaar in het totale beeld voor de sociale sector tegenvallers zijn te verwachten.

Wat het premiebeeld voor 1981 aangaat, wil ik wederom opmerken dat op dit ogenblik nog geen volledig en definitief beeld voorhanden is om de eenvoudige reden dat de gegevens van de uitvoeringsorganen sociale verzekeringen betreffingen de lasten- en batenontwikkelingen in 1979 en 1980, benevens de verkenningen voor 1981 nog niet voor alle fondsen beschikbaar zijn. Wat wij hebben, bevat slechts wat zeer voorlopig cijfermateriaal. De CPB-gegevens over lonen en prijzen zijn ook nog niet bekend.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dus ook de 2,5% van de heer Van Agt zijn zeer voorlopig.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ja, maar dat wil niet zeggen dat die opmerking onverantwoord was. De verwachtingen, die de heer Van Agt heeft verwoord, zijn ook de mijne.

Na het interruptiedebatje dat ik in tweede termijn met de heer Joekes mocht voeren over de relatie tussen de arbeidsinkomensquote en beleidsmaatregelen, wil ik er van mijn kant, ook al is hij op dit ogenblik helaas afwezig, het volgende aan toevoegen. Ik weet, om welke redenen hij afwezig is. Ik heb daarover even met de heer Joekes gesproken en ik heb gezegd, dat ik daarop wilde antwoorden, al was het alleen maar dat het zou worden vastgelegd in de Handelingen.

In eerste termijn heb ik erop gewezen dat ombuigingen op zich zelf niet tot een verbetering van de arbeidsinkomensquote leiden. Het totale pakket van de genomen maatregelen, inclusief loonmatiging en lastenverlichting, heeft ongetwijfeld een positief effect op de arbeidsinkomstenquote, dat op langere termijn alleen maar kan toenemen. Per saldo zal, vooral als gevolg van de verslechtering van de internationale conjunctuur, enige toeneming van de arbeidsinkomensquote in 1980 toch, ondanks die positieve invloeden die ik eerder noemde, onvermijdelijk zijn. Dat is wat wij op dat punt verwachten.

De heer Verbrugh heeft gesproken over spanningen bij een nulgroei en hij heeft gevraagd naar de oorzaken van die spanningen. Deze vraag is op zich zelf zeer interessant, maar zou ik daarop een afdoende antwoord willen geven, dan zou dat een college vragen. Mag ik kortheidshalve verwijzen – ik wil die redevoering graag aan de Kamer geven – naar de kort geleden uitgesproken rede van de directeur-generaal van de rijksbegroting de heer Meijs op de accountantsdag '80 in Groningen? In die rede behandelt de heer Meijs dit probleem uitvoerig en ik zou de geachte afgevaardigde willen aanbevelen aan de ontwikkeling van het betoog op dit punt ruime aandacht te besteden. Ik geloof dat het in deze tweede termijn niet verstandig is daarop zeer uitvoerig in te gaan. Het vraagt een betoog van twintig minuten, hetgeen ik de Kamer zou willen besparen.

In een interruptiedebat heb ik met de heer Van Rooijen gediscussieerd over de compensatieproblematiek bij de Voorjaarsnota. De heer Kombrink heeft daaraan een verwachting ontleend over de belastingopbrengsten van dit jaar. Ik denk dat beide geachte afgevaardigden over een week een en ander kunnen toetsen aan de alsdan verschenen Voorjaarsnota.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik....

De **Voorzitter**: Ik verzoek de leden nu niet meer te interrumperen.

Minister **Van der Stee**: De heer Engwirda heeft gevraagd, de indiening van de suppletoire wetsontwerpen te bespoedigen en binnen tien dagen een overzicht per artikel van de ombuigingen te verstrekken. Hij heeft op dat punt ook een motie ingediend. Ik heb in eerste termijn uitvoerig uitgelegd, waarom en hoe het komt dat de indiening van de suppletoire wetsontwerpen de nodige tijd vraagt en dat versnelling vóór september niet wel mogelijk is. De departementen dienen de ontwerpen vóór 1 juli bij Financiën in te leveren. Wij hebben dan enige tijd voor administratieve procedures nodig. De zaak moet dan naar de Ministerraad en de Staatsdrukkerij. De Raad van State moet er advies over uitbrengen en ik zie niet goed, hoe wij dat zouden kunnen bespoedigen, zozeer dat vóór september die zaak bij de Kamer zou kunnen zijn. Ook in de afgelopen decennia is het niet mogelijk gebleken om die suppletoire begrotingen eerder dan september bij de Kamer in te dienen. De door mij genoemde datum medio september is zelfs als ambitieus te kwalificeren. Wat dit betreft moge dit ook een antwoord inhouden op datgene wat de heer Joekes op dit punt naar voren heeft gebracht.

Wat het ombuigen betreft, kan ik nu toezeggen dat de komende Voorjaarsnota een nadere detaillering van de ombuigingen te zien zal geven, maar een volledig overzicht per artikel zal daarin, zoals trouwens nooit het geval is geweest, niet worden gegeven.

Dat betekent dat ik de Kamer aanneming van de motie-Engwirda wil ontraden.

In eerste termijn heeft de heer Nijhof over de tweejarige begroting gesproken; de Kamer zal het mij vergeven dat ik daarop niet ben ingegaan. Toch vind ik het de moeite waard om in tweede termijn – overigens ongevraagd – daar nog het een en ander over te zeggen. De tweejarige begroting is onderwerp geweest van een studie van de commissie-Simons, die de herziening van de Comptabiliteitswet heeft voorbereid. Het idee van Boorsma, waarnaar de heer Nijhof verwees, is dus niet nieuw. Het oordeel van de commissie-Simons over een tweejarige begroting was negatief en wordt in haar rapport uitvoerig gemotiveerd.

Ik noem een paar bezwaren. De commissie verwacht geen tijdsbesparing van betekenis. Integendeel, ze vreest een nog langere behandelingsduur van begrotingshoofdstukken. Zij wijst ook op het toenemende aantal suppletoire begrotingen en tussentijdse uitvoeringsnota's. Het parlement stelt prijs op een jaarlijkse beleidsdiscussie met het kabinet. Dat kan bij uitstek geschieden aan de hand van een begroting. De commissie-Simons vreest bij een tweejarige begroting een verzwakking van de parlementaire controle. Een tweejarige begroting is naar het oordeel van de commissie ook minder adequaat om snel op veranderende omstandigheden te reageren. Tenslotte signaleert de commissie dat in alle geïndustrialiseerde landen een één-jarig begrotingstelsel wordt toegepast. Dat is ook niet zonder reden.

Naar mijn oordeel snijden deze argumenten van de commissie-Simons nog steeds hout. Ik geloof dan ook dat een tweejarige begroting niet de sleutel is voor de oplossing van de problemen, die de heer Nijhof aansneed.

Ik deel het genoegen van de heer Joekes dat de onderuitputting het komende jaar niet meer op de begroting zal verschijnen. Ik wil hierbij echter wel aantekenen dat dit niet het gevolg is van de gebrekkigheid van de analyse, die aan het verschijnsel van de onderuitputting ten grondslag ligt. Zouden

wij niet genoodzaakt zijn ombuigingen te realiseren, dan zou de aftrekpost van onderuitputting nog steeds verantwoord zijn. In de Miljoenennota is immers uitvoerig de relatie geschetst tussen de volumegroei van de begroting en de mate van onderuitputting. Op grond van die analyse is onderuitputting geïntroduceerd en op grond van exact dezelfde analyse zal ze moeten verdwijnen bij een zo krappe begroting als wij voor 1981 verwachten.

Mijnheer de Voorzitter! In een motie vraagt de heer Kombrink de ombuigingen met betrekking tot het Gemeente- en Provinciefonds te beperken tot f 75 mln. In eerste termijn heb ik al een vergelijking gemaakt tussen de effecten van de ombuigingen bij het Rijk en bij het Gemeente- en Provinciefonds. Dat wil ik niet herhalen.

De heer Joekes heeft gezegd, dat hem de diepere zin van deze cijfers ontging. Ik wil hem geruststellen. Het kabinet heeft bij de beslissing over de ombuiging op de begroting 1980 wat betreft het aandeel van het Gemeente- en Provinciefonds het in de ombuigingennota genoemde bedrag als een stelpost ingevuld. Na volledige realisatie van de ombuigingen resteert voor de rijksbegroting een volumegroei van 0%, maar voor het Gemeente- en Provinciefonds een groei van bijna 1,5% resp. 2%. Die cijfers spreken voor zich en vormen al voldoende reden om de motie van de geachte afgevaardigde met klem te ontraden. Daar komt bij dat ik anders dan de heer Kombrink geen redenen heb om aan te nemen dat de ombuigingen bij de lagere publiekrechtelijke lichamen een vergroting van de tekortfinanciering tot gevolg zullen hebben. De begrotingen van de meeste provincies en gemeenten zijn al vastgesteld en goedgekeurd; in een bepaald aantal gevallen zal derhalve sprake kunnen zijn van tekortfinanciering.

Daar staat tegenover dat een aantal andere gemeenten in staat zijn om bepaalde uitgaven of voorgenomen investeringen uit te stellen, zodat in die gevallen geen vergroting van de tekortfinanciering zal optreden. Ik verwacht dan ook per saldo anders dan de geachte afgevaardigde geen vergroting van de tekortfinanciering.

De heer Joekes heeft gevraagd, hoe het mogelijk is, dat f 33 mln. wordt toegevoegd aan het stuwmeer van de ontwikkelingssamenwerking en of er niet een structurele aanpassing aan de lagere groei van het nationaal inkomen moet plaatsvinden. De systematiek werkt zo dat een aanpassing van de ramingen voor ontwikkelingssamenwerking aan de lagere groei van het nationaal inkomen niet in de loop van het jaar plaatsvindt, doch bij de opstelling van de volgende ontwerpbegroting. Bij de opstelling van de begroting 1981 zal dat bedrag neerwaarts worden aangepast. Dat zal naar verwachting tenminste de in het kader van de ombuigingen opgenomen f 33 mln. structureel opleveren die voor 1980 door vertragingen in de betaling en toevoeging aan het stuwmeer worden gerealiseerd. Daarin zit dus een bijdrage aan de verlaging van het financieringstekort in 1980.

De heer Kombrink heeft gevraagd naar de invulling van de tegenvallers van Bestek '81. Hij noemde daarbij het bedrag van f 750 mln. Begin dit jaar is dit bedrag inderdaad in overzichten over de uitvoering in Bestek '81 opgenomen. Daarin was wel een aantal maatregelen begrepen voor een bedrag van circa f 600 mln. waarvan de realisatie in 1980 nog onzeker was. Inmiddels is duidelijk geworden, dat die onzekerheden zijn beperkt tot het volumebeleid, zij het dat het daarbij om forse bedragen gaat. Het is niet mogelijk, op dit terrein op voorhand een raming te maken van eventuele tegenvallers. Wat betreft de tegenvallers, die nu nog te verwachten zijn, verwijs ik naar de schriftelijke behandeling. De restantproblematiek 1980 is nog f 75 mln. en voor 1981 f 95 mln. Daarvoor zullen nog aanvullende maatregelen worden getroffen.

In eerste termijn heb ik de Kamer gewezen op de motieven die hebben geleid tot het handhaven van de periodieken bij de ambtenaren. Die beslissing hangt nauw samen met het totale arbeidsvoorwaardenpakket 1980 voor ambtenaren en trendvolgers. De maatregelen uit Bestek '81 en de f 300 mln. extra ombuigingen bij de ambtenaren leggen al een zeer zwaar beslag op de inkomens van ambtenaren en trendvolgers. Ik denk dat het nu te vroeg is – ik heb dit in dit debat systematisch vermeden – om nu al uitspraken te doen over het beleid voor 1981. Dat moet in de komende zes weken worden vastgesteld. Men weet dat dit sterk afhankelijk is van de ontwikkelingen bij het bedrijfsleven.Pas als daarover duidelijkheid bestaat, zal het kabinet aan de Centrale Commissie de voornemens voor 1981 kenbaar maken. Een nadere reactie op de suggestie van deze door mij zeer geachte afgevaardigde zou een voorschot op dat overleg betekenen.

De heer Van Rooyen heeft ook gesproken over de ambtelijke en politieke topsalarissen. Ik ben blij dat hij begrepen heeft dat aan de structurering van deze salarissen met vaart wordt gewerkt. Zoals ik in eerste aanleg al heb gezegd, zullen de hoofdlijnen van de nieuwe regeling zo mogelijk nog in de maand juli worden bekendgemaakt en zal de situatie per 1 juli aanstaande als uitgangspunt dienen. Voor 1 juli zal het overleg echter nog niet afgerond kunnen zijn. Dat heeft collega Wiegel kortgeleden nog in deze Kamer uitvoerig betoogd. Dat betekent vanzelfsprekend dat een realisatie van de structurering ook niet op die datum kan plaatsvinden. Dat wordt later.

Het moge duidelijk zijn, dat zolang er geen beslissing is genomen omtrent de inhoud van de nieuwe structuur en het open en reële overleg nog gaande is, daarop ook geen toegespitste voorschotten of voorlopige ingrepen kunnen worden toegepast. Gezien de door mij, mede namens mijn collega van Binnenlandse Zaken, gedane toezeggingen betreffende de op zo kort mogelijke termijn te nemen maatregelen geloof ik dat ik de Kamer de aanvaarding van de motie met klem moet ontraden. Niet alleen moeten wij niet op het onmogelijke aandringen, maar bovendien moet de Kamer bedenken dat al eerder door mijn ambtgenoot aangevoerde matigingsregelingen voor de hoogste ambtelijke salarissen reeds een extra matiging met zich brengen.

Over de 1% extra loonstijging hebben wij al een interruptiedebatje gehad en in antwoord op een vraag van een van de geachte afgevaardigden heb ik toen een wat minder juist cijfer genoemd. Ik wil dat thans even recht zetten; 1% loonkostenstijging voor de loongevoelige overheidsuitgaven van rijk, gemeenten en provincies samen, brengt 6 à 700 mln. extra lasten met zich. Dat cijfer noemde ik ook in eerste instantie, maar daarbij verwarde ik het totale loonbeslag op het totale nationale inkomen. Voor de overheidsuitgaven sec dus 6 à 700 mln. Voor de collectieve sector als totaliteit, inclusief de sociale verzekeringen bedragen de extra lasten bij 1% loonkostenstijging 1 à 1,25 mld. Als wij over de totale nationale loonsom spreken, betekent 1% ongeveer 1,75 mld.

De heer Engwirda informeerde naar de actuariële positie van het ABP. Het advies van de balanscommissie, waarvan de actuaris voorzitter is, zal de Regering overleggen bij het komende wetsontwerp, waarbij zij de schrapping van de annuïteiten voorstelt. De rentestand, de loonontwikkeling èn de balansen van de afgelopen jaren lijken de schrapping van de annuïteiten te

Van der Stee

rechtvaardigen. Uit dien hoofde kan gezegd worden dat een premieverhoging niet noodzakelijk zal zijn.

De heer Kombrink heeft een motie ingediend over de trendvolgers en hun nacalculatie voor 1980. Hij wees er terecht op dat het niet doorgaan van de nacalculatie 1980 in de plaats komt van het eerste kortingsstapje uit 1979. Het achterwege blijven van deze inhaalkorting betekent een verlies van ca. 100 mln. Het kabinet heeft geen toezegging gedaan over het niet inhalen van deze kortingsronde. Bij de presentatie van het arbeidsplaatsenplan voor de trendvolgers is tegenover partijen deze voorwaarde nog eens herhaald. Het niet doorgaan van de nacalculatie bij de trendvolgers heeft derhalve toch een heel andere achtergrond dan de maatregelen bij de ambtenaren. Ik denk daarom dat strijdigheid met eerdere toezeggingen niet terecht geconstateerd kan worden. Om die reden meen ik de motie op dit punt te moeten afwijzen.

De heer Joekes heeft gevraagd of er al of niet structureel omgebogen wordt bij het gericht beleid. De enige invulling van de ombuigingen 1980 bij het gericht beleid is de reeds eerder genoemde 35 mln. ten gevolge van temporisering van het arbeidsplaatsenplan bij CRM. Dat is een eenmalige uitgavenbeperking. Structureel zullen op dit hoofdstuk andere maatregelen moeten worden genomen. Voorts is het mogelijk dat een gedeelte van de onderuitputting zich zal voordoen bij het gerichte beleid.

Ook hier is dus geen sprake van een structurele beperking. Duidelijk is dus, dat het gerichte beleid in het kader van de thans aan de orde zijnde ombuigingsoperatie, structureel gezien, buiten schot is gebleven. Overigens teken ik hierbij aan dat voor de begrotingsbesprekingen voor 1981 uiteraard voor geen enkel beleidsterrein een garantie kan worden gegeven.

De heer Kombrink heeft een motie ingediend over het arbeidsplaatsenplan. Verleden week heb ik de Kamer toegezegd te zullen proberen op korte termijn informatie te verstrekken over de uitvoering van het arbeidsplaatsenplan. Het opmaken van de huidige stand vergt enige tijd, maar ik kan de Kamer nu toezeggen dat zij dit inzicht binnen één week zal krijgen. Een ander punt van de motie betreft de uitnodiging geen bezuinigingen uit te voeren op het arbeidsplaatsenplan. Het kabinet heeft besloten tot temporisering in 1980 voor een bedrag van 35 mln. bij CRM. Om die reden moet ik de motie-Kombrink met klem ontraden.

Ten slotte heeft de heer Kombrink gesproken over de onderuitputtting van het gerichte aanvullend beleid. Hij heeft zijn bezwaren herhaald tegen het toerekenen van de onderuitputting aan Sociale Zaken en Economische Zaken en er zelfs een motie over ingediend. Ik zou nog eens willen benadrukken dat het kabinet niet van plan is langs moeilijke wegen ombuigingen te realiseren, terwijl er een gegronde verwachting is dat op bepaalde beleidsonderdelen, waar het kabinet graag geld voor uitgeeft en de uitgifte van het geld wil bespoedigen, toch geld overblijft. De heer Kombrink heeft erop gewezen dat bij Sociale Zaken en Economische Zaken in 1979 meer van het aanvullend beleid is uitgegeven dan in de jaren daarvoor. Ik vind dit een plezierig compliment voor het kabinet, maar ik zou vervolgens willen opmerken dat niettemin de onderuitputting in 1979 bij genoemde departementen toch nog hoger is dan de bedragen die nu bij de toedeling van de onderuitputting voor 1980 in mindering zijn gebracht. Bij Economische Zaken beliep de onderuitputting in 1979 bijna 450 mln., om precies te zijn 438 mln., terwijl thans een korting is aangebracht van 159 mln. Bij Sociale Zaken was de onderuitputting in 1979 bijna 400 mln., om precies te zijn 384 mln., terwijl de korting nu 339 mln. beloopt.

De informatie die op basis van het maandstatenoverleg voor de Voorjaarsnota is vergaard, geeft de indruk dat beide genoemde departementen met hun kasplafonds geen grote problemen zullen hebben. Om die redenen zal het u duidelijk zijn dat ik ook deze motie de Kamer ernstig zou willen ontraden.

Daarmee zou ik in tweede termijn willen volstaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, over de moties te stemmen a.s. dinsdag.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 22.58 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen

1°. twee Koninklijke boodschappen, ten geleide van de wetsontwerpen:

Wijziging van de begroting van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie en van de Rijkspostspaarbank voor het jaar 1979 (fusie van de Postcheque- en Girodienst en de Gemeentegiro te Amsterdam; eerste wijzigingsvoorstel) (16 229);

Wijziging van de Wet Herstrucurering wetenschappelijk onderwijs (Wet nader uitstel toepassing herstructurering w.o.) (16 231).

Deze Koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2.° zeven brieven van de directeur van het Kabinet der Koningin, met de mededeling, dat Hare Majesteit de door de Staten-Generaal aangenomen voorstellen van wet, gedrukt onder nummers 15 800-VI, 15 943, 16 091, 16 095, 16 121 t/m 16 126, 16 136, 16 137, 16 139 t/m 16 142 en 16 144, heeft goedgekeurd.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3°. een brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, met de tekst van een vertrouwelijke notawisseling met VS, met betrekking tot het bezoek aan de haven van Rotterdam door een nucleair aangedreven onderzeeboot.

De Voorzitter stelt voor, deze brief niet te doen drukken en hem voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken liggen op de griffie ter Vertrouwelijke kennisneming door alleen de leden;

4°. een brief van de Minister van Binnenlandse Zaken, met het rapport van de Ambtelijke werkcommissie uitvoeringsmogelijkheden Civiele Verdedigingsplan 1980 t/m 1983.

De Voorzitter steld voor, deze brief niet te doen drukken en hem voor kennisgeving aan te nemen; de bijgevoegde stukken, liggen op de griffie ter inzage;

5°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken, inzake opzegging van het Verdrag nopens de waarde van goederen in douanezaken (16 233);

een, van de Staatssecretaris van Justitie, met de Nota Praktische gang van zaken rond adoptie en adoptievoorbereiding (16 194);

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, inzake het beleid ten aanzien van de bescherming van de bevolking (15 817, nr. 6);

twee, van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, t.w.:

een, over de stand van zaken met betrekking tot wetsontwerpen, nota's etc. (15 800-VIII, nr. 128);

een, inzake beperking inschrijving studenten Landbouwhogeschool (16 199, nr. 3);

een, van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, met de beleidsnotitie Onderwijskundige voortgang van de proefprojecten Kort-MBO (16 220);

een, van de Minister van Economische Zaken, over eventueel behoud van produktieonderdelen van Fibrotex (16 222, nr. 3);

een, van de Minister van Sociale Zaken, over de financiering van de bedrijfscommissie voor de Welzijnssector (15 360, nr 17);

een, van de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, over de dumping van radio-actief afval (15 800-XVII, nr. 63);

een, van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, met de Notitie Kwaliteitsbewaking in de gezondheidszorg (16 224).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

6°. een brief van de Voorzitter van de West-Europese Unie, met de teksten van aanbevelingen over respectievelijk de situatie in het Nabije en Midden-Oosten en technologische vooruitgang ten behoeve van defensieve taken.

Dit stuk ligt op de griffie ter inzage;

7°. de volgende adressen:

een, van J. A. W. M. J. Kortmann te Geijsteren houdende verzoek tot schadevergoeding van inbeslaggenomen goederen;

een, van mevr. M. J. M. de Man te Waalwijk, met betrekking tot een uitkering;

een, van S. R. A. Shah te Vroomshoop, met betrekking tot een onderwijsbevoegdheid;

een, van P. Ouwens te Andijk, met betrekking tot het niet beantwoorden van correspondentie i.v.m. kwijtschelding van belasting;

een, van H. M. Coenders te Gouda, met betrekking tot een W.U.V.-uitkering.

Deze adressen zijn gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

8°. de volgende brieven e.a.:

een, van het gemeentebestuur van Hindeloopen, om adhaesie te betuigen met een motie met betrekking tot de Werkgelegenheidsverruimende Maatregel;

een, van A. B. Hüsken, over een eventuele erkenning van de PLO;

een, van het bestuur van de Organisatie Bescherming Bevolking, over het beleid ten aanzien van de bescherming van de bevolking;

een, van het college van bestuur van Surinaamse Verenigingen in Noord-Brabant en Limburg, over de stopzetting van de subsidie voor het SSKS;

een, van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, met commentaar op de model-aansluitverordening CUWVO;

een, van het bestuur van de Stichting Nederlandse Federatie Arbeidsongeschiktenorganisaties, met een motie tegen de door de Minister-President geuite voornemens met betrekking tot minimumloon en sociale uitkeringen;

een, van J. C. Köhler te Poeldijk, over bejaardenzorg;

een, van de Stichting ter bevordering van investeringen op de Nederlandse Antillen, met het jaarverslag 1979;

een, van het gemeentebestuur van Oostzaan, over Waterschapsconcentraties;

een, van J. W. Pon te Amstelveen, over de eventuele uitwijzing van de Zuidadrikaan M. Wolffe;

een, van het bestuur van de Stichting Nederlandse Ereschulden, over de rechten van ex-KNIL-militairen;

een, van de Kamer voor de Binnenvisserij, met aantekeningen betreffende haar Taak, Geschiedenis, Samenstelling, Werkwijze en Beslissingen 1980;

een, van het FNV-Limburg, met een reactie op de jaarrapportage 1979 Perspectievennota Zuid-Limburg;

een, van S. Cosse te Den Haag, over Vrede en Veiligheid;

een, van de Gemeenschappelijke Ouderraad Openbaar Onderwijs Amsterdam, over klassegrootte en lerarenaantal:

een, van het bestuur van het FNV, over vereenvoudiging van de uitvoeringsorganisatie sociale verzekeringen.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

9.° de volgende afschriften van brieven:

een, van de Ondernemingsraad van Ziekenhuis St. Annadal te Maastricht, gericht tot de Ministers van Onderwijs en Wetenschappen en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, over het beleid van het bestuur van voornoemd ziekenhuis;

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, gericht tot de gemeentebesturen, over nadere ombuiging uitkering gewoon lager onderwijs 1980.

Deze afschriften liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

10°. het academisch proefschrift van P. Rietveld: 'Multiple objective decision methods and regional planning'.

Dit proefschrift is opgenomen in de bibliotheek der Kamer.